

BIBLICKÉ DEJINY

8364435

PRE STREDNÉ ŠKOLY

Spolok pre podporovanie
chudobných študentov štátnej reálky

∴ v Bratislave ∴

I. ČAS Ť:

STARÝ ZÁKON

Napísal:

DR. ŠTEFAN BEZÁK,

profesor štátnej reálky v Bratislave.

*Schválené nariadením ministerstva školstva a národnej osvety
číslo 74.533 zo dňa 13. júna 1929*

Cena brož. Kč 14.—, viaz. Kč 17.—.

BRATISLAVA 1929

Nákladom vlastným. Tlačou „Universum“ úč. tlač. Bratislava.

Nihil obstat.

Rudolphus Formánek,
censor.

Nr. 827.

Imprimatur.

Nitriae, 15. Aprilis, 1929.

† *Carolus,*
Episcopus.

11. 204
6. 11. 1948.

SE 3869/11

1784/48

ÚVOD.

§ 1. Pojem, rozdelenie a dôležitosť biblických dejín.

1. Biblické dejiny sú sústavné vypravovanie zjavenia božieho. Biblia (grécko slovo = knihy, sväté knihy) čiže Písmo sväté je sbierka kníh, ktoré z vnuknutia Ducha svätého boli písané a od Cirkvi za slovo božie uznané. Obsahujú všetko, čokoľvek Boh zjavil na spasenie ľudstva. Zjavenie Božie začína sa v raji a končí sa smrťou posledného apoštola sv. Jána.

Zjavenie božie je dvojaké: prirodzené a nadprirodzené. Zjavenie prirodzené ukazuje sa vo svete viditeľnom a vo svedomí každého človeka. Zjavenie nadprirodzené sú slová a skutky, ktorými sa Boh zjavoval ľudstvu. Zjavenie božie, o ktorom nás poučuje Písmo sväté, sú náboženské pravdy, k večnému spaseniu potrebné, ktoré Boh vyjaval nadprirodzeným spôsobom (zázraky a prorocká).

Vnuknutie Ducha svätého znamená, že Duch svätý spisovateľov svätých kníh zvláštnym spôsobom osvietil, k písaniu povzbudil a pri písaní od každého omylu chránil. Toto pôsobenie Ducha svätého nerušilo však slobodu spisovateľov, lebo oni slobodne sa rozhodli písať o vnuknutých pravdách, a vyjadrovali sa spôsobom primeraným povahe a vzdelanosti svojej. Preto nachádzame u každého spisovateľa iný sloh, iné obraty rečnice a iné ozdoby básnické. Pritom každý spisovateľ javí sa synom svojej doby.

Písmo sväté, keďže vyjadruje slovo Božie, je najväčšmi úctyhodné. Sväté knihy boli zachovávané vo svätostánku a neskoršie v chráme, a celý židovský národ lnuh k nim s úctou a vážnosťou. Kresťania dávali sa radšej mučiť, než by boli vydali svätú knihu pohanom. Z veľkej úcty opisovali ich zlatom i striebrom a ozdobovali maľbami. Čoskoro boli i prekladané do rozličných jazykov. Najlepší latinský preklad je od sv. Jeronýma, a volá sa: Vulgata (= obecný). O našich vierozvestcoch, o sv. Cyrilovi a Metodovi vieme, že oni boli prví, ktorí preložili Písmo sv. do slovanského jazyka. V slovenskom preklade vydal Písmo sv. Juraj Palkovič, ostrihomský kanonik r. 1829, a najnovšie (1926) spolok Sv. Vojtecha v Trnave. Každý preklad musí byť cirkevnou vrchnosťou schválený a vysvetlivkami opatrený, lebo veriaci len také Písmo sv. môžu čítať.

2. Písmo sv. rozdeľuje sa na dve hlavné čiastky: a) na S t a r ý z á k o n, b) na N o v ý z á k o n. Knihy Pisma svätého v Starom zákone delíme podľa obsahu: a) na knihy dejepisné (historické), b) naučné (didaktické) a c) prorocké (profetické).

Dejepisné knihy (21) sú: 5 kníh Mojžišových („Pentateuch“, židovský „Thora“), kniha Jozue, Sudcov, Rut, 4 knihy Kráľov, 2 knihy Kroniky (Paralipomenon), kniha Ezdrášova, Nehemiášova, Tobiášova, Judit, Ester, 2 knihy Makabejské.

Naučné knihy (7) sú: kniha Jobova, Žalmov, Prísloví, Kazateľ (Ecclesiastes), Pieseň Šalamúnova, kniha Múdrosti, kniha syna Sirachovho (Ecclesiasticus).

Prorocké knihy (17) sú: knihy 4 veľkých prorokov: Izaiáš, Jeremiáš (s Baruchom), Ezechiel a Daniel; knihy 12 malých prorokov: Ozeáš, Joel, Amos, Abdiáš, Jonáš, Micheáš, Nahum, Habakuk, Sofoniáš, Aggeus, Zachariáš a Malachiáš.

Tieto knihy, skoro všetky, boli písané rečou hebrejskou, a najlepší ich grécky preklad volá sa: Septuaginta.

Starý zákon bol prípravou na Vykupiteľa; v tejto príprave rozoznávame štyri čiastky: a) p r a z j a v e n i e od stvorenia sveta po Abrahama; b) z j a v e n i e patriarchálne od Abrahama po Mojžiša; c) z j a v e n i e Mojžišské od Mojžiša po dobu kráľov; d) z j a v e n i e prorocké od doby kráľov po Krista Pána.

3. Dejiny zjavenia božieho v Starom zákone sú veľmi dôležité nielen pre národ židovský, ale i pre celé ľudstvo: a) Biblické dejiny Starého zákona patria k n a j s t a r š í m dejinám vôbec, a prispievajú k porozumeniu dejinám svetským. b) Predstavujú nám pred oči krásne vzory ctnosti a odstrašujúce príklady nepravosti, a tým dotýkajú sa hlavne ľudských mravov. c) Najdôležitejšie sú však z tej príčiny, že pripravujú ľudstvo na príchod Ježiša Krista.

Poznámka. Ako sa hľadá v Pisme svätom? Knihy Pisma svätého sú rozdelené na „hlavy“ (kapitoly) a každá hlava skladá sa z „veršov“. Text sa označuje takto: na pr. I. Mojž. 5, 2 (prvá kniha Mojžišova, piata hlava, druhý verš); Dan. 9, 3.—10. (Daniel, deviata hlava, od verša tretieho do desiateho).

Poučenie. „Pošetilí sú všetci ľudia, ktorí nemajú nijakej známosti Boha, a hľadiac na diela nevyrozumeli, kto bol ich majstrom.“ (Múdr. 13. 1.)

I. DOBA: PRAZJAVENIE.

⟨Od stvorenia sveta po Abrahama.⟩

(Od stvorenia sveta — 2100 pr. Kr.)

§ 2. Stvorenie sveta.

Na počiatku stvoril Boh nebo a zem. Zem však bola pustá a prázdna, a tma bola nad priepastou, a duch Boží vznášal sa nad vodami.

Tu riekol Boh: Bud' svetlo! A bolo svetlo. A oddelil Boh svetlo od tmy, a nazval svetlo dňom a tmou nocou: i bol večer a ráno, deň prvý.

Riekol tiež Boh: Bud' obloha v prostred vôd, a del' vody od vôd. A učinil Boh oblohu, a oddelil vody, ktoré boly pod oblohou od tých, ktoré boly nad oblohou. I nazval Boh oblohu nebom: a bol večer a ráno, deň druhý.

Potom riekol Boh: Shromažďte sa vody, ktoré sú pod nebom, na jedno miesto, a ukáž sa sucho. A stalo sa tak. A nazval Boh sucho zemou, a shromaždené vody pomenoval morom. Potom riekol: Splod' zem bylinu, ktorá sa zelená a vydáva semeno, a stromovie plodné, ktoré nosí ovocie podľa druhu svojho. A stalo sa tak, a bol večer a ráno, deň tretí.

Tu riekol Boh: Buďte svetlá na nebeskej oblohe, del'te deň od noci, a buďte na znamenie časov, dní a rokov, a sviet'te na nebeskej oblohe a osvetľujte zem. A stalo sa tak, a bol večer i ráno, deň štvrtý.

Riekol ešte Boh: Vydajte vody plaz živej duše, a lietač lietaj nad zemou pod oblohou nebeskou. I požehnal ich a riekol: Plod'te sa a množte sa, a naplňte morské vody; i vtáctvo nech sa rozmnožuje na zemi. A bol večer i ráno, deň piaty.

Riekol zasa Boh: Vydaj zem dušu živú, každú podľa jej rodu, hovädá a zemeplazy i zvieratá zemské. I stalo sa tak. Naposledy stvoril Boh človeka. A videl Boh všetko, čo učinil, a bolo to veľmi dobré. A bol večer i ráno, deň šiesty.

Tak boly dokonané nebesá i zem a všetka ich okrasa. A Boh dokončil si siedmeho dňa svoje dielo, ktoré činil: a odpočinul v siedmy deň od všetkej práce, ktorú bol konal. A požehnal deň siedmy, a posvätil ho, lebo je to deň svätého odpočinku Pánovho.

Poznámky. 1. Mojžiš vypravuje stvorenie sveta preto, aby sme sa dozvedeli, že svet je od Boha stvorený, a že jediný Boh je od večnosti. Vidíme okolo seba veci hmotné; kde sa vzala hmota? Slnce, mesiac, hviezdy, zem, všetko sa hýbe; ako nastal pohyb? Na zemi žijú rastliny, zvieratá, ľudia; ako povstali prvé bytnosti živé? Vlastným rozumom nevie človek o tom nič určitého, ale zjavil nám to Boh v Písme svätom.

2. Vypravovanie Mojžišovo nelíči vývoj sveta vedecky, ale poučuje ľudí, aby šesť dní pracovali, a siedmy deň Bohu zasvätili.

3. „Deň neznamená 24-hodinový deň, lež dlhú, veľmi dlhú dobu. Ako vzal svet na seba terajšiu podobu podľa síl a zákonov od Boha daných, to všetko ponechal Stvoriteľ ľudskému bádaniu. Svetská veda a biblické vypravovanie shodujú sa v tom, že v akom poradí sa vyvíjal svet za mnoho milionov rokov. Vykopávky tiež dosvedčujú, že najprv boli rastliny, potom zvieratá, a naposledy sa objavil človek na zemi.

4. Výraz „riekol Boh“ neznamená ľudskú reč, ale vôľu Božiu. Boh od večnosti chcel, aby sa stalo, a stalo sa všetko.

5. Slovom „nebo a zem“ Mojžiš mieni len viditeľný svet. Ale že so stvorením viditeľného sveta je spojené tiež stvorenie sveta neviditeľného (anjelov), učí sv. Pavel, keď hovorí: „Skrze neho stvorené je všetko na nebi i na zemi, viditeľné i neviditeľné“ (Kol. 1, 16). Mojžiš nezmieňuje sa výslovne o stvorení anjelov, pretože židia boli náchylní k modlárstvu, a snadno by boli anjelov zbožňovali.

Poučenie. Poznaj zo stvorenia a usporiadania sveta, jak je Boh všemohúci, múdry a dobrotivý! „Nebesá vypravujú slávu božiu, a dielo jeho rúk zvestuje obloha“ (Žalm 18, 2). „Veľký je náš Pán, a veľká moc jeho: a múdrosti jeho niet miery“ (Žalm 146, 5).

Vo svete nevládne osud, ale všemohúci Boh, a dobrotivý Otec nebeský panuje nad nami (prozretelnosť Božia), a preto každý veriaci kresťan v pokore padá na kolena a volá: „Verím v Boha, Otca všemohúceho, Stvoriteľa neba i zeme.“

§ 3. Stvorenie človeka.

Písmo sväté opisuje tiež stvorenie človeka. Boh riekol: Učínme človeka na svoj obraz a na svoju podobu; a nech panuje nad morskými rybami, nad nebeským vtáctvom, nad zvermi a nad celou zemou, i nad všelikým zemeplazom, ktorý sa pohybuje po zemi... Spôsobil teda Pán Boh človeka z hlíny zeme, a vdychol do jeho tvári dych života, a človek stal sa živou bytnosťou. Meno jeho nazval Adam (t. j. muž zo zeme).

Ale Boh vysadil od počiatku rozkošný raj, a do toho postavil človeka, aby ho obrábal a ostríhal. A vyviedol Pán Boh

zo zeme všeliké stromovie na pohľad krásné a na jedenie chutné, tiež strom života v prostred raja, i strom poznania dobrého a zlého. Z miesta rozkoše vychádzala k zvlažovaniu raja rieka, ktorá sa delila na štyri hlavné rieky. Meno jednej bolo Fison, druhej Gehon, tretej Tigris a štvrtej Eufrat.

Potom priviedol Boh k Adamovi všetky zemské živočichy a všetko nebeské vtáctvo, aby videl, ako ich pomenuje. A nazval Adam všetky zvieratá menom, ktoré im zodpovedá.

Adamovi však nenašla sa pomocnica, ktorá by bola jemu podobná. Riekol vtedy Boh: Nie je dobre človekovi samotnému; učiňme mu pomocnicu jemu podobnú. Preto dopustil Pán Boh na Adama tvrdý sen, a keď zaspal, vyňal jedno z jeho rebier, a z toho rebra učinil Boh ženu, a priviedol ju k Adamovi. I riekol Adam: Toto je kosť z mojich kostí, a telo z môjho tela: nech sa nazýva mužena, lebo je z muža vzatá. I požehnal ich Boh, a riekol: Plodte sa a rozmnožujte sa, a naplňte zem, a panujte nad celou zemou! A nazval Adam meno svojej ženy Eva, pretože ona bola matkou všetkých živých.

Obaja prví ľudia boli svätí, v raji blažení a telesne nesmrteľní. Boh ich obdaril posväcujúcou milosťou, a tým boli povýšení do stavu nadprirodzeného.

Poznámky. 1. Človek je najvznešenejší tvor na zemi, lebo je na obraz boží stvorený. Obraz boží je celý človek podľa tela a podľa duše. Telo ľudské je opatrené s veľkými prednosťami: priama postava, ktorá znamená panstvo nad zemou; vznešená tvár, na ktorej sa zrkadlia city duše ľudskej; rovnomerné vyvinutie smyslov, kdežto u zvierat je prevažný len jeden alebo druhýmysel; konečne neoceniteľný dar reči. Avšak nesmierne krásnejším obrazom božím je duša ľudská, pretože je rozumná, slobodná a nesmrteľná.

2. Kde ležal raj, nie je dosiaľ určite vyjasnené. Zemepisnú polohu raja udávajú štyri rieky, tekúce do zálivu Perského. Dve z nich sú terajší Eufrat a Tigris. Bol tedy raj pravdepodobne v úrodnej rovine pri zálive Perskom. Spomienka rajskej nevinnosti a blaženosti prvých ľudí zachovala sa u všetkých národov v povestiach o zlatom veku a o ztratenom raji. Strom života mal meno od účinku svojho, pretože ovocie jeho malo zachovať človeku nesmrteľnosť tela. Strom poznania dobrého a zlého volá sa tak pre následky, ktoré malo požívanie zakázaného ovocia toho stromu. Adam zo svojej zkušenejnosti sa mal dozvedieť rozdielu a protivu medzi dobrým a zlým.

3. Tvrdý sen Adamov bol vlastne vytrženie ducha (extazis), v ktorom Boh osvecuje Adama o tajomstve stvorenia ženy a o význame manželstva. Eva bola učinena z rebra Adamovho, a) aby bolo patrné, že žena je toho istého

pôvodu, teže prirodzenosti a ľudskej dôstojnosti ako muž; b) aby bola znázorená jednota a nerozlučiteľnosť manželstva.

Poučenie. Zo stvorenia človeka sa poučujeme, že človek je korunou všetkého stvorenia a je povýšený nad celou prírodou. Žalmista Pána volá: „Učinil si ho málo menším od anjelov: slávou a dôstojnosťou si ho korunoval, a ustanovil si ho nad dielo rúk svojich“ (Žalm 8, 6—7).

Duša ľudská je nesmrteľný duch, bez ktorého človek ani myslieť ani žiť nemôže. Duša nezomrie; ona žije aj po smrti tela, žije na veky.

Duša naša podobá sa Bohu. Najkrásnejšie však podobá sa vtedy, keď je v stave milosti posväcujúcej. Milosť posväcujúca je najdrahší poklad na svete.

§ 4. Hriech prvých ľudí.

Boh riekol Adamovi: „S každého rajského stromu jedz, ale so stromu poznania dobrého a zlého nejedz, lebo v ktorýkoľvek deň budeš s neho jesť, smrťou zomrieš.“

Blažený stav prvých rodičov netrval dlho. Diabol závidel prvým ľuďom blaženosť rajskú, a preto umienil si ich blaho zničiť. Vzal na seba podobu hada, aby sviedol prvých ľudí ku hriechu. Písmo sv. líči pád takto:

Had bol úlisnejší nad všetkých živočíchov na zemi, ktoré učinil Pán Boh. Ten riekol k žene: „Prečo vám Boh zakázal jesť so všetkých rajských stromov?“ Ktorému žena odpovedala: „Z ovocia stromov, ktoré sú v raji, jeme: ale z ovocia stromu, ktorý je uprostred raja, zakázal nám Boh jesť, ba i dotýkať sa ho, aby sme snád nezomreli.“ I riekol had žene: „Nijak nezomriete smrťou, lebo vie Boh, že v ktorýkoľvek deň budete z neho jesť, otvorí sa vám oči: a budete ako bohovia, poznávajúci dobré i zlé.“ Tu videla žena, že je to strom na jedenie veľmi dobrý, na oko krásny a na pohľad utešený: a vzala z jeho ovocia a jedla, a dala svojmu mužovi, a ten tiež jedol. I otvorily sa obom oči, a začali sa stydiť. A keď počuli hlas Pána Boha, chodiaceho po raji pri vetríku popoludní, skryl sa Adam a jeho manželka pred obličajom Pána Boha v rajskom stromoví.

Poznámky. 1. Učenie o dedičnom hriechu je základnou pravdou celého kresťanstva, a preto tieto slová Písma sv. musíme brať doslovne. Prví ľudia skutočne jedli so zakázaného stromu. Boh ich nemohol podrobiť inej zkúške, lebo však nevedeli ešte, čo je mravne zlé.

2. Diabol použil hada za nástroj pokúšania, aby sviedol Evu, a hovoril k nej skrze neho. — Eva vedela, že had ako nerozumné zviera dlá

svojej prirodzenosti hovoriť nemôže; mohla však súdiť, že nejaká vyššia bytnosť hovorí k nej z hada,

3. Vypravovanie Písma sv. o páde prvých rodičov zachovalo sa tradíciou tiež u pohanských národov. Tak na pr. na mnohých obrazoch babylonských vidíme hada, jak sa vzpína po ovocí posvätného stromu. U Indov zápasí žena s hadom, a rozšliapava mu hlavu.

4. Bol to ťažký hriech pýchy a neposlušnosti, spáchaný v čistom povedomí prikázania božieho, a preto aj následky boli nesmierne veľké a smutné. Prví ľudia ztratilí posväcujúcu milosť a všetky mimoriadne dary; rozum sa im zatemnil a vôľa zoslabla; priniesli na pokolenie ľudské mnoho trápenia a konečne smrť. Toto poznanie vzbudilo v nich stud.

Poučenie. a) Porovnaj strom poznania so stromom sv. kríža. Na strome poznania premohol nás úlisný pokušiteľ, a na dreve sv. kríža Kristus Pán premohol svet.

b) Chráň sa zlého ducha! „Bud'te striezliví a bedlite, lebo protivník váš, diabol, ako lev ručiaci obchádza a hľadá, koho by sožral, ktorému odporujte silní vo viere.“ (I. Petr. 5, 8—9.)

§ 5. Trest prvých ľudí.

Po spáchanom hriechu volal Boh Adama a riekol mu: Kde si? Adam odpovedal: Hlas tvoj slyšal som v raji, a bál som sa, preto som sa schoval. I riekol Boh: Bál si sa, lebo si jedol so stromu, s ktorého jest' som ti zakázal. Riekol Adam: Žena, ktorú si mi dal za spoločnicu, dala mi s toho stromu, a tak som jedol. Tedy riekol Pán Boh žene: Prečo si to učinila? Ona odpovedala: Had ma podviedol, a jedla som.

Tu riekol Boh hadovi: Že si to učinil, — prekliaty si medzi všetkými zvieratami zeme. Po bruchu sa plaziť budeš, a zem žrať po všetky dni svojho života. Nepriateľstvo položím medzi tebou a ženou, a medzi tvojím semenom a jej semenom; ona pošliape tvoju hlavu, a ty budeš číhať po jej päte.

A žene riekol: Rozmnožím trápenia tvoje: budeš mať bolesti s dieťkami svojimi; pod mocou muža budeš, on bude nad tebou panovať.

Adamovi však riekol: Že si poslúchol hlas svojej ženy, a jedol si so stromu, s ktorého jest' som ti zakázal, zlorečená bude zem v diele tvojom. Trnie a bodľač bude ti plodiť, a budeš jest' poľnú zelinu. V potu tvári svojej budeš jest' chlieb, kým sa ne-

vrátiš do zeme, z ktorej si vzatý; lebo prach si a v prach sa navrátiš! I vypovedal ho Boh z rozkošného raja, aby obrábal zem, z ktorej bol vzatý. A vyhnal Adama, a postavil pred rozkošným rajom cherubov s plamenným mečom, aby ostríhali cestu ku stromu života.

Poznámky. 1. Kliatba na hada vyslovená týka sa vlastne diabla, ktorý v ňom účinkoval. Na oboch prišiel trest: na hada, ako na viditeľný nástroj; na diabla, ako na neviditeľne účinkujúcu silu, vlastne pôvodcu hriechu. Had aj predtým sa plazil po bruchu, ale vtedy to nevzbudilo v človekovi odpor a strach. „Plaziť sa po bruchu“, „prach žrať a lízať“ znamená najhlbšie uponíženie. Tak má stíhať svodcu prvých ľudí opovrzenie, potupa, oškliivosť a uponížovanie.

2. Nepriateľstvo má nastúpiť medzi „starým hadom“ (diablom) a ženou, medzi jeho semenom a jej semenom, ale tento veľký boj skončí sa s konečným porazením diablovým. Skrze ženu priviedol svoditeľ na svet hriech, a jeho hrozné následky, skrze ženu dostane sa mu najväčšieho uponíženia: jedon z potomkov ženy pošliape mu hlavu. — Žena, o ktorej hovoril Boh po prvom hriechu, je Panna Maria; ona jediná bola zachránená od hriechu dedičného (nepoškvrnené počatie P. Marie). Slová: „Nepriateľstvo...“ sú prvé slová zjavenia božieho, je to prvé prisľúbenie Vykupiteľa (protoevangelium = prvé evanjelium, t. j. prvá radostná zvesť o Vykupiteľovi). Messiáš príde a pošliape hlavu hadovi a znivočí jeho skutky (prvé messiánske proctvo).

3. Zlorečená bola zem nie v tom smysle, ako by sa príroda v podstate bola zmenila, ale ako trest za hriech nasledovalo zhoršenie prírody ohľadom na človeka, tak že v namáhavej a často nezdravej práci musí človek svoju výživu vynucovať.

4. Cherubi, ktorých Boh postavil pred rajom, boli anjeli vyššieho rádu a vykonávali spravodlivosť božiu.

Poučenie. Spravodlivosť a milosrdenstvo božie sprevádzajú človeka na zemi. Spravodlivosť božia nás varuje od hriechu, avšak milosrdenstvo božie nás volá k pokániu.

Roste nebesá s výsosti a oblaky pršte Spravodlivého; otvor sa zem a vydaj Spasiteľa.“ (Iz. 45, 8.)

§ 6. Kain a Ábel.

Prví synovia Adamovi boli Kain a Ábel. Kain bol roľník a Ábel pastier oviec. I stalo sa po mnohých dňoch, že Kain obetoval z úrody zemskej dary Pánovi. Aj Ábel obetoval z prvorodencov svojho stáda, a z ich tuku: a Pán shliadol na Ábela a jeho dary, ale na Kaina a na jeho dary neshliadol. I rozhneval sa Kain ná-

ramne, že mu až tvár svísla. I riekol mu Pán: Prečo si sa rozhneval, a prečo opadla tvoja tvár?

I riekol Kain Ábelovi, svojmu bratovi: Pod' me von! A keď boli na poli, povstal Kain proti Ábelovi, a zabil ho. Tu riekol Pán Kainovi: Kde je Ábel, tvoj brat? On odpovedal: Nevie. Či som ja strážcom svojho brata? I riekol mu: Čo si to vykonal? Hlas krvi tvojho brata volá ku mne zo zeme. Preto teraz prekliaty budeš na zemi, ktorá otvorila tvoje ústa, a prijala krv tvojho brata z ruky tvojej. Keď ju budeš obrábať, nevydá ti svojich úžitkov: tulákom a pobehlíkom budeš na zemi.

I riekol Kain Pánovi: Väčšia je moja neprávosť, než aby som zasluhoval odpustenia. Hľa, vyháňaš ma dnes zo zeme, a skrývať sa budem pred tebou, a budem tulákom a pobehlíkom na zemi: preto každý, kto ma najde, zabije ma. I riekol mu Pán: Na žiadaný pád nestane sa tak, ale každý, kto by zabil Kaina, sedemnásobne trestaný bude. A Pán položil na Kaina znamenie, aby ho nikto nezabil, kto by ho našiel. Teda odišiel Kain od tvári Pánovej, a býval ako pobehlík v zemi na východnej strane od E d e n u.

Miesto Ábela dal Boh Adamovi iného syna, a nazval jeho meno S e t.

Poznámky. 1. Obeta je viditeľný dar, ktorý človek venuje Bohu, aby dal najavo, že je od neho celkom závislý. Najväčší obetný dar je život ľudský, avšak Boh spokojoval sa s viditeľnou obetou vecí, ktoré život ľudský udržujú a predstavujú, ako čisté zvieratá, obilie, víno, olej, soľ. Vec bývala venovaná Bohu tým spôsobom, že sa zničila. Tým sa naznačovalo, že vlastne má byť zničený život ľudský. Obety sa konaly u všetkých starých národov a boly stredom náboženstva. Povedomie hriechu a viera v budúceho Vykupiteľa boly ľudom mohutným popudom k obete.

2. Ábel vyobrazuje Ježiša Krista. Ábel bol nevinný pastier, a z nezávidi bol zabitý od vlastného brata. Lenže krv Ábela volala o pomstu, kdežto krv Kristova o milosrdenstvo.

3. Aké znamenie vložil Boh na Kaina, nevieme. Možno vtiskol nejaké znamenie v jeho čelo, ale mohlo to byť aj zamračenie tvári (od zúfalstva) alebo trasenie tela.

4. Kain a Set boli praotcovia dvoch pokolení celkom rozdielných. Potomci Kainovi (Kainiti) kráčali v šľapajach otcových, a čím ďalej, tým väčší sa odvrátili od Boha. Prilnuli k veciam svetským, a vyhľadávali len zisk a blahobyt pozemský, preto sa nazývajú „synovia sveta“. Vynašli mnohé remeslá a umenia. Tak na príklad Jabel bol otcom prebývajúcich v šiatroch; Jubal bol otcom hrajúcich na citare a harfe; Tubalkain bol kováč a remeselník všelijakých vecí z medi a zo železa. Otec jeho Lámech opovážlive a namyslene spoliechal sa na silu meča, a rúhal sa Bohu, že úspeš-

nejšie obráni seba sám mečom, nežli pomocou Božou. Kainiti ponenáhlo ztratili smyslu pre bytnosti a veci duchovné, a tak upadli do modlárstva (idolatria = svrchovaná úcta tvorstva; polyteizmus = mnohobožstvo).

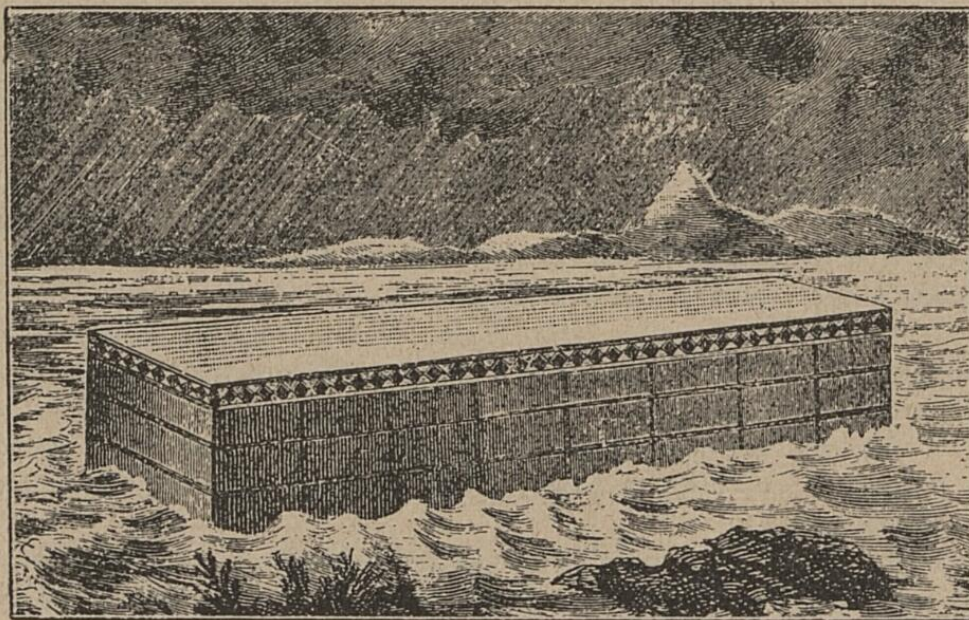
5. Potomci Setovi (Setiti) držali sa pravého Boha a konali služby božie, preto sa volali „synovia boží“. Prvý, ktorý sa viacej zaujímal o slávu Božiu, bol Setov syn Enos. Z potomkov Setových najznamenitejší bol Henoch, ktorý sa vyznačoval svojou nábožnosťou. Žil bohobojne a bohumile, uznával Boha za svojho najvyššieho Pána a vodcu. Neskôr však synovia boží začali obcovat s Kainitmi, brali si ich dcéry za manželky, a následkom toho sa mravne zkazili a oddávali sa najmä hriechom telesným.

Poučenie. Zúfalstvo nad milosrdenstvom Božím je hriech proti Duchu Svätému. Nikdy nezúfaj, lebo Boh je milostivý a dobrotivý.

Chráňme sa hriechov telesných! Kto skutky tela koná — hovorí sv. Pavel apoštol — zomrie; zomrie totižto večnou smrťou.

§ 7. Potopa sveta.

Keď Boh videl, že zloba ľudská na zemi je veľká, ľutoval, že stvoril človeka, a dojatý bolesťou srdca, riekol: Vyhubím človeka, ktorého som stvoril, s povrchu zeme. Ale Noe našiel milosť pred Pánom, lebo bol muž spravodlivý a dokonalý a chodil s Bohom.

Noemov koráb.

A riekol Boh Noemovi: Vystav si koráb, lebo, hľa, uvediem potopu na zem, a všetky veci, ktoré sú na zemi, zahynú. Ale s tebou učiním svoju smluvu, lebo som videl, že si v tomto pokolení sprá-

vodlivý predomnou. Noe učinil všetko, čo mu Boh prikázal, a napomínal ľudí k pokániu, ale ľudia mu neverili a pokánie nečinili.

Preto riekol mu Boh: *V o j d i d o k o r á b u t y a v š e t o k t v o j d o m ; v e z m i z o v š e t k ý c h č i s t ý c h ž i v o č í c h o v p o s i e d m i c h , a z o ž i v o č í c h o v n e č i s t ý c h p o d v o c h , a n a b e r s o s e b o u v š e l i j a k e j p o t r a v y p r e v š e t k ý c h . A v o š i e l N o e d o k o r á b u , a k o m u B o h p r i k á z a l . A k e d ' s e d e m d n í p o m i n u l o , p r e t r h l y s a v š e t k y ž r i e d l a v e l k e j p r i e p a s t i (p r i e p a s ť j e m o r e) , a o t v o r i l y s a s t o k y n e b e s k é : a l i a l s a d á ť d ' n a z e m z a š t y r i d s a ť d n í a z a š t y r i d s a ť n o c í . V o d y s a n á r a m n e r o z m n o ť i l y , t a k ť e p o k r y t é b o l y v š e t k y v y s o k é v r c h y p o d c e l ý m n e b o m , a l e n k o r á b s a n i e s o l n a v o d á c h . T u z a h y n u l o v š e t k o , č o n a l o n a z e m i d y c h ž i v o t a , a j e d i n ý N o e z o s t a l a t í , k t o r í b o l i s n í m v k o r á b e . A t r v a l y v o d y n a z e m i z a 1 5 0 d n í .*

Ale Boh rozpamätal sa na Noema, priviedol na zem vietor, a vody začaly opadávať, a zastavil sa koráb na horách arménskych (na vrchu Ararat). A keď minulo štyridsať dní, Noe otvoril okno v korábe, ktoré bol spravil, a vypustil k r k a v c a . Ten sem i tam poletoval a nevrátil sa. Po ňom vypustil i h o l u b i c u , ale keď tá nenašla, kde by si odpočinula, navrátila sa k nemu do korábu. Potom čakal ešte druhých sedem dní a zasa vypustil holubicu z korábu, ale tá priletela podvečer k nemu, nesúc v ústach olivovú ratolesť so zeleným listím. Počkal ešte iných sedem dní, a vypustil holubicu, ktorá sa už k nemu nevrátila. Z toho vyrozumel Noe, že vody so zeme zmizly, a že povrch zeme je suchý.

Tu prehovoril Boh k Noemovi, a riekol: *V y j d i z k o r á b u !* Tedy vyšiel Noe z korábu, s ním jeho rodina a všetky zvieratá. Noe však vystavil Pánovi oltár, a obetoval na ňom zápalné obety. A riekol mu Boh: Nikdy viac nebudem zlorečiť zem pre zlých ľudí, a nebude viac potopy na zhubenie zeme. Svoju dúhu postavím v oblakoch, a bude znamením smluvy medzi mnou a zemou. A požehnal Boh Noema a jeho synov.

Poznámky. 1. Mojžiš podáva opis potopy podľa zachovaného rozprávania. Či bola potopa sveta v š e o b e c n á , (celá zem — všetci ľudia) alebo len či a s t o č n á , o tom Cirkev nič určitého nerozhodla. Podľa novších učencov len tá čiastka zeme zahynula, kde ľudia bývali. Istotne však možno tvrdiť, že zahynuli všetci obyvatelia krajiny Noemovej.

2. Koráb bol vystavený z otesaného dreva borového alebo cyprusového, a bol dľa babylonskej miery (laket = 0,525 m) 157,5 m dlhý, 26,25 m široký a 15,75 m vysoký. Plocha korábu činila 65.000 kubických metrov, Dľa stavby podobal sa viac veľkej plti, ako lodi; a dľa toho nebol tak určený k plavbe, ako k neseniu tarchy a nákladu.

3. Noe vzal do korábu všetky zvieratá, ktoré potreboval k obe-
tám alebo pre seba.

4. *A r a r a t* podľa tradície je vysoký vrch (5160 m) vo východnej Arménii,
a u *Peržanov* ešte i dnes sa volá „*Noemov vrch*“.

5. *Dúha* sa i pred potopou ukazovala, ale teraz tento lúbezný prírodný
zjav, ktorý oznamuje víťazstvo slnca nad chmármi dažďa, je nám znamením
na pamiatku smluvy. Je to radostný znak pokoja a mieru.

Poučenie. Koráb *Noemov* je obraz *Cirkvi*. Kto za času potopy ne-
vošiel do korábu *Noemovho*, nebol zachránený, ale záplavou zabitý a nenašiel
spásy vo vode, ale smrť. Tak ani mimo *Cirkvi katolíckej* niet spásy.

„Boh čaká, aby sa smiloval nad nami; blahoslavení všetci, ktorí mu dô-
verujú.“ (Iz. 30, 18.)

§ 8. Potomci *Noemovi*. Rozptýlenie národov.

Synovia *Noemovi* boli *S e m*, *C h a m* a *J a f e t*. Noe ako
rolník začal obrábať zem, a sádl vinicu. A keď sa napil vína, ležal
obnažený vo svojom stánku. To keď videl *Cham*, otec *Kanaanov*,
povedal to dvom bratom svojim. Ale tí vzali plášť, a odvrátenou
tvárou pristúpili k otcovi, a zakryli ho.

Keď sa však Noe prebral z vína a zvedel, čo mu vykonal jeho
najmladší syn, riekol (v duchu prorockom): Zlorečený buď *Ka-
naan*, slúhom sluhov svojich bratov buď! I riekol: Požehnaný Pán
Boh *Semov*, *Kanaan* nech bude jeho slúhom. Nech rozšíri Boh
Jafeta a nech býva v stánkoch *Semových*, a *Kanaan* nech je jeho
slúhom. A žil Noe po potope 350 rokov, a tak všetkých jeho dní
bolo 950 rokov.

Od troch synov *Noemových* rozšírilo sa všetko pokolenie
ľudské a rozdelily sa národy na zemi. Bol však na zemi jeden jazyk
a jedna reč. A keď sa brali od východu s vrchov arménskych a
hraničných krajov, kde prví potomci *Noemovi* po potope bývali,
našli rovinu v zemi *S e n a a r* medzi dvoma riekami *Tigrisom*
a *Eufratom* v *Babylonii*, a osadili sa tam.

A riekli jeden druhému: Pod'te, vystavme si mesto a vežu,
ktorej vrch dosiahol by k nebu; a oslávme tak svoje meno prv,
než sa po všetkých zemiach roztratíme. Ale Boh riekol: Pod'te,
sostúpme a zmätme tam ich jazyk, aby nikto nerozumel reči svojho
blížneho. A sostúpil Pán, aby videl mesto a vežu, ktorú stavali
synovia *Adamovi*, a zmiatol im jazyk, a prestali stavať mesto.
A preto nazvané je meno jeho *B á b e l*, lebo tam zmätený bol jazyk
všetkého ľudstva: a odtiaľ rozptýlil ich Pán po všetkých krajinách.

Poznámky. 1. Ľudia pred potopou žili mnoho rokov (Adam 930, Set 912, Matuzalem 969, Noe 950). Príčiny dlhého veku boli: a) dokonalá sústava tela ľudského; b) striedmosť a jednoduchosť života; c) bujnosť prírody a priaznivé podnebie; d) prozreteľnosť božia, ktorá chcela, aby sa tým istejšie zachovalo a rozšírilo zjavenie božie. Boli to roky 12 mesiacov, ale mohli vtedy menovať rokom i kratšiu dobu času (možno 8 mesiacov). Na východe žijú dosiaľ národy, ktoré majú rok trojmesačný.

2. Písmo sv. podáva rody synov Noemových, čo je najstarším a najvzácnejším dokumentom o rozdelení národov na zemi. Je to svedectvo, že všetky národy tvoria jednu veľkú rodinu, že majú jedného spoločného otca Adama. Pôvodne sídlilo ľudstvo v jednej krajine, a odtiaľ sa rozišlo po celej zemi. Potomci Semovi zostali ponajviac v Azii; menovite záludnatili široké kraje Mezopotamie. Potomci Chamovi sa usadili v zemi Kanaan a v Afrike. Potomci Jafetovi odišli väčšinou do Európy.

3. Báb el (od hebrejského slova balal = zmiast) znamená tolko, ako zmätok. Babyloňania odvodzujú meno svojho mesta od báb (brána) a ilu (Boh); Babilon teda: brána božia.

4. Podľa textu hebrejského stavali mesto a vežu, aby neboli roztratení po zemi, lebo sa nechceli roztratiť po iných krajinách. Veľké mesto má byť silným strediskom veľkej ríše, a vysoká, mohutná veža má celému svetu hlásať slávu ich ríše a mesta. — Južne od bývalého veľmesta Babylonu vyčnievajú do výše 48 m srúcaniny („Birs Nimrud — Hrad Nimrodov“) v objeme 700 m. O tých sa domnievajú učenci, že sú to zbytky biblického Bábela. Historicky však je isté, že Nabuchodonozor kráľ, keď staval pohanskému bohovi Bálovi kostol, upotrebil kamene tejto veže. Nimrod bol jeden z potomkov Chamových.

5. Jedna reč znamená jednaké korene slov. Zmätenie jazykov netýka sa koreňov, ale formy reči; korene sa prenášali po zmätení na iné predmety. Toto zmätenie stalo sa nenadále, a preto prirodzeným spôsobom vysvetliť sa nemôže. Najprv bolo zmätenie a potom rozídenie národov, a nie naopak.

Poučenie. Na staviteľoch bábelskej veže vidíme, k akým koncom vedie človeka pýcha. „Pamiatku pyšných vyhladil Boh, ale pamiatku pokorne smýšľajúcich nechal.“ (Sir. 10, 21.)

II. DOBA: ZJAVENIE PATRIARCHÁLNE.

〈Od Abrahama po Mojžiša.〉

(2100—1500 pr. Kr.)

§ 9. Vyvolenie národa židovského. Abraham.

Po rozídení národov pokolenie ľudské odvrátilo sa od pravého Boha a upadlo do modlárstva (idololatria; polyteizmus — etnicizmus = mnohobožstvo — pohanstvo). Modlárstvo vzmä-

halo sa i medzi potomkami Semovými, ale jedna rodina z tohože pokolenia slúžila ešte pravému Bohu. Bola to rodina Tareova, ktorý vzal svojho syna Abrahama a svojho vnuka Lota, a vyviedol ich z Uru Chaldejského (na pravom brehu dolného Eufratu), aby išli do zeme Kanaan: i prišli až do Háraru (v Mezopotamii) a usadili sa tam.

Po smrti Tareovej riekol Boh k Abrahamovi: Vyjdi zo svojej zeme, i z domu tvojho otca, a poď do zeme, ktorú ti ukážem. Učiním ťa veľkým národom, zvelebím tvoje meno a budeš požehnaný. Žehnať budem tým, ktorý tebe žehnajú, a zlorečiť tým, ktorí tebe zlorečia, a v tebe budú požehnané všetky pokolenia sveta. Tedy vyšiel Abraham, ako mu Boh prikázal, a vzal so sebou svoju manželku Sarai, syna bratovho Lota, i všetok majetok a celé služobníctvo. A keď prišiel do zeme Kanaan až k mestu Sicheem, zjavil sa mu Pán znova a riekol: Potomstvu tvojmu dám túto zem. A odtiaľ prišiel k hore, ktorá leží na východ od Betelu, a rozložil tam svoj stánok, tak že mal Betel na západ a Hai na východ, a tam vystavil oltár Pánovi, a vzýval jeho mena. A keď nastal hlad v tej zemi. Abraham sostúpil do Egypta, aby sa tam na čas zdržoval. A vrátil sa cestou, ktorou bol prišiel, zas k Betelu až na miesto, kde predtým rozložil stánok medzi Betelom a Haiom, a vzýval meno Pánovo. A bol veľmi bohatý, a mal mnoho zlata a striebra.

Ale aj Lot, ktorý bol s Abrahamom, mal stáda oviec, a voly a stánky, a nemohla im zem stačiť, lebo ich majetok bol veľký.

Vtedy povstala svada medzi pastiermi stád Abrahamových a Lotových. Preto riekol Abraham Lotovi: Prosím ťa, nech není rozbroja medzi mnou a tebou, medzi mojimi a tvojimi pastiermi: veď sme bratia. Hľa, celá zem je pred tebou: odlúč sa, prosím ťa, od mňa. Jestli pôjdeš na ľavo, ja si podržím pravú stranu; jestli si ty pravú stranu vyvolíš, pôjdem ja na ľavú. Pozdvihol tedy Lot oči a videl všetku krajinu okolo Jordána, ktorá bola, ako raj Pánov alebo ako Egypt. A Lot zvolil si krajinu okolo Jordána, a bral sa k východu, a prebýval v Sodome. Abraham však pohol sa so svojim stánkom a osadil sa vedľa údolia Mambre, ktoré je v Hebrone, a vystavil tam oltár Pánovi.

Poznámky. 1. Boh vyzval Abrahama, aby išiel inam z otcovského domu, lebo i tam sa veľmi rozmáhaly nevera a modlárstvo. Boh v ňom chcel zachovať neporušenú vieru a čisté mravy. Za obet, ktorú priniesol Abram, sľubuje mu Boh, že ho učiní praotcom vyvoleného národa, a že z neho vyjde spása všetkých národov, t. j. Vykupiteľ sveta. Požehnanie, ktoré Boh pripovedal Abramovi, obsahuje už tretie proroctvo messiánske. V raji bol označený Vykupiteľ ako potomok Evin, po potope ako potomok Semov, teraz je predpovedané, že z ktorého národa vyjde.

2. Zem, do ktorej Boh uviedol Abrahama, bola zem Kanaan v Prednej Azii. Názov svoj mala od Kanaana, syna Chamovho, pretože jeho potomci v nej bývali. Bola to zem vtedy obývaná vzdelaným národom pohanským. Menovala sa i Zaslúbenou zemou, pretože Boh ju sľúbil Abrahamovi a jeho potomkom. — Sichem ležal v horách Efraimských medzi Ebalom (na severe) a Garizimom (na juhu), v diaľke 750 km od Háranu. Od Sichemu postupoval Abraham so svojimi stádami s pastviny na pastvinu smerom k juhu, až došiel bližšie k Jeruzalemu. Tu sa rozišiel s Lotom. — Hebrón bol na juh od Jeruzalema a ležal na najväčšej výške hory Juda. Je to najstaršie mesto zpomedi biblických miest, ktoré dnes jestvujú. Tu panoval i David po smrti Saulovej 7½ rokov ako kráľ nad kmeňom Juda.

3. Abraham volal sa pôvodne Ab-rám, t. j. otec vznešený. Neskôršie zmenil mu Boh meno na Ab-ráhama, čo znamená: otec množstva.

Poučenie. Abraham bol veľmi bohabojný muž, tak že prvá jeho starosť bola vždy česť a chvála Božia. „Bázeň Pánova je počiatok múdrosti.“ (Pris. 1, 7.) „Potom len nasledujú ctnosti a láska“, hovorí sv. Augustín.

Abraham mal pevnú vieru v Boha. Preto proroci, Kristus Pán a apoštolovia stavajú ho za vzor nezlomnej viery. Sv. Pavel nazýva ho „otcom všetkých veriacich.“ (Rim. 4, 11.)

Abraham vrúcne miloval Boha. Opustil svoju vlasť, príbuzenstvo i dom otcovský, a vydal sa na cestu do neznámej zeme, lebo to bola vôľa Božia. Milujme Boha nado všetko!

§ 10. Zajatie Lotovo. Melchisedech.

Stalo sa v tom čase, že Chodorlahomor, kráľ elamský, a traja kráľi, ktorí boli s ním, pustili sa do vojny proti kráľom piatich miest kananejských, lebo títo neplatili poplatky. A vytiahli i piati kráľi, a rozostavili šiky proti ním v Lesnom údolí, ale boli porazení. A Lesné údolie malo mnoho jám zemskej smoly (mnoho asfaltových prameňov). A kráľ sodomský a gomorrhský dali sa na útek a padli tam; a ktorí zostali, utiekli do hôr. Pobrali však všetok majetok Sodomských a Gomorrhských, i všetky ich potraviny a odišli. Tak vzali i Lota, syna brata Abrahmovho, ktorý sídlil v Sodomě, i jeho majetok. A hľa, jedon z rodiny Lotovej, ktorý utiekol, zvestoval to Abrahamovi.

Keď Abraham počul, že jeho brat Lot je zajatý, spočítal svojich 318 k boju spôsobilých, v dome zrodených otrokov, a hnal sa za nimi. A keď za Damaškom (na 300 km od Hebronu) rozdelil spojencov, prepadol ich v noci, a porazil ich. I priviedol nazpät Lota, svojho brata, i všetok majetok i ľud. A keď sa vracal Abraham od porážky Chodorlahomora a jeho spojencov, vyšiel mu v ústrety Melchisedech, kráľ salemský, podal v obeť chlieb a víno, lebo bol kňazom Boha najvyššieho. Požehnal mu a riekol: Požehnaný buď Abraham od Boha najvyššieho, ktorý stvoril nebo a zem; a požehnaný buď Boh najvyšší, ktorého ochranou sú nepriatelia v tvojich rukách. A dal mu Abraham desiatok zo všetkého.

A keď tieto veci pominuly, stalo sa slovo Pánovo k Abrahamovi vo videní a riekol: Neboj sa, Abrahame, ja som tvojím ochrancom, a tvoja odplata bude veľmi veľká. Pozri na nebo a spočítaj hviezdy, jestli môžeš. A riekol mu: Tak bude tvoje semeno. A keď sa mu znova zjavil Pán, riekol mu: Já som Boh všemohúci: choď predo mnou a buď dokonalý! A nebude sa už nazývať tvoje meno Abram, ale nazvaný budeš Abraham, lebo som ťa ustanovil za otca mnohých národov.

Poznámky. Melchisedech obetoval chlieb a víno. Pre túto obeť je Melchisedech predobrazom Krista, ktorý priniesol i denne prináša obeť svojho tela a svojej krvi pod spôsobom chleba a vína. Žalmista volá: „Ty si kňaz na veky podľa rádu Melchisedechovho“ (Žalm 109, 4). S obeťou bola spojená hostina, na ktorej Abraham mal účasť.

2. Mesto Salem podľa sv. Jeronýma ležalo pri juhozápadnom brehu jazera Genezaretského, ale môže byť i neskorší Jeruzalem.

Poučenie. Za každé dobrodenie treba ďakovať Bohu. „Ďakujte vždycky za všetko v mene Pána nášho Ježiša Krista Bohu a Otcovi“ (Efez. 5, 20).

Abraham dôveroval v Bohu, že splní, čo sľúbil. Buď v e r n ý Pánu Bohu, lebo Boh ta nikdy neopustí!

§ 11. Sodoma a Gomorrha.

Boh zjavil sa Abrahamovi v údolí Mambre, keď za najväčšej horúčnosti sedel u vchodu svojho stánku. A keď pozdvihol oči, ukázali sa mu traja mužovia, stojaci blízko neho: a kadeňahle ich zazrel, bežal im naproti, a poklonil sa až k zemi. A riekol: Pane, jestli som našiel milosť v očiach tvojich, neobijdi svojho služobníka. A keď vošli k nemu, pohostil ich, sám však stál vedľa nich pod stromom. A keď pojedli, vstali odtiaľ tí mužovia, a obrátili oči k Sodome, a Abrahám išiel s nimi, odprevádzajúc ich. I riekol Pán: K r i k o S o d o m s k ý c h a G o m o r r h s k ý c h sa rozmnožil, a ich hriech príliš obťažel. Sostúpim a uvidím, či krik skutkom doplnili, aby som to zvedel. I obrátili sa odtiaľ, a odišli smerom k Sodome. Abraham však ešte vždy stál pred Pánom, a orodoval za mesto, aby pre spravdivých nezahladil celé mesto. A prisľúbil mu Pán, že keď najde v Sodome desať spravdivých, odpustí pre nich celému mestu. I odišiel Pán, keď dohovoril s Abrahamom, a Abraham vrátil sa domov.

Ale Boh ani desať spravdivých nenašiel v Sodome. Preto tí dvaja anjeli, ktorí boli s Pánom u Abrahama, odobrali sa do Sodomy, a riekli Lotovi: Vyved' z toho mesta všetkých, ktorí sú tvoji, lebo vyhladíme toto mesto, pretože sa ho zmohol krik o nich pred Pánom. A keď váhal, chytili ho za ruku, i vyviedli ho, a pustili za mestom, a tam hovorili s ním a riekli: *Z a c h r á ň s v o j u d u š u !* Neobzeraj sa za seba, ani sa nezastavuj na celom okolí: ale zachovaj sa na horách, aby si aj ty spolu nezahynul. Lot však nechcel byť na horách, ale dl'a božieho pokynu uchýlil sa do malého mesta *S e g o r*.

Tedy Pán spustil na Sodomu a Gomorrhu sirkový a ohnivý dážď s neba. A zničil tie mestá, i všetko okolie, všetkých obyvateľov miest, i všetko, čo sa na zemi zeleňalo. A jeho žena obzrela sa za seba, a obrátila sa v sol'ný stĺp. I vyšiel Lot zo Segora, lebo sa bál tam ostávať, a zostal na hore v jaskyni on, a dve jeho dcéry s ním.

Poznámky. 1. Abraham tých troch pocestných považoval zprvu za ľudí vôbec, a len neskoršie spozoroval, že jeden z nich je Pán. — V prí-

tomnosti vznešených hostí hostiteľ nesadá k nim k jedeniu, ale stojí pri nich k výsluže.

2. Boh dopustil na tie mestá hroznú pohromu, ale upotrebil k tomu prirodzenú povahu kraja: bolo tam mnoho asfaltových a naftových prameňov. Bleskom alebo iným spôsobom zapálil tie horľavé látky, vypukol ohromný požiar, a zachvátil celý kraj, tak že vzduch i zem boly jedno ohnivé more. K tomu prišlo azda zemetrasenie a klesanie pôdy. Na mieste zničenej Sodomy a Gomorrhý rozlieva sa dnes južná časť Mrtvého mora, ktoré má hĺbku miestami až 400 m, tu však je len 3—4 m hlboké. Vo vode tohoto mora, keďže je veľmi sol'natá (24%), ani jeden živočích sa neudrží; odtiaľ má i meno.

3. Lotova žena zomrela náhle snád' z ľaknutia nad hrozným pohľadom, alebo sa oneskorila a bola zachvátená plameňom. Na mrtvom tele sa potom usadila vrstva soli.

Poučenie. Abraham ostal pri Pánovi a šesťkrát orodoval za mesto, ktorému hrozil trest Boží. Vrucna prímluva Abrahama svedčí nám o užitočnosti pokornej, dôvernej a vytrvalej modlitby, a o cene orodovania spravodlivého u Boha.

Necudné hriechy Sodomcov kričia do neba o pomstu. Všetkých týchto hriešnikov čaká hrozný koniec.

Trest Boží zastihol ženu Lotovu, čo nech je výstrahou všetkým, ktorí váhajú utekať z duševného nebezpečenstva.

§ 12. Obetovanie Izáka.

Abraham mal syna Izáka. Keď chlapec vyrástol, z kúšal Boh Abrahama a riekol mu: Vezmi svojho jednorodeného syna (jediného syna Sárinho) Izáka, ktorého miluješ, a id' do zeme Mória, a obetuj ho tam v zápalnú obetu na jednej hore, ktorú ti ukážem. Tedy vstal Abraham za noci, a osedlal svojho osla; vzal so sebou dvoch mládencov i svojho syna Izáka, a keď naštiepal dreva k zápalnej obeti, sobral sa na cestu k tomu miestu, ktoré mu bol Boh určil.

Tretieho dňa, keď pozdvihol oči, zazrel zdaleka to miesto, i riekol svojim služobníkom: Počkajte vy tu s oslom; ja a chlapec pôjdeme až tamto, a keď si vykonáme poklonu, vrátíme sa k vám. Potom vzal dreva k zápalnej obeti, a naložil na Izáka, svojho syna; sám však niesol v rukách oheň a nôž. A keď takto oni dvaja spolu išli, riekol Izák svojmu otcovi: O t č e m ô j! A on odpovedal: Č o c h c e š s y n u? Hľa, rečie, oheň a drevo, ale kde je hoviadko k zápalnej obeti? Abraham riekol: Boh si zaopatrí hoviadko k zápalnej obeti, synu môj. A tak išli spolu, a prišli na miesto, ktoré mu Boh ukázal.

*Zla na zrete je doozjake < duchovne (hriech)
Boh hrieš. neba (u doradista) hmotne (staj. lica, nemu
rusine.)*

Tu vystavil oltár, a poukladal naň drevo. I vystrel ruku a chytil nôž, aby svojho syna na obeť usmrtil. Tu, hľa, a anjel Pánov volal s neba a riekol mu: Abrahame nevystieraj ruky svojej na chlapca, a ničoho mu neurob; včul' už viem, že sa Boha bojíš, a neušetril si jednorodeného svojho syna pre mňa. Pozdvihol Abraham svoje oči, i videl za sebou barana v trní za rohy zamotaného, toho vzal a obetoval ho na zápalnú obeť miesto syna.

Zavolať však anjel Pána na Abrahama i druhý raz s neba, a Pán riekol Abrahamovi: Keďže si učinil tú vec, a neušetril si ani svojho jednorodeného syna k vôli mne: požehnám ťa, a rozmnožím tvoje semeno, ako hviezdy nebeské, a ako piesok, ktorý je na brehu morskem; tvoje semeno bude vládnuť bránami svojich nepriateľov. A v tvojom semene budú požehnané všetky národy zeme, že si poslúchol môj hlas. — Potom sa Abraham vrátil k svojim sluhom, i odišli spolu do Bersabe, a tam prebýval.

Po obetovaní Izáka zomrela v Hebrone Sára, manželka Abrahamova, keď žila 127 rokov. I prišiel Abraham, aby ju oželel a oplakal. A kúpil Abraham od Efrona za štyristo siklov striebra pole i dvojité jaskyňu, ktorá bola na samom konci tohoto poľa, na dedičný hrobitov. A tak pochoval Abraham Sárú, svoju manželku, na tom poli v dvojitej jaskyni, ktorá bola východne od Mambre, to jest Hebronu v zemi Kanaan.

Poznámky. 1. Abraham po zkaže Sodomy býval v Bersabe, 45 km juhozápadne od Hebronu. Meno hory, kde Izák mal byť obetovaný, není v Písme svätom označené. Dl'a podania mala byť konaná táto obeť na vrchu Moria, na ktorom vystavil Šalamún chrám. Cesta od Bersabe k vrchu Moria bola 80 km vzdialená (20 hodín).

2. Izák, nesúci na horu drevo k obeť, je predobrazom Krista, nesúceho na Kalváriu drevo kríža, na ktorom bol obetovaný. — Obetovanie dietok na východe nebolo zriedkavé, ale Abraham jediného syna bol hotový obetovať Bohu, preto ho Boh znova požehnal.)

3. Cenu 400 siklov je v našich peniazoch ťažko určiť. Akej ceny bolo striebro za časov Abrahamových, nevieme. Jeden sikel mohol mať cenu asi 2 kor. 80 hal., a tak tá kúpna cena bola asi 1120 kor.

4. Sára je jediná žena, ktorej vek je v Písme svätom naznačený, lebo ako matka zaslúbeného potomstva, stala sa matkou všetkých veriacich.

Poučenie. Poslušnosť Abrahamova nezná odkladov, preto ešte za tmy chystá sa do cesty, a bez reptania ide vykonávať tak ťažkú obeť. Svojou obetavou poslušnosťou dokázal Abraham, že opravdive ctí a miluje Boha. Poslúchať Pána Boha znamená zachovávať jeho prikázania.

§ 13. Izák a Rebeka.

Keď bol Abraham už starý a vo vysokom veku, zavolať svojho najvernejšieho sluhu Eliezera, a riekol mu: Nevezmeš manželku pre môjho syna z dcier Kananejských, medzi ktorými bývam: ale pôjdeš do mojej vlasti a k mojej rodine, a odtiaľ vezmeš manželku pre môjho syna Izáka. Vzal teda verný služobník hneď desať tiav zo stáda svojho pána, a odišiel, nesúc so sebou zo všetkých jeho drahôt, a pohol sa, a prišiel do Mezopotamie k mestu Náchorovu.

A keď nechal ťavy políhať pred mestom pri studni vody podvečer v tom čase, keď ženy vodu naberať vychádzajú, riekol: Pane, Bože pána môjho Abrahama, učiň milosrdenstvo s pánom mojím Abrahamom. Hľa, ja stojím u studne vody, a dcéry obyvateľov tohoto mesta prichádzať budú naberať vodu. Preto, keď dievčeka, ktorej poviem: Nachýl svoj čbán, nech sa napijem, odpovie mi: Napi sa, ba i tvoje ťavy napojím: tá bude tou, ktorú si prichystal pre svojho sluha Izáka: a po tom poznám, že si učinil milosrdenstvo s mojím pánom.

Ešte to v sebe ledva dopovedal, a hľa, vychádzala Rebeka, dcéra Batuela, syna Náchora, brata Abrahamovho, dievčeka to veľmi spanilá a panna prekrásna, so čbanom na svojom pleci. A sišla ku studni a naplnila čbán, a vychádzala. I bežal služobník proti nej a riekol: Daj sa mi trochu vody napiť z tvojho čbána. Ona odpovedala: Napi sa, pane môj; a rýchle složila čbán na svoju ruku a dala mu piť. A keď pil, dodala: Ba i tvojim ťavám naberiem vody, kým sa všetky nenapijú. Potom vyliala zo čbána do válova, zasa sbehla ku studni, aby nabrala vody, a nabrala a dala všetkým ťavám.

On díval sa mlčky na ňu, zvedavý súc, či dal Pán jeho ceste zdaru, a či nie. A keď sa ťavy napily, vyňal muž zlaté naušnice, ktoré vážily dva sikly, a tiež toľko náramkov, ťažkých desať siklov, a riekol k nej: Čia si ty dcéra? Ona odpovedala: Ja som dcéra Batuelova, syna Náchorovho. Sklonil sa človek a klaňal sa Pánovi, a riekol: Požehnaný Pán Boh pána môjho Abrahama, ktorý neodňal svojho milosrdenstva a svojej vernosti od môjho pána, a priamou cestou ma priviedol do domu brata môjho pána.

I bežala dievčeka, a v dome svojej matky zvestovala všetko, čo počula. A mala Rebeka brata, menom Lábona, ten rýchle vyšiel k človekovi, kde bola studňa, a riekol k nemu: Vojdi, požehnaný Pánov; prečo stojíš vonku? Pripravil som dom pre teba i miesto pre ťavy. A vyviedol ho do hospody, i odsedlal ťavy, i dal pliev a sena, a vody na umytie nôh jeho i mužov, ktorí prišli s ním.

A keď vošiel do domu Lábonovho, položili pred neho chlieb, ale on riekol: Nebudem jesť, kým nerozpoviem svojich rečí. A keď mu odpovedali, aby hovoril, riekol: Som sluha Abrahamov. A Pán požehnal môjho pána veľmi, tak že sa stal veľkým;

a dal mu oviec, volov, striebra i zlata, sluhov i dievok, tiav i oslov. A sprisahal ma môj pán, a riekol mi: Pôjdeš do domu môjho otca, a z mojej rodiny vyberieš manželku pre môjho syna. Preto teraz, jestliže chcete môjmu pánovi preukázať lásku a vernosť, povedzte mi: ale jestliže sa vám iné ľúbi, i to mi povedzte, aby som sa obrátil na pravo alebo na ľavo. Tu odpovedali Lában a Batuel: Od Pána vyšla táto reč, nič iného nemôžeme ti povedať, len čo sa jemu ľúbi. Hľa, Rebeka je pred tebou, vezmi ju a choď, a nech je manželkou syna tvojho pána.

Keď to počul sluha Abrahamov, padol na zem, a klaňal sa Pánovi. A vyňal strieborné a zlaté nádoby i obleky, a dal ich Rebeke do daru; a tak i jej bratom a matke dal dary. I začali hostinu, jedli a pili spolu, a zostali tu cez noc. Ale keď ráno služobník vstal, riekol: Prepustite ma, nech idem k svojmu pánovi. A oni riekli: Zavolajme dievočku, a spýtajme sa, ako ona chce. I keď zavolaná prišla, spýtali sa: Chceš ísť s týmto človekom? Ona riekla: Pôjdem. Teda prepustili ju, i služobníka Abrahamovho, a jeho ľudí. Potom vysadly Rebeka a jej dievky na ľavy a šly za mužom, ktorý sa rýchle vracal k svojmu pánovi.

V ten čas kráčal Izák po ceste, lebo vyšiel žiaľiť nad milovanou matkou, už pochovanou v Hebrone, a keď pozdvihol oči, videl z ďaleka prichádzať ľavy. Aj Rebeka zazrela Izáka, a sosadla s ľavy, a riekla sluhovi: Kto je ten človek, ktorý ide poľom proti nám? A riekol jej: To je môj pán. Tu vzala rýchle závoj a zastrela sa. Ale služobník vypravoval Izákovi všetko, čo vykonal, a Izák vzal si ju za manželku, a tak veľmi ju miloval, že sa mu uľavila bolesť, ktorá ho pre smrť matky stihla.

A keď Abraham dal všetko, čo mal, Izákovi, skončil a zomrel vo vysokom veku, a dní života jeho bolo 175 rokov. A pochovali ho Izák a Izmael, jeho synovia, v dvojitej jaskyni, ktorá je na poli Efrona naproti Mambre. A po jeho smrti požehnal Boh Izáka, jeho syna, a riekol mu: Ja budem s tebou a budem ti žehnať; a rozmnožím tvoje semeno, ako hviezdy nebeské, a v tvojom semene požehnané budú všetky národy zeme.

Poznámky. 1. Úslužnosť Rebeky voči služobníkovi bola veľmi veľká, lebo desať tiav napojiť nebola ľahká vec. — Studňa však, o ktorej sa hovorí, bola skorej cisterna, a len schodami sa mohlo k nej pristúpiť.

2. Pri zasnúbení dával na východe ženích neveste dary, a obdarovával i jej najbližšiu rodinu, menovite rodičov a bratov.

3. Rebeka zahalila si tvár i telo, lebo ženích a nevesta nemali sa vidieť z tváre do tváre, dokiaľ neboli oddaní.

4. Požehnaním, ktoré dostal Izák od Boha, stal sa patriarchom vyvoleného národa.

Poučenie. Panenstvo je najväčšia krása na zemi, a najbezpečnejšou zárukou blaženosti stavu manželského.

§ 14. Ezau a Jakub.

Izák a Rebeka mali dvoch synov. Jeden bol ryšavý a všetok zarastený, i nazvali jeho meno *Ezau*. Druhý bol hladký, a volal sa *Jakub*. A keď dorástli, bol z Ezaua zkusený lovec a roľník; Jakub však človek tichý, a prebýval v stánkoch, lebo bol pastierom. Izák miloval Ezaua, pretože z jeho lovu jedával, a Rebeka milovala Jakuba.

Uvaril raz Jakub jedlo, a Ezau prišiel k nemu s poľa unavený, a riekol: Daj mi z tej ryšavej väre, lebo som náramne unavený. Riekol mu Jakub: Predaj mi svoje prvorodenstvo. On odpovedal: Hľa, umieram, na čo mi bude prvorodenstvo? Riekol Jakub: Teda mi prisahaj! Ezau mu prisahal a tak predal svoje prvorodenstvo. A tak dostal chleba a tej šošovičnej väre; jedol a pil a odišiel; a za málo si to považoval, že predal prvorodenstvo.

Keď sa Izák zostarel, zatemnily sa jeho oči, tak že nevidel. I zavolať staršieho svojho syna *Ezaua*, a riekol mu: Synu môj, vidiš, že som sa zostarel, a neviem dňa svojej smrti. Vezmi svoju zbraň: túl a luk, a vyjdi na pole, a keď niečo ulovíš, priprav mi z toho pokrm, aký vieš, že ja rád mám, a prines mi, aby som jedol, a aby ťa moja duša požehnala, prv než zomriem.

Keď to počula *Rebeka*, a on odišiel na pole, riekla svojmu synovi *Jakubovi*: Počula som tvojho otca hovoriť s *Ezauom*, tvojím bratom, a hovoril mu: Prines mi z tvojho lovu, a priprav jedlo, aby som jedol a požehnal ťa, prvej než by som umrel. Včul teda, synu môj, privoľ na moje rady. Id' ku stádu, a prines mi dve kozliatka najlepšie, aby som z nich tvojmu otcovi pripravila jedlo, aké on rád jedáva. A keď mu to zanesieš, on bude jest, a požehná ťa, prv než by umrel. On jej odpovedal: Vieš, že Ezau, môj brat, je zarastený a ja som hladký. Jestliže ma môj otec ohmatá, bude si myslieť, že som chcel z neho posmech spraviť, a tak privediem na seba kliatbu miesto požehnaní. Riekla mu matka: Nech príde na mňa tá kliatba, synu môj; len ty poslúchni moje slovo, id' a prines čo som ti riekla.

Odišiel a priniesol, a dal to matke. Mat pripravila jedlo, potom obliekla mu najlepšie šaty Ezauove, ktoré mala doma, a kozľacími kožkami obložila mu ruky a pokryla holú časť hrdla. A dala mu jedlo a odovzdala chleby, ktoré napiekla. Keď to vniesol, riekol: Otče môj! A otec odpovedal: Kto si ty synu môj? Jakub riekol: Ja som Ezau, tvoj prvorodený; urobil som, ako si mi prikázal. Vstaň, posad' sa a jedz z môjho lovu, aby ma tvoja duša požehnala. Izák zasa riekol: Ako si to mohol tak chytré najst', synu môj? A on odpovedal: Bola to vôľa Božia, aby mi tak chytré nadbehlo, čo som chcel. I rieklo Izák: Pristúp sem, nech sa ťa dotknem, a zkusím, či si ty môj syn Ezau alebo nie. Teda pristúpil k otcovi, a keď ho Izák omakal, riekol: Hlas síce je hlas Jakubov, ale ruky, ruky sú Ezauove.

Keď teda Izák jedol z pripraveného jedla, potom riekol svojmu synovi: Pristúp ku mne a bozkaj ma, synu môj! A keď Jakub pristúpil a bozkal svojho otca, ten ho požehnal a riekol mu: Nech ti dáva Boh z nebeskej rosy a z tučnosti zemskej hojnosť obilia a vína. Nech ti slúžia národy, a nech sa ti kmeny klaňajú. Bud' pánom svojich bratov, a nech sa ti koria synovia tvojej matky!

Sotvaže Izák dohovorel a Jakub vyšiel von, prišiel Ezau, a priniesol otcovi uvarené jedlo z lovu, a riekol: Vstaň, otče môj, a jedz z lovu syna tvojho, aby ma požehnala tvoja duša. I riekol mu Izák: Ktože si ty? On odpovedal: Ja som tvoj prvorodený syn Ezau. Tu zľakol sa Izák náramne, a riekol: Ktože je teda ten, ktorý mi predtým priniesol zverinu, než si ty prišiel? A ja som jedol, a požehnal som ho, a zostane požehnaný. Keď to Ezau počul, zareval veľkým hlasom, a ohromený riekol: I mňa požehnaj, otče môj. A on riekol: Prišiel tvoj brat podvodne, a odniesol tvoje požehnanie. Preto Ezau nenávidel Jakuba, i riekol vo svojom srdci: Prejdú dni smútku za mojím otcom, a zabijem Jakuba, svojho brata.

A keď to oznámil Rebeke, dala zavolať Jakuba, svojho syna, a riekla mu: Hľa, tvoj brat Ezau sa vyhráža, že ťa zabije. Preto teraz, syno môj, poslúchni môj hlas, sober sa a uteč k Lábanovi, môjmu bratovi, do Háranu, a zostaň u neho, dokiaľ sa neutíši zúrivosť tvojho brata, a nezabudne na všetko, čo si mu urobil. Potom ja pošlem, a dám ťa priviesť ztadiaľ sem. Teda Jakub vyšiel z Bersabe a šiel do Háranu.

Poznámky. 1. Prvorodenstvo bolo spojené s veľkými právami. Prvorodený mal prednosť pred svojimi bratmi, totiž bol prvý dôstojnosťou a mocou:

dostal dve čiastky z otcovského dedičstva; bol kňazom a sudcom v rodine po smrti otcovej; obdržal zvláštne požehnanie otcovo.

2. Ezau od ryšavej váre E d o m (ryšavý, červený) nazvaný, stal sa praoťcom Edomitov alebo Idumeov, ktorí boli veční nepriatelia židovskému národu. Z nich vyšli tiež Amalekiti.

3. Rebekin i Jakubov čin musíme považovať za lešť mravne nedovolenú. Rebeka vedela o Jakubovom vyvolení, nemala teda užívať nedovolených prostriedkov, ale mala ponechať prozreteľnosti Božej, že ktorými cestami dôjde Jakub cieľa.

Poučenie. Za okamžitý pôžitok predal Ezau svoje prvorodenstvo. Ezauovi podobní sú ľudia, ktorí pre časný zisk zriekajú sa práva na nebeské prvorodenstvo. „Dajte pozor, aby nikto neodpadol od milosti Božej, a nebol pohŕdačom ako Ezau“ (Žid. 12, 15—16).

Rebeka a Jakub za svoj podvodný čin museli i trpieť. Rebeka bola trestaná dlhým odlúčením od svojho miláčka Jakuba, ba pravdepodobne už ho viacej neuvidela. A Jakub musel utiecť do cudziny, kde mu nastal celý rad zkušok a utrpenia.

§ 15. Jakub v cudzine.

Keď Jakub cestoval do Háranu, prišiel na jedno miesto, a chcel tam prenocovať, lebo už bolo po západe slnca. Vzal si tedy z kameňov, ktoré tam ležaly, podložil si pod hlavu, a spal na tom mieste. Tu videl vo snáh rebrík, ktorý stál na zemi a vrchným svojím koncom dotýkal sa neba; a anjeli boží chodili po ňom hore i dolu. A Pán stál nad rebríkom, a riekol mu: Ja som Pán, Boh Abrahama, tvojho otca, a Boh Izákov. Zem, na ktorej spíš, dám tebe a tvojmu semenu, a v tebe budú požehnané všetky pokolenia zeme. A ja budem ti strážcom, kdekoľvek sa pohneš, a zasa ťa privediem do tejto zeme.

A keď sa Jakub zo sna prebudil, riekol: V pravde, Pán je na tomto mieste, a ja som nevedel. A vzal kameň, ktorý si bol pod hlavu položil, a postavil ho na pamätné znamenie, a polial ho svrchu olejom, a nazval meno mesta B e t e l. Zaviazal sa i sľubom a riekol: Jestliže bude so mnou Pán a bude ma ochraňovať na ceste, ktorou ja idem, a dá mi chlieb za pokrm a rúcho za odev; a šťastlive sa vrátim do domu svojho otca: Pán bude mi Bohom, a kameň, ktorý som postavil, nazývať sa bude domom Božím.

Potom Jakub bral sa ďalej, a prišiel do východnej zeme. A videl pastierov a studňu na poli, ktorej vrch bol veľkým

kameňom zavretý. I riekol pastierom: Bratia, odkiaľ ste? Odpovedali: Z Háranu. A pýta sa ich Jakub: Či poznáte Lábana, syna Náchorovho? Oni riekli: Poznáme; hľa, tam prichádza Rachel, jeho dcéra, so svojim stádom. Ešte sa shovárali, keď Rachel prišla s ovcami svojho otca, lebo stádo ona pásala. Keď ju Jakub videl, odvalil kameň, ktorým sa studňa zavierala, a napojil krádel. Potom jej povedal, že je brat jej otcov, a syn Rebekin. A ona, pribehnúc, oznámila to svojmu otcovi.

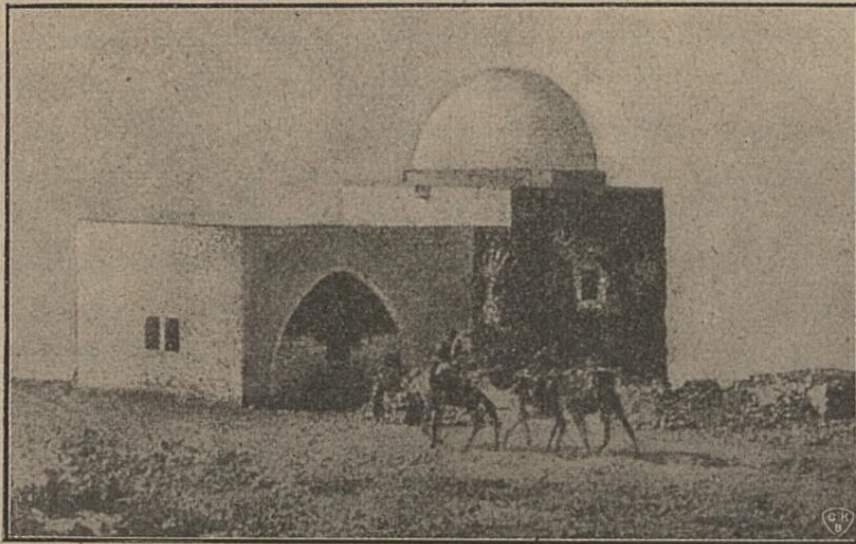
Keď otec počul, že prišiel Jakub, syn jeho sestry, vybehol proti nemu, a objal ho a vybozkával, a viedol do svojho domu. A keď sa dozvedel príčiny cesty, odpovedal: Si moja kosť a moje telo, ale preto nebudeš mi darmo slúžiť. Povedz mi, aká má byť tvoja mzda? Mal však Lában dve dcéry: meno staršej bolo Lia, a mladšia sa volala Rachel. Ale Lia mala karpavé oči, a Rachel bola krásna v tvári a spanilej postavy. Túto miloval Jakub a riekol: Budem ti slúžiť za Rachelu, mladšiu tvoju dcéru, sedem rokov. A slúžil Jakub za Rachelu, a zdalo sa mu to, ako málo dní pre veľkosť lásky. Ale keď bol čas vyplnený, Lában oklamal Jakuba, a dal mu za ženu Liu, svoju staršiu dcéru. Tak slúžil Jakub u neho ešte druhých sedem rokov, a vtedy dostal Rachelu za manželku. Konečne slúžil ešte šesť rokov, aby hospodáril pre seba, a veľmi zbohatol.

Po dvadsiatich rokoch, keď Jakub videl, že tvár Lábanova nie je k nemu tak, ako predtým, riekol Lábanovi: Prepust' ma, nech sa vrátim do vlasti a do svojej zeme. Avšak nechcel prezradiť svojmu svokrovi, že utečie. A tak Jakub vstal, vysadil svoje dietky a manželky na ťavy a odišiel. I sobral všetok svoj majetok, i stáda a všetko, čo v Mezopotamii nadobudol, a šiel k Izákovi, svojmu otcovi, do zeme Kanaan.

Ale Jakub bál sa svojho brata Ezaua, a preto vyslal k nemu poslovo do zeme Edom, aby našiel milosť pred jeho tvárou. A poslovia vrátili sa k Jakubovi a riekli: Prišli sme k tvojmu bratovi Ezauovi, a hľa, on ponáhl'a sa proti tebe so štyristo mužmi. Jakub bol veľmi prestrašený, a utiekal sa k Bohu: Bože môjho otca Abrahama a Izáka. Pane, ktorý si mi riekol: Vráť sa do svojej zeme, vytrhni ma z rúk Ezaua, môjho brata, lebo sa ho veľmi bojím. A oddelil z toho, čo mal, dary pre Ezaua, a poslal ich po svojich sluhoch, on však ostal sám. A hľa, muž (anjel Pánov) zapašil s ním až do rána. Keď videl, že ho prevládat

nemôže, riekol mu: Pust' ma, lebo už vychodí dennica. Odpovedal: Nepustím ťa, ak ma len nepožehnáš. Teda riekol: Nebude sa viac nazývať tvoje meno Jakub, ale Izrael (to jest bojovník boží), lebo keď si bol silný proti Bohu, o čo viacej budeš môcť proti ľudom (odtiaľ názov: Izraeliti).

Keď Jakub pozdvihol svoje oči, videl prichádzať Ezaua a s ním štyristo mužov, šiel mu sám naproti, a poklonil sa pred ním sedemkrát až k zemi. Vtedy Ezau bežal proti svojmu bratovi, objal ho a padnúc mu okolo krku, lúbal ho a plakal. A keď Ezau chcel mu byť spoločníkom na ceste, Jakub odpovedal: Netreba, len to jediné potrebujem, aby som milosť našiel pred tvojím obličajom. Tak navrátil sa Ezau cestou, ktorou bol prišiel, do zeme Edom, a Jakub uchýlil sa k svojmu otcovi Izákovi do Hebronu.

Hrob Rachelin.

A doplnilo sa dní Izákových do 180 rokov, keď zomrel, a pochovali ho jeho synovia Ezau a Jakub. Rachel už prv zomrela, a pochovaná bola na ceste, ktorá vedie k Efrate, to jest k Betlehemu. A Jakub postavil náhrobný pomník nad jej hrobom.

Poznámky. 1. Jakub z Bersabe odišiel do Háranu, ktoré mesto bolo vzdialené na 900 km (osem dní cesty). — Podivné videnie mal Jakub asi 90 km od Bersabe na sever.

2. Studňa bola uzavretá proti slnku a piesku, ktorý vial z púšti, ale i proti cudzím. Studne v týchto suchých krajoch bývajú majetkom jednotlivých rodín alebo kmenov; cudzí si len s dovolením majiteľovým smú vody nabrat', ba nie zriedka len za plat.

3. Jakub, keď prišiel do Háraru, bol taký chudobný, že Lábanovi a jeho rodine nemohol dať obvyklé dary, preto ponúkol za Rachel sedemročnú službu. A slúžil dva razy 7 rokov a raz 6 rokov, lebo po treťi raz už sa nemuselo sedom rokov slúžiť.

Poučenie. Rebrík, ktorý Jakub videl vo sne, je krásnym obrazom prozretelnosti Božej. Anjeli sú služobníci Boží, ktorí schádzajú na zem, aby vykonali rozkaz boží; a s novými prosbami ľudí vychádzajú k trónu Božiemu. Týmto obrazom dostalo sa opustenému a v cudzom svete zarmútenému Jakubovi veľkého potešenia a dôvery k prozretelnosti Božej.

Jakub neprosil Pána Boha o nič iného, len aby mal každodenný chlieb, a čím sa zaokryť. Jak skromná je to prosba. Za to chce a sľubuje Pánu Bohu vždycky verne slúžiť. Hľa jak krásne naučenie pre hmotárov, ktorým i sv. Pavel privoláva: „Majúc čo jest a čím sa priodievať, s tým spokojní bud'me!“

Jakub 14 rokov slúžil za Rachel pre veľkosť lásky, my však pre veľkosť lásky v celý život slúžme neveste Kristovej, to jest Cirkvi katolíckej.

§ 16. Jakub a jeho synovia.

Jakub býval v Hebrone, v zemi Kanaan, a mal dvanásť synov. Medzi týmito však najväčšmi miloval Jozefa pre jeho mravný život, a vyznačil ho, že mu spravil strakavý kabát. Keď mal Jozef šesťnásť rokov, pásaval stádo so svojimi bratmi, ale keď jeho bratia videli, že ho otec nad všetkých svojich synov miluje, nenávideli ho, a nemohli k nemu ani pokojného slova prehovoriť.

Prihodilo sa tiež, že sen, ktorý mal, vypravoval svojim bratom, a to bolo príčinou ešte väčšej nenávisti. Riekol im: Počujte sen, ktorý som mal! Zdalo sa mi, že sme viazali snopy na poli; môj snop vstal a stál, a vaše snopy sa môjmu snopu k zemi klaňaly. Odpovedali jeho bratia: Či azda kráľom našim budeš, alebo my poddaní budeme panstvu tvojmu? A táto príčina snov a reči ešte viac podpaľovala ich k závisti a nenávisti. Mal ešte aj iný sen, a rozprával ho bratom a riekol: Videl som vo sne, jako by sa mi slnce, mesiac a jedenásť hviezd klaňalo. Keď to svojmu otcovi a bratom vyrozprával, dohovárал mu jeho otec a riekol: Čo má znamenať ten sen, ktorý si mal? Či azda ja a tvoja matka i tvoji bratia budeme sa ti klaňať až k zemi?

Keď raz jeho bratia, pasúc otcove stáda, v Sicheme sa zdržiavali, riekol mu Izrael: Tvoji bratia pasú ovce na Sichemskom, id' a pozri, či je všetko dobre s tvojimi bratmi a s dobytkom. Jozef prišiel do Sichemu, a našiel ho akýsi človek blúdiť

v poli, a opýtal sa ho, čo hľadá. On odpovedal: Hľadám svojich bratov, povedz mi, kde pasú stáda. A človek mu riekol: Odišli s tohoto miesta, ale počul som, keď hovorili: Podme do D o t h a i n u. Teda šiel Jozef za svojimi bratmi, a našiel ich v Dothaine.

Ako ho zazreli zďaleka, prv než k nim došiel, hovorili medzi sebou: Hľa, snár ide! Podte, zabime ho, a hodme ho do vodnej jamy, a povieme: Divá zver ho sožrala. A vtedy sa ukáže, čo mu jeho sny osožily. Ale keď to počul R u b e n, hľadel vyslobodiť ho z ich rúk, a povedal: Nezabíjajte jeho život, a nevylievajte jeho krv, ale hodte ho do jamy tu na púšti, a svoje ruky zachováte bez viny. Preto hneď ako prišiel k svojim bratom, vysliekli ho z dlhého a pestrého kabáta, a spustili ho do starej jamy, v ktorej nebolo vody. A keď si sadli a jedli chlieb, zazreli i z m a e l s k ý c h k u p c o v, a ich ťavy, ktoré niesly voňavé veci, kadidlo a myrrhu do Egypta. I riekol J u d a svojim bratom: Čo z toho máme, keď svojho brata zabijeme a jeho krv zatajíme? Lepšie bude predať ho Izmaelitom, a naše ruky ostanú nepoškvrnené. Keď teda vedľa nich išli madianskí kupci, vytiahli ho z jamy, a predali I z m a e l i t o m za dvadsať strieborných, a tí odvedli ho do Egypta.

A keď sa R u b e n k jame vrátil, a nenašiel tam chlapca, roztrhol svoje rúcho, šiel k svojim bratom a riekol: Chlapca nevidno, a ja kde sa mám podieť? Ale oni vzali jeho kabát, zamočili ho do krvi zabitého kozla, a poslali ho k otcovi a riekli: Tento kabát sme našli; pozri, či je to kabát tvojho syna, či nie. Keď ho otec poznal, riekol: To je kabát môjho syna; divá zver ho roztrhala, dravá zver sožrala Jozefa! I roztrhol svoje rúcho, obliekal sa do smútočného, a za dlhý čas oplakával svojho syna. A nechcel prijať potešenia, lež riekol: V zármutku sostúpim k svojmu synovi do hrobu. A čo on takto plakal a plakal, Madianiti predali Jozefa v Egypte P u t i f á r o v i, dvoranínovi faraonovmu, veliteľovi telesnej stráže.

Poznámky. 1. Sny sú zväčša celkom prirodzené príbehy v duševnom živote ľudskom, ale Jozefove sny boli prorocké, a označovaly jeho budúce povýšenie. Jozef ich nerozprával z chvastania, ale v prostote detinského srdca; ani ich on nevykladal, vykladali ich správne jeho bratia.

2. Dothain bol asi 120 km severne od Hebronu a 20 km od Sichemu. Neďaleko bola obchodná cesta zo Syrie do Egypta.

3. Jozefa predali kupcom za 20 strieborných siklov (1 sikel = asi 2 kor. 80 hal.). To bola vtedy i cena jedného otroka; neskôr vystúpila na

30 strieborných. Tí pocestní kupci nazývajú sa raz Izmaelitmi, raz Madianitmi, lebo sa tieto dva kmeny pre svoje blízke príbuzenstvo už veľmi smiešaly.

4. Roztrhnúť rúcho, vlastne natrhnúť vrchné rúcho na prsiach, bolo na východe patrným výrazom bolesťou roztrhaného srdca.

Poučenie. Nenávisť ľudská môže nás ponížiť, ale len na chvíľu. Boh z každého poníženia učiní veľké povýšenie.

§ 17. Jozef Egyptský.

Jozef bol odvedený do Egypta, kde ho kúpil Putifár, muž Egyptan, od Izmaelitov, ktorí ho ta dovedli. A Boh bol s ním a požehnával ho, tak že sa mu všetko darilo. I našiel Jozef milosť pred svojim pánom, a slúžil mu, a bol od neho ustanovený správcom celého domu. A požehnal Boh domu toho Egyptana pre Jozefa, a rozmnožil všetko, čo mal.

Jozef však bol krásnej postavy a lúbezný na pohľad. Po nejakom čase manželka Putifárova, žena zlá a nešľachetná, chcela ho sviest' k hriechu. Ale on nijak neprivilil k zlému skutku a riekol jej: Jako môžem to zlé činiť, a zhrešiť proti svojmu Bohu? A keď jedného dňa Jozef vošiel do domu a konal nejakú prácu, ona chytila ho za kraj jeho rúcha, ale on nechal svoje vrchné rúcho v jej ruke, a utiekol von. Keď žena videla, že je opovrhnutá, obžalovala Jozefa u svojho manžela, a na dôkaz pravdy ukázala mu zadržané rúcho. Putifár príliš veril rečiam svojej manželky, tak že sa veľmi rozhneval, a dal Jozefa do žalára, kde strážili kráľovských väzňov. Ale Pán bol s Jozefom, a dal mu milosť u dozorcovi nad žalárom. Ten dal pod jeho ruku všetkých väzňov, a všetky jeho skutky spravoval.

Do tohoto väzenia prišli tiež dvaja kráľovskí úradníci: najvyšší nalievač a najvyšší pekár. Onedlho však obidvaja mali sen v jednu noc. Keď Jozef ráno k nim prišiel a videl, že sú smutní, spýtal sa ich a riekol: Prečo je dnes vaša tvár nad obyčaj smutnejšia? Oni odpovedali: Mali sme sen, a niet, kto by nám ho vyložil. I riekol im Jozef: Či nie Bohu náleží vykladať? Povedzte mi, čo ste videli. Tedy najvyšší nalievač rozprával svoj sen: Videl som pred sebou vinič, na ktorom byly tri révy, a vinič pomaly vyháňal a kvitol, a potom dozieralo hrozno. A ja som mal pohár faraonov v ruke: teda bral som hrozno a vytláčal do pohára, ktorý som držal, a podával som pohár faraonovi. Od-

povedal Jozef: Výklad sna je tento: Tri révy sú ešte tri dni. Po nich si spomenie farao na tvoju službu, a nazpät ťa postaví na predošlé miesto; i budeš mu podávať pohár, jako si robieval predtým. Len potom, keď sa ti dobre povedie, pamätaj na mňa a učiň so mnou milosrdenstvo: aby si vnukol faraonovi, že by ma vyviedol z tohoto žalára, lebo tu nevinne trpím. Keď najvyšší pekář videl, že sen múdre vyložil, riekol: Aj ja som mal sen: Mal som tri koše pečiva na hlave, a v jednom koši, ktorý bol na vrchu, niesol som rôzne pokrmy, jaké sa hotujú pekárskym umením, a vtáci z toho jedli. Jozef odpovedal: Výklad sna je tento. Tri koše sú ešte tri dni. Po nich farao vezme tvoju hlavu, a obesí ťa na kríž, a vtáci rozzobajú tvoje telo. Potom tretieho dňa bol pamätný deň faraonovho narodenia; vtedy pripravil veľkolepú hostinu a pri hodovaní spomenul si na dvoch úradníkov vo väzení. A postavil jedného zasa na jeho miesto, a druhého dal obesiť na šibenicu. Ale predstavený nalievačov, keď sa mu dobre vodilo, zabudol na svojho vykladača.

Po dvoch rokoch však aj farao mal sen. Zdalo sa mu, že stál nad riekou, a z rieky vychádzalo sedem krávk pekných a veľmi tučných a pásly sa na mokrinách. A vynorilo sa aj iných sedem krávk špatných a chudých z rieky a pásly sa na samom brehu na miestach zelených, i sožraly tie, ktoré byly podivne pekné a tučné. V tom sa farao prebudil. Zasa zaspal a mal druhý sen. Sedem klasov vyrástlo na jednom stebľe, plných a krásnych. Aj druhých sedem tenkých a od horúceho vetra spálených klasov vzhádzalo, a tieto klasy sožraly všetku krásu prvých.

Keď sa farao prebudil, a bolo ráno, posvolával všetkých hádačov a mudrcov egyptských, ale nebolo medzi nimi nikoho, kto by mu bol sen vyložil. Vtedy teprv rozpamätal sa najvyšší nalievač na Jozefa. Tu bol Jozef hneď na rozkaz kráľov zo žalára vyvedený, a priviedli ho ku kráľovi. Jozef vyložil mu sny takto: Sen kráľov je jeden: Sedem pekných krávk a sedem plných klasov je sedem úrodných rokov; a sedem chudých krávk a sedem tenkých klasov je sedem rokov budúceho hladu. Teda nech si kráľ teraz vyhladá múdreho a účinniveho muža, a nech ho ustanoví nad zemou egyptskou. A ten nech postaví dozorcov nad všetky kraje; a piatu časť z úrod po sedem úrodných rokov nech shromaždí do sýpok, a tak nech sa zaopatrí zásoba pre budúcich sedem rokov hladu.

Rada táto zaľúbila sa faraonovi, i riekol Jozefovi: Pretože tebe dal Boh znat' všetko to, čo si hovoril, ty budeš ustanovený nad mojím domom, a nad všetkou zemou egyptskou. Na rozkaz tvojich úst všetok ľud poslúchať bude, a ja len kráľovskou stolicou budem vyšší od teba. A sňal prsteň so svojej ruky, a dal ho na jeho ruku: a dal ho obliecť do rúcha kmentového a na jeho hrdlo zavesil zlatú reťaz. A kázal mu vysadnúť na svoj druhý voz, a skrze zvestovača pred ním vyvolávať, aby všetci pred ním kolená klonili a vedeli, že on je postavený nad celou zemou egyptskou.

Tridsať rokov mal Jozef, keď stál pred faraonom, a pochodil všetky kraje Egypta. A prišla úroda sedem rokov, ale začalo prichádzať aj sedem rokov nedostatku, a preto ľud volal k faraonovi o pokrm. On im však odpovedal: Id'te k Jozefovi: a čo vám povie, učiňte. A Jozef otvoril všetky sýpky a predával Egyptanom, lebo aj ich tlačil hlad. A prichádzaly všetky susedné krajiny do Egypta kupovať pokrm, aby zmiernily biedu nedostatku.

Poznámky. 1. Na východe veľký význam kládli snom, a preto bolo i vo zvyku vykladať sny. Boh udelil Jozefovi zvláštnu milosť, aby vyložil sny dvoch dvorných úradníkov a sny faraonove. Boh niekedy v snách sdeľuje ľuďom svoje výstrahy a zjavenia o budúcnosti veciach.

2. Každý kráľ v Egypte volal sa „faroa“; meno je odvodené zo slov per — aa = veľký dom.

3. Rieka, z ktorej vychádzalo sedem krávi, bol Nil. Tento obyčajne v každý rok zaleje celé údolie, a vtedy býva veľmi dobrá úroda. Ale keď Nil nevyleje, je neúroda a hlad.

4. Úrad, ktorý Jozef obdržal, bol iste úrad panovníka, s ktorým bol spojený i najvyšší úrad sudcovský. V prstene bola pečať so znakom kráľovým, a kto ho mal, mohol v mene kráľovom rozkazy vydávať. Zlatá reťaz bola uvedením do najvyššieho sudcovského úradu; lebo najvyšší sudca kládol si na počiatku zasadnutia na hrdlo zlatú reťaz. Rúcho kmentové bolo v Egypte vysoké vyznačenie; kment je veľmi jemné a drahocenné biele plátno.

Poučenie. Jozef vyloženie snov pripisuje jedine Pánu Bohu, a nie svojej prirodzenej múdrosti a vedomosti; odmieta od seba každú chválu a odnáša ju na Boha.

Oslávenie a povýšenie nevinného Jozefa je veľkým potešením pre tých, ktorí trpelive znášajú krivdu a utrpenie.

§ 18. Jozef a jeho bratia.

Keď Jakub počul, že v Egypte predávajú potravu, riekol svojim synom: *Prečo otáľate? Počul som, že v Egypte predávajú obilie; id'te tam a nakúpte, aby sme mohli žiť. Teda išlo desať bratov Jozefových nakúpiť obilia do Egypta. Benjamina však zadržal Jakub doma, pretože by sa mu mohlo na ceste niečo zlého prihodiť. Tak prišli do zeme egyptskej a šli k Jozefovi, lebo na jeho dovolenie sa predávalo ľuďom obilie.*

A keď sa mu poklonili až k zemi, poznal ich, ale oni ho nepoznali. Tu rozpamätal sa Jozef na sny, ktoré kedysi mal, i oslovil ich ostro, ako keby boli cudzí, a spýtal sa ich: *Odkiaľ ste prišli? Oni odpovedali: Zo zeme kanaanejskej, aby sme nakúpili potrebné potravu. Ale on im riekol: Ináč je to: vyzvedači ste; vy ste prišli vyskúmať neohradené miesta tejto zeme. Oni však odpovedali: Nie tak, pane, ale tvoji sluhovia prišli v pokoji nakúpiť pokrmov. Dvanásť nás je bratov, synov jedného muža, jedného už niet, a najmladší je s našim otcom v zemi kanaanejskej. Riekol im Jozef: To je, čo som povedal: vyzvedači ste. Ale podrobím vás zkúške: nevyjdete odtiaľto, dokým váš najmladší brat neprijde. Jestli ste pokojní ľudia, jeden váš brat nech zostane sviazaný vo väzení; a vy odíd'te a odneste obilie, čo ste si nakúpili, a prived'te svojho najmladšieho brata ku mne, aby som sa mohol presvedčiť o vašej reči.*

A bratia hovorili medzi sebou: *Zaslúžene toto trpíme, lebo sme sa prehrešili proti svojmu bratovi; videli sme úzkosti jeho duše, keď nás prosil, a nedbali sme na to, preto prišlo na nás toto súženie. Oni nevedeli, že ich Jozef rozumel, lebo skrze tlumočníka hovoril s nimi, a odvrátil sa trochu a plakal. Potom dal Simeona pred ich očima sviazať, a rozkázal sluhom, aby naplnili ich vrecia obilím, a zas vložili každému jeho peniaze do jeho vreca. A sluhovia učinili tak. Oni však naložili obilie na svojich oslov a odišli.*

Keď prišli k svojmu otcovi Jakubovi do zeme kanaanejskej, vyrozprávali mu všetko, čo sa im prihodilo. Ale Jakub nechcel pustiť svojho druhého miláčka Benjamina do Egypta, a riekol: *Nepôjde syn môj s vami, jeho brat zomrel a on ostal sám;*

keby sa mu nejaké nešťastie prihodilo v zemi, do ktorej pôjdete, priviedli by ste moje šediny bolesťou do hrobu.

Medzitým hlad veľmi trápil celú zem. A keď sa živnosť, ktorú z Egypta doniesli, stovila, riekol Jakub svojim synom: Id'te zas a nakúpte nám niečo potravy. Ale J u d a odpovedal: Veľmi sa zariokol ten muž pred nami a povedal: Neuvidíte mojej tvári, jestliže neprivediete so sebou svojho najmladšieho brata. Teda ak ho chceš pustiť s nami, pôjdeme spolu, a nakúpime ti potrebných vecí, ale ak nechceš, nepôjdeme. Na to im riekol ich otec I z r a e l: Keď to tak musí byť, robte, ako chcete. Naberte z najlepších plodín zeme do svojich nádob, a zaneste mužovi tomu dary, a peniaze vezmite dvojnásobne, i tie, ktoré ste ponachádzali vo vreciach. A vezmite i svojho brata a id'te k tomu mužovi.

Teda oni učinili všetko tak, ako im otec povedal, a brali sa dolu do Egypta. Keď ich Jozef uzrel a Benjamina s nimi, rozkázať správcovi svojho domu, a riekol: Zaved' mužov tých do domu, a priprav hostinu, lebo so mnou budú obedovať. Ten učinil, čo mu bolo prikázané, a zaviedol mužov do domu, kde vyviedol k nim i Simeona. A keď sa ustanovili pred Jozefom, priniesli mu dary, a klaňali sa mu až k zemi. Jozef však pozdvihol oči a videl Benjamina, svojho vlastného brata, a riekol: Toto je ten váš najmladší brat, o ktorom ste mi hovorili? A zasa riekol: Boh nech ti je milostivý, synu môj! A pospiechal von, lebo sa pohlo jeho srdce nad bratom, a vyhrkly mu slzy; a šiel do svojej izby a plakal. Potom umyl si tvár a zas vyšiel, a riekol: Noste jedlá. A bratia sedeli pred ním, každý podľa svojho veku, a divili sa tomu veľmi. A brali diely, ktoré od neho dostali: jedli a nasýtili sa.

Potom Jozef rozkázať správcovi svojho domu a riekol: Naplň im vrecia obilím, a vlož každému jeho peniaze na vrch do vreca, a môj strieborný pohár vlož na vrch do vreca najmladšiemu. A keď ráno boli prepustení so svojimi oslami, a vyšli už z mesta, v tom Jozef dal volať správcu domu, a riekol: Vstaň a utekaj za tými mužmi: a keď ich dohoníš, povedz: Prečo ste sa odplatili zlým za dobré? Pohár, ktorý ste ukradli, je ten, z ktorého pijať môj pán a z ktorého on veštieva. Veľmi zlú vec ste vykonali. On učinil tak, ako mu Jozef prikázal. A keď ich dohonil, hovoril im podľa naloženia. Oni mu odpovedali: U koho z tvojich služobníkov sa najde, čo hľadáš, nech zomrie,

a my otrokmi budeme nášho pána. Tu chytró složili vrecia na zem, a našli pohár vo vreci Benjaminovom. Vtedy roztrhli svoje rúcha, naložili vrecia zasa na oslov a vrátili sa do mesta.

I vošiel prvý J u d a so svojimi bratmi k Jozefovi, a takto orodoval: Prosím, môj pane, nech prehovorí tvoj služobník slovo do tvojich uší. Riekol si svojim služobníkom: Neuvidíte mojej tvári, jestliže neprivediete so sebou svojho najmladšieho brata. A keď sme to zvestovali svojmu otcovi, on nám odpovedal: Nepôjde syn môj s vami; lebo keby sa mu niečo stalo na ceste, priviedli by ste moje šediny bolesťou do hrobu. Teda ja, tvoj služobník, zostanem miesto chlapca za otroka môjho pána, a chlapec nech ide so svojimi bratmi. Lebo keby toho chlapca nebolo, nemôžeme sa vrátiť k svojmu otcovi, aby som nebol svedkom trápenia, ktoré na môjho otca zaľahne.

Tu sa Jozef nemohol ďalej zdržať, preto rozkázal, aby všetci vyšli von a nikto cudzí nebol pri ich spoločnom poznaní. A pozdvihol hlas a plakal tak, že to počuli Egypťania i všetok faraonov dom. A riekol svojim bratom: J a s o m J o z e f; ž i j e e š t e m ô j o t e c? Ale bratia nemohli odpovedať, tak veľkým strachom sa poľakali. On však láskave riekol: Pristúpte ku mne! A keď bližšie pristúpili, povedal: J a s o m J o z e f, v á š b r a t, k t o r é h o s t e p r e d a l i d o E g y p t a. Nebojte sa, a nech vám je to nie ťažko na srdci, že ste ma predali do týchto krajín; lebo pre vaše zachránenie poslal ma Boh pred vami do Egypta. Pospiechajte a idte k môjmu otcovi, zvestujte mu všetku moju slávu, a povedzte mu: T o t o t i o d k a z u j e t v o j s y n J o z e f: Boh učinil ma pánom všetkej zeme egyptskej; príď ku mne, aby si azda nezahynul ty, i tvoji synovia, i všetko, čo máš. A keď svojho brata Benjamina objal, padol mu okolo krku a plakal, a ten tiež plakal na krku jeho. A pobožkal Jozef všetkých svojich bratov, a plakal nad každým, a oni len potom trúfali si hovoriť s ním.

A bolo počuť a slávnostne rozhlásilo sa po kráľovskom dvore: Jozefovi bratia prišli! A zaradoval sa farao a všetok jeho dom. A Jozef prepustil svojich bratov, ktorí keď prišli do zeme kanaanejskej k svojmu otcovi, zvestovali mu a riekli: J o z e f, t v o j s y n, ž i j e; b a i p a n u j e v o v š e t k e j z e m i e g y p t s k e j. Keď to Jakub počul, ako by sa bol z ťažkého sna prebudil; ale predsa im nechcel veriť. Oni však vyrozprávali mu po poriadku všetko. A keď uzrel vozy a všetko, čo poslal, okriak jeho

duch zas, a riekol: Dost mi je na tom, keď len Jozef, môj syn, ešte žije; pôjdem ta, aby som ho videl, prv než zomriem.

Poznámky. 1. Karavana desiatich bratov Jozefových ľahko mohla vzbudiť podozrenie z vyzvedačstva, keďže úrodný Egypt často trpel pod vpádmi lúpežných kočovných kmenov Sinajského poloostrova a Kanaanu.

2. Jakub nechcel pustiť Benjamina do Egypta, lebo sa bál, že mu ho násilne vezmú za otroka. Aziatské kniežatá v čas núdze i svojich synov a dcéry dávaly za otrokov, aby z egyptských sýpok dostali potrebného obilia.

3. Dom tak veľkého pána, ako bol Jozef, mal vtedy jednu predsieň s predizbou pre stráž; za tou bolo hlavné stavisko celého domu, veľká jedáleň. Jozef teda prijal svojich bratov v predsieni, a potom rozkázal ich zaviesť do domu, kde mali čakať na hostinu.

Poučenie. Jozefovi bratia, keď prišlo na nich súženie, úprimne ľutovali spáchanú krivdu. „Trest otvára oči, ktoré vina zatvorila“ (sv. Gregor). Ľudia často len vtedy poznávajú svoju nepravosť, keď ich nejaké nešťastie zastihne; v šťastí bývajú slepí, a zabúdajú na Pána Boha.

V dejoch Jozefových veľkolepe sa dokazuje prozreteľnosť božská. Z celej reči Jozefovej, v ktorej sa dal poznať svojim bratom, vyznieva chválospev o prozreteľnosti Božej, ktorá všetko tak tajnostne k dobrému riadi, a každý žiaľ srdca ľudského v radosť mení.

§ 19. Jakub berie sa do Egypta.

Keď Jakub počul, že jeho syn Jozef žije, vydal sa na cestu s celou rodinou a so všetkým majetkom do Egypta. Na hranici zeme Kanaan obetoval Bohu obetu, kde v nočnom videní posilnil ho Boh, a sľúbil mu, že učiní z neho národ veľký. A keď prišiel do zeme egyptskej, poslal Judu popredku k Jozefovi, aby mu oznámil jeho príchod. Keď to Jozef počul, hneď dal zapriať do svojho voza, a vyšiel svojmu otcovi v ústrety: a ako ho uzrel, padol mu okolo krku a medzi objímaním plakal. A otec riekol Jozefovi: Už rád zomriem, lebo som videl tvoju tvár, a zanechám ťa po sebe živého. On však prehovoril k svojim bratom a ku všetkému domu svojho otca: Pôjdem a zvestujem faraonovi, i poviem mu: Moji bratia a dom môjho otca, ktorí bývali v zemi kanaanejskej, prišli ku mne.

Teda Jozef prišiel k faraonovi a oznámil mu, ako to povedal. A voviedol svojho otca i svojich bratov ku kráľovi, a

predstavil mu ich. A pýtal sa kráľ Jakuba: Koľko je dní rokov tvojho života? On odpovedal: Dní môjho putovania je stotridsať rokov, nemnohé a nepriaznivé, a nedošly k dňom mojich otcov. A požehnal kráľa a vyšiel von. I dal Jozef otcovi a svojim bratom majetok v najlepšom kraji zeme, v z e m i G e s s e n, ako farao rozkázal.

Jakub žil ešte za sedemnást' rokov, a keď videl, že sa približuje deň jeho smrti, zavolať svojich synov, s h r o m a ž d i l i c h o k o l o s e b a, a dal im svoje požehnanie. Keď prišiel k Judovi, povedal mu toto proroctvo: J u d o, teba budú chváliť tvoji bratia, tvoja ruka bude na šíjach tvojich nepriateľov, tebe sa budú klaňať synovia tvojho otca. N e b u d e o d ň a t á b e r l a o d J u d u a jeho bedier, dokiaľ neprijde Ten, ktorý má byť poslaný, a on bude očakávanie národov. Nakoniec prikázal Jakub synom svojim a riekol: Pochovajte ma u mojich otcov v dvojitej jaskyni naproti Mambre v zemi kanaanejskej. A keď dokončil rozkazy, ktoré synom svojim dával, složil svoje nohy na posteľ a umrel. Keď to Jozef videl, padol na tvár otcovu, plakal a božkával ho. A rozkázal svojim služobníkom lekárom, aby otca voňavými vecmi pomazali. Synovia Jakubovi učinili tak, ako im otec prikázal, a pochovali ho v dvojitej jaskyni v zemi kanaanejskej.

Po smrti otcovej báli sa bratia Jozefovi, že sa im odplatí za všetko zlé, čo mu učinili. Preto išli k nemu, padli pred ním na zem a r i e k l i: My sme tvoji služobníci, a prosíme ťa, zabudni na zlosť, ktorú sme vykonali na tebe, a odpusť služobníkom tvojim túto nepravosť. Keď to Jozef počul, rozplakal sa a r i e k o l: N e b o j t e s a! V y s t e z a m ý š l a l i p r o t i m n e z l é, a l e B o h t o o b r á t i l n a d o b r é. A tešil ich, a vlúdne i nežne hovoril s nimi. Tak prebýval v Egypte so všetkým domom svojho otca, a žil stodesať rokov. Pred smrťou povedal Jozef svojim bratom: Boh vás navštívi, a vyvedie vás z tejto zeme do zeme, ktorú našim otcom slúbil. Vyneste vtedy i moje kosti so sebou z tohoto miesta. I umrel, a pomazali ho voňavými vecmi, a uložili do truhly v Egypte.

Poznámky. 1. Za ktorého faraona sa vzťahovali synovia Izraelovi do Egypta, nevieme. Podľa novšieho bádania prišli tam, kde panovali v Egypte pastierski králi (Hyksosi). Títo boli tiež semitského pôvodu ako Izraeliti, a možno, že preto boli i vlúdnejšie prijatí.

2. Jozef dal svojej rodine z e m G e s s e n z viacerých príčin: a) táto zem pre svoju polohu i úrodnosť bola najvýhodnejšia, a so znamenitými pastvinami pastierskemu ľudu izraelskému bola vítaná; b) aby neboli pre pastiersky život u Egyptčanov nenávidení; c) aby sa s pohanskými Egyptčanmi nesmiešali; d) túto zem ešte nikto neobrábal, a tak farao mohol ju dať cudzím prisťahovalcom bez poškodenia obyvateľov zeme; e) museli aj na to myslieť, aby sa časom do svojej starej vlasti Kanaanu vrátili, čo z Gessen, ako z hraničnej krajiny ľahko mohli poduť.

3. Požehnanie Jakubove, povedané dvanástim synom, sú slová prorocké, ktoré obsahujú v sebe dejiny dvanást pokolení izraelských. Jakub stáva sa tu prorokom, a v prorockom duchu vykazuje každému z dvanástich synov, ako predstaviteľom dvanást pokolení, svoj podiel v zaslúbenej zemi.

Korunou všetkých požehnaní je predpovedanie, že z pokolenia Judovho vyjde Messias, a príde, keď bude odňatá od Judu berla, palica od jeho nôh. Obraz je vzatý od obyčaje východných panovníkov. Panovnícke berly východných kniežat boli dlhé, ako palice pastierske, tak že skutočne pri nohách dotýkaly sa zeme. Kristus Pán narodil sa skutočne za prvého cudzieho kráľa Herodesa Idumejského, ktorý bol ustanovený od Rimanov kráľom judským.

4. Svätí otcovia vidia v egyptskom Jozefovi obraz Ježiša Krista. Nevinný Jozef predaný bol za 20 strieborných, trpel uponíženie vo väzení, ale pomocou božou z temnice vyslobodený stal sa kniežatom a pánom Egypta, spasiteľom života (od smrti hladu) pre mnohých ľudí. Tak sa stal predobrazom Ježiša Krista, večného Kráľa, Vykupiteľa a Spasiteľa celého sveta.

5. Jozef, posledný patriarcha, zakľúčuje dobu patriarchálnu. Patriarchovia (praotcovia) boli predkovia vyvoleného národa, ktorým Boh zvláštnou milosťou prisľúbil Vykupiteľa. Takíto patriarchovia boli: Abraham, Izák a Jakub. Oni panovali nad svojimi príbuznými, boli im kňazmi a sudcami. Patriarchovia verili v jedného Boha (monoteizmus), ktorý stvoril svet, zachováva a riadi; verili v budúceho Vykupiteľa, ktorý toľkokrát im bol predpovedaný; verili tiež v nesmrteľnosť duše a v život večný. Uctievali Boha obetami, avšak zvláštnych bohoslužobných miest nemali, ale obetovali najmä na horách, alebo na miestach, kde sa im Boh zjavil. Ináč viedli život pastiersky, ktorý bol jednoduchý a kočovný. Rodinný život patriarchov bol sporiadanejší, nežli u pohanov. Patriarchom bolo známe tiež umenie (rozličné ozdoby, hudobné nástroje, básnictvo), a poznali i písmo, čo sa dá súdiť z užívania pečiatných prsteňov. Tak patriarchovia boli stavu svojmu a dobe svojej primerane vzdelaní mužovia.

Poučenie. Uponíženie a utrpenie pripravujú nám cestu nie do Egypta, ale do kráľovstva Kristovho.

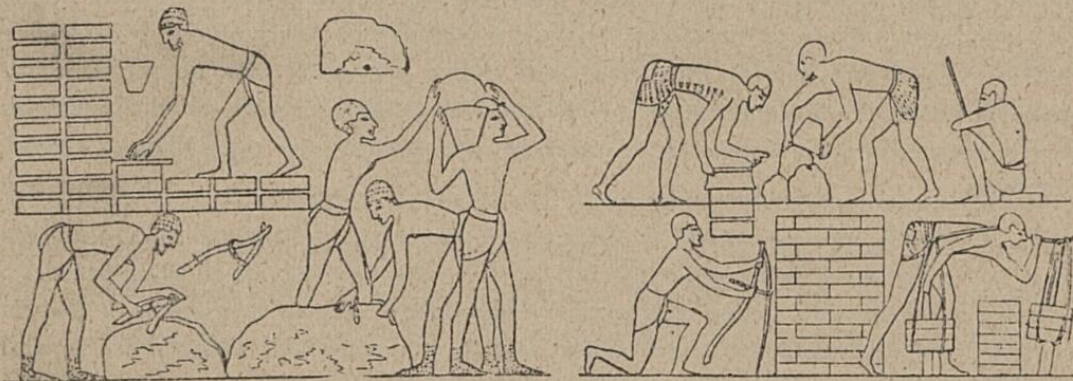
III. DOBA: ZJAVENIE MOJŽISSKÉ.

⟨Od Mojžiša po dobu kráľov.⟩

(1500—1053 pr. Kr.)

§ 20. Mladosť Mojžišova.

Izraeliti v Egypte veľmi sa rozmnožili a rozmohli, tak že naplnili zem. V tom povstal nový kráľ v Egypte (Ramses II.), ktorý nič nechcel vedieť o Jozefovi, a riekol svojmu ľudu: Hľa, ľud synov izraelských sa veľmi rozmohol, a je silnejší než sme my.

Izraeliti sužovaní robotou.

Preto potlačme ich, aby sa príliš nerozmnožili, a počas vojny nepridali k našim nepriateľom. I ustanovil nad nimi dozorcov robôt, aby ich trápili ťažkými prácami. A Egyptčania nenávideli synov izraelských, sužovali ich, a strpčovali im život všelijakou robotou, ktorou ich v prácach poľných utiskali. Ale čím viacej ich utláčali, tým viacej sa rozmnožovali a vzrastali. Tu farao prikázal všetkému svojmu ľudu a riekol: Každého chlapca, ktorý sa narodí, hodte do rieky; každé dievča nechajte.

Po týchto udalostiach istá židovská matka porodila syna, a vidiac, že je pekný, skrývala ho za tri mesiace. A keď ho nemohla ďalej tajiť, vzala košík z rohože, vymazala ho zemskou smolou, i položila doň dieťaťko, a vyložila ho do šariny na brehu rieky. A jeho sestra stála zd'aleka a dávala pozor, čo to bude. Hľa, v tom sišla dcéra faraonova, aby sa v rieke kúpala: a jej dievky prechádzaly sa po brehu rieky. Keď zazrela košík v šarine, poslala jednu zo svojich slúžok, aby ho ta priniesla. A keď ho otvorila, a uzrela v ňom plačúce dieťaťko, bolo jej ho

lúto a riekla: To je z nemlúvňat hebrejských. Tu sestra chlapčeka jej riekla: Či mám ísť a zavolať ti ženu H e b r e j k u, ktorá by mohla odchovať dieťaťko? Ona odpovedala: Id' a zavolaj! Dievka odišla a zavolala svoju matku. Tej riekla dcéra faraonova: Prijmi tohoto chlapca a odchovaj mi ho; ja ti dám tvoju mzdu. Žena vzala a chovala chlapca, a keď odrástol, dala ho dcére faraonovej. Tá ho prijala za syna, a dala mu meno M o j ž i š, čo znamená: z v o d y v y t i a h n u t ý.

Mojžiš žil na kráľovskom dvore do svojho štyridsiateho roku, i vyučil sa všetkej múdrosti egyptskej, a bol mocný vo svojich slovách a skutkoch. V tých dňoch, keď Mojžiš mal štyridsať rokov, vyšiel k svojim bratom Izraelitom na miesto, kde konali robotu, a videl ich veľké súženie. Keď potom sa ujímal Hebrejov nespravodlivo týraných, farao, ktorý počul o tom, ukladal Mojžišovi o život. Mojžiš ušiel od jeho tvári, a zdržoval sa v zemi M a d i a n a osadil sa pri studni.

Mal však m a d i a n s k ý k ň a z sedem dcér, ktoré prišli a chcely nabráť vody a naplniť válovy, aby napojily stádo svojho otca. Potom prišli pastieri a odohnali ich: ale Mojžiš vstal, bránil dievčatá a napojil ich ovce. A keď sa navrátily k svojmu otcovi, riekol im: Prečo ste dnes skorej prišli, než obyčajne? Ony odpovedaly: Muž Egyptčan vyslobodil nás z ruky pastierov, i vodu s nami naberal a napojil ovce. On však riekol: Kde je? Prečo ste pustily toho človeka? Povolajte ho, nech si zajie chleba. A keď ho zavolaly, Mojžiš privolil k tomu, že bude bývať s ním.

Poznámky. 1. Pobyť Izraelitov v Egypte bol pre nich veľmi užitočný. Mali príležitosť poznať a osvojiť si toho času kvetúcu egyptskú kultúru. Neviedli už viacej kočovný život, a nebývali v šiatroch, ale v mestách a v domoch, kde obrábali zem a dochovávali dobytok. Okrem toho videli tam veľkolepé stavby, skvelé chrámy, obelisky, pyramidy, krásné sochy a iné druhy umenia; oboznámili sa s rozličnými egyptskými vedami, a pravdepodobne i písmo hebrejské si tu zdokonalili.

2. Po vyhnaní pastierských kráľov (bola to cudzia dynastia) národní králi vládli v Egypte, ktorí neboli Semiti, a preto nenávideli Izraelitov. Najprv ich trápili robotou v tehelniach a pri stavbách, a keď to nedoviedlo k cieľu, kráľ vydal zákon na ich úplné vyhubenie.

3. Mojžiša vyučili zvlášť v prírodovede, hvezdárstve, v lekárstve a ešte v iných vedách. Bol „mocný v slovách“, nie ako rečník, lež ako učenec.

4. Mojžiš utiekol k M a d i a n i t o m, k potomkom Abrahamovým (boli aj pohanskí Madianiti), ktorí bývali neďaleko Horebu. Vrch Horeb je hora Sinai.

Poučenie. Mojžiš zanechal svoje skvelé postavenie na kráľovskom dvore, vyhľadal svojich rodákov, a nezištne bránil ich voči potlačiteľom.

Čestný človek nezapiera svojho pôvodu a hlási sa hrde k svojmu národu, keby pritom i škodu utrpel, alebo keby mu zo zaprenia väčší zisk hmotný kynul.

§ 21. Povolanie Mojžišovo.

Po dlhšom čase kráľ egyptský umrel; a synovia izraelskí horekovali a hlasite kričali pre roboty, a vystúpil ich krik od robôt k Bohu. A počul ich nárek a rozpamätal sa na smluvu, ktorú uzavrel s Abrahamom, Izákom a Jakubom, a preto shliadol na synov izraelských.

Mojžiš však pásal ovce J e t r a, svojho svokra, kňaza madianského. Keď hnal stádo hlbšie na púšť, prišiel až k vrchu H o r e b. Tu sa mu zjavil Pán v plameni ohňa z prostriedku ší-pového kra; a videl, že ker horí, a nezhára. Preto r i e k o l M o j ž i š: Pôjdem podívať sa na ten veľký zjav, prečo ker nezhorí. Vidiac však Pán, že ide, aby sa podíval, z prostriedku kra zavolal na neho a riekol: M o j ž i š u, M o j ž i š u! Nepribližuj sa sem; vyzuj obuv so svojich nôh, lebo miesto, na ktorom stojíš, je zem svätá. Ja som Boh tvojho otca, Boh Abrahamov, Boh Izákov a Boh Jakubov. Tu Mojžiš zakryl svoju tvár, lebo sa neopovážil pozrieť na Boha. A Pán mu ďalej riekol: Videl som trápenie svojho ľudu v Egypte, a počul som jeho krik, ktorý prišiel ku mne, a preto sostúpil som, aby som ho vyslobodil z rúk Egyptčanov, a vyviedol z tejto zeme do zeme, ktorá oplýva mliekom a medom. Nuž poď, a pošlem ťa k faraonovi, aby si vyviedol môj ľud, synov izraelských z Egypta. Ja viem, že kráľ egyptský vás neprepustí, lebo ja zatvrdím jeho srdce; ale keď vystriem svoju ruku, a budem biť Egypt všelikými divmi, potom vás prepustí.

A r i e k o l M o j ž i š Bohu: Kto som ja, aby som išiel k faraonovi a vyviedol synov izraelských z Egypta? On mu riekol: Ja budem s tebou! Mojžiš riekol Bohu: Hľa, ja pôjdem k synom izraelským a poviem im: Boh vašich otcov poslal ma k vám; ale ak mi rieknu: Ktoré je jeho meno; čo im odpoviem? Tu r i e k o l B o h M o j ž i š o v i: J a s o m, k t o r ý s o m (J a h v e). Tak povieš synom izraelským: K t o r ý j e, poslal ma k vám. To je meno moje na veky, a to je spomienka moja od pokolenia až do pokolenia.

Mojžiš odpovedal a riekol: Neuveria mi, ani nebudú dbať na môj hlas, ale povedia: Nezjavil sa ti Pán. Tedy dal Boh Mojžišovi moc zázraky činiť, aby uverili, že sa mu zjavil Pán, Boh otcov. Riekol ešte Mojžiš: Prosím, Pane, nie som výmluvný, a jako si hovoril k svojmu sluhovi, je môj jazyk neohybnejší a ťarbavejší. Riekol mu Pán: Tvoj brat Áron, levita, viem, že je výmluvný, hľa, on ti prichádza v ústrety, a keď ťa uvidí, radovať sa bude zo srdca. On ti bude pomocníkom a on bude za teba hovoriť k ľudu. A vezmi do ruky aj túto palicu, tou budeš činiť tie znamenia.

Mojžiš odišiel a vrátil sa k Jetrovi, svojmu svokrovi, i riekol mu: Pôjdem a navrátim sa k svojim bratom do Egypta, aby som videl, či ešte žijú. Jetro mu riekol: Id' v pokoji! Vzal teda Mojžiš svoju manželku (Seforu) a svojich synov, a vracal sa do Egypta, nesúc v ruke palicu božiu. A keď už bol na ceste, išiel mu v ústrety starší brat Áron, a pobožkal ho. Mojžiš však vyrozprával Áronovi všetky slová Pánove, ktorými ho poslal, a znamenia, ktoré mu prikázal. Potom išli spolu a shromaždili všetkých starších synov izraelských, a tí keď počuli, že Pán shliadol na ich trápenie: padli na zem a klaňali sa.

Poznámky. 1. Mojžiš asi 40 rokov strávil v zemi madianskej, a ako 80-ročného muža povolal ho Boh v utešenom zjavení na vrchu Horeb za vysloboditeľa a vodcu svojho ľudu.

2. Ker horiaci bol zázrak. Keď teda Mojžiš poznal, že hľadí na zázrak, preto kloní sa k zemi, alebo zakrýva svoju tvár plášťom. Vstupuje bosý na sväté miesto, lebo to bolo na východe znamenie úcty. Preto neskoršie i židovskí kňazi bosí slúžili vo svätyni.

3. Boh nazýva sa Jahve (neskoršie sa to vyslovovalo Jehova), t. j. „jestvujúci“, pretože je sám od seba, a má bytie a život sám v sebe, kdežto všetko ostatné má bytie od neho.

4. Boh obdaril Mojžiša tromi zázrakmi: premeniť palicu na hada, urobiť ruku prašivou (bielou ako sneh) a premeniť vodu na krv.

Poučenie. Niekedy zdá sa, že Boh nepočuje a nevidí, a na volanie svojich neshliadne; ale verte, že skutočnosť nám inú pravdu podáva.

Áron predstavuje nám ušľachtilého a veľmi milého muža, dobrého brata a múdreho pomocníka.

§ 22. Desť egyptských trestov.

Mojžiš a Áron prišli k faraonovi, a riekli mu: Toto hovorí Pán, Boh izraelský: Prepust' môj ľud, aby mi obetoval na

púšti. Ale on odpovedal: Kto je Pán, aby som poslúchol jeho hlas a prepustil Izraela? Pána nepoznám a Izraela neprepustím. A toho dňa rozkázal úradníkom robot a poháňačom ľudu a riekol: Nedávajte už viac ľudu plevy na robenie tehiel, ako prvej; ale sami nech idú, a sbierajú strnisko. A ten istý počet tehiel uložite na nich, ktorý prv vyrábali, a v ničom im neuľavíte; lebo keď zahálajú a preto hovoria: „Podme a obetujme nášmu Bohu.“ — Tu videli predstavení synov izraelských, že je s nimi zle, pretože im bolo povedané: Nič sa vám nesníži z počtu tehiel na každý deň. Išli teda k faraonovi, ale on im to isté prikázal. Mojžiš však tešil synov izraelských, ale oni ho neposlúchli pre úzkosť ducha a pre ťažkú robotu.

Tedy Mojžiš a Áron vošli znova k faraonovi, aby prepustil ľud, a podľa rozkazu božieho činili pred ním zázraky. Ale srdce faraonovo sa zatvrdilo, a nechcel prepustiť ľud, ako bol predpovedal Pán. Preto dopustil Boh na Egypt (na kráľa a na ľud egyptský) desať veľkých rán:

1. voda rieky Nila premenila sa na krv;
2. rozmnožily sa žaby, tak že poliezly i do bytov ľudských;
3. všetok prach zeme premenil sa na komárov, ktoré trápily ľudí a dobytok;
4. prišlo mnoho jedovatých múch, a naplnily nimi domy Egyptčanov;
5. vypukol mor a zhybnúť všetok dobytok;
6. povstali vredy na ľuďoch i na zvieratách;
7. bolo veľké krupobitie, ktoré stíhlo všetko, čo bolo na poli;
8. kobylky pokryly povrch zeme, a spustošily všetku bylinu;
9. bola hrozná tma po celej zemi egyptskej;
10. pomreli všetci prvorození.

Dokiaľ daktorý trest trval, farao za každým chcel ľud prepustiť, ale keď rana prestala, zatvrdilo sa zasa i jeho srdce. A pred desiatym trestom riekol farao Mojžišovi: Odíď odo mňa, a chraň sa mi ešte prijsť na oči; lebo v ktorý deň sa mi ukážeš, zomrieš. Mojžiš odpovedal: Staň sa, ako si riekol; neuzriem viacej svojou vôľou tvojej tvári.

A Pán riekol Mojžišovi a Áronovi v zemi egyptskej: Tento mesiac bude vám počiatkom mesiacov, a desiateho dňa tohoto mesiaca nech si vezme každý pre svoju čelad' a pre svoj dom baránka, ktorý nech je ročiak a bez chyby. A nech vezmú z jeho krvi a pomažú ňou obe dveraje a vrchný prah domov, v ktorých ho budú jesť. A tej noci nech jedia ohňom pečené mäso a nekvasené chleby s horkými zelinami. A budete ho jesť takto: Svoje bedrá prepášete, a obuv budete mať na nohách a palice v rukách, a budete jesť chytro. A tej noci pôjdem po zemi egyptskej a pobijem všetko prvorozené od človeka až po dobytok. Krv však bude vám na znamenie na domoch, v ktorých budete. A bude vám ten deň na pamiatku, a sláviť ho budete jako slávnosť Pánovu

vo svojich rodoch večnou službou Božou. Mojžiš teda povolal všetkých najstarších synov izraelských, a riekol im, ako to Boh prikázal, a oni tak učinili. Tu o polnoci stalo sa, Pán pobil všetko prvorodené v zemi egyptskej, a nastal veľký krik v Egypte, lebo nebolo domu, v ktorom by neležal mŕtvý.

A povolal faraó Mojžiša a Árona v noci a riekol: Soberte sa a odídte od môjho ľudu, vy a synovia izraelskí; idte a obetujte Pánovi, jako ste hovorili, a pri svojom odchode mi žehnajte.

Poznámky. 1. Boh Hebrejov (Jahve) bol faraonovi (Menephta I.) neznámy, tak že teraz prvý raz počuje toto meno; a neverí, že je to rozkaz Boží, aby prepustil ľud.

2. Rany egyptské podstatou sú živelné pohromy, ktoré sužovali Egypt aj inokedy, avšak okolnosťami (striedaly sa rýchle po sebe, dostavily sa a odchádzaly na slovo Mojžišovo, zastihovaly Egyptčanov, ale Izraelitov sa nedotýkaly, boly veľkých rozmerov a neslýchanej prudkosti) sú zázraky. Faraó mal z týchto zázrakov poznať, že Mojžiš skutočne je od Boha poslaný.

3. Veľkonočný baránok je obraz Krista Pána, ktorý bol tiež nevinný a nepoškvrnený. Vydal sa za nás na smrť, a krvou svojou zachránil ľudstvo od večnej záhuby, a bude pokrmom pre život večný. Preto sv. Pavel vraví: Náš baránok veľkonočný, Kristus, sa obetoval. (I. Kor. 5, 7.) Slávnosť veľkonočná (pascha) má sa zachovávať, dokiaľ zákonná služba Božia trvať bude.

Poučenie. „Dnes, keď počujete hlas jeho, nezatvrdzujte srdcia svoje.“ (Žalm. 94, 8.)

Boh trestá už i tu na zemi; a keď ten trest nebýva videný, tým je to hroznejšie. Lebo zaslepenosť ducha a zatvrdilosť srdca, ktoré Boh ako tajné pokuty za hriechy dopúšťa, sú zo všetkých trestov najhroznejšie.

§ 23. Izraeliti vystahujú sa z Egypta.

Egyptčania doľiehali na ľud, aby čím skôr vyšli zo zeme, lebo vraveli: Všetci pomrieme. I učinili synovia izraelskí tak, ako im Mojžiš prikázal: a vypýtali od Egyptčanov nádoby strieborné a zlaté a premnoho šatstva. A tak tiahli synovia izraelskí z Ramesse k Sokotu, okolo šesťstotisíc peších mužov okrem detí. A vzali so sebou aj kosti Jozefove, pretože prisahou zaviazal na to synov izraelských. Mojžiš však nevedol ich cestou cez územie Filišťanov, ktoré bolo bližšie, lebo tam by si museli raziť cestu mečom; ale odviedol ich cestou cez púšť, ktorá je vedľa Červeného mora. A vytiahli zo Sokotu a rozložili sa v Etame na samom kraji púšti. Pán však šiel pred nimi, aby im ukazoval cestu, vo dne v stípe oblakovom, v noci v stípe ohnivom, aby im bol vodcom

na ceste v oboch časoch. Izraeliti potom nepúšťajú sa ďalej do púšte obrátili sa k Sokotu, a tiahli vedľa mora zopätky, a položili sa táborom na brehu morského blízko terajšieho mesta Suez u.

Cesta Izraelitov do Kanaanu.

Ale faraó obanoval, že prepustil z krajiny synov izraelských, pustil sa za nimi s vojskom. A keď sa priblížil, pozdvihli synovia izraelskí oči a vidiac Egyptčanov za sebou, báli sa veľmi. I riekli Mojžišovi: Azda nebolo hrobov v Egypte, preto si nás vyviedol, aby sme zomreli na púšti? Čo si nám to vykonal, že si nás z Egypta vyviedol? A Mojžiš prehovoril k ľudu: Nebojte sa; vytrvajte a budete vidieť veľké skutky Pánove, ktoré učiní dnes;

lebo Egyptčanov, ktorých teraz vidíte, už nikdy viac neuzriete na veky.

A Pán riekol Mojžišovi: Zdvihni svoju palicu, a vystri ruku na more a rozdeľ ho, aby šli synovia izraelskí prostriedkom mora po suchu. A keď Mojžiš vystrel ruku na more, Pán odniesol ho prudkým a páľčivým vetrom, vejúcim cez celú noc, a premenil ho na sucho a voda sa rozdelila. Vtedy synovia izraelskí išli prostriedkom vysušeného mora, lebo voda im bola jako stena zprava i zľava. A doháňali ich Egyptčania a všetka jazda faraonova, a vošli za nimi do prostred mora. Tedy Pán riekol Mojžišovi: Vystri svoju ruku na more, nech sa zasa vrátia vody na Egyptčanov, na ich vozy a na ich jazdcov. A keď Mojžiš vystrel ruku proti moru, navrátily sa vody a pokryly vozy a jazdcov všetkého vojska faraonovho, a zavalil ich Pán do prostred vln, tak že nezostal z nich ani jeden.

Tak vyslobodil Pán v ten deň Izraela z rúk Egyptčanov, a videli Egyptčanov mŕtvych na brehu morskem. Videli však i veľkú moc, ktorú Pán dokázal na nich; i bál sa ľud Pána a verili Pánovi a Mojžišovi, jeho služobníkovi.

Poznámky. 1. Tá noc, v ktorej Izraeliti vyšli z Egypta, je hodinou narodenia ľudu izraelského. Vyslobodenie synov izraelských z egyptskej poroby je predobrazom vykúpenia celého sveta zo všetkej poroby duševnej skrze budúceho Vykupiteľa, ktorý je opravdivý „baránok Boží, ktorý sníma hriechy sveta“. (Ján 1, 29.)

2. Vypožičanie drahocenných vecí od Egyptčanov nebol podvodný skutok, lebo Egyptčania dostali náhradné v tých zemiach, ktoré Hebrejci opustili, a Hebrejci dostali odškodné za ťažké roboty, ktoré konali.

3. Oblakový a ohnivý stĺp viedol Izraelitov celou cestou do Palestiny. Bolo to husté mračno nad nimi, ktoré ich vo dne chránilo od horúčosti, a v noci im svietilo a hrialo ich ako ohnivý stĺp.

4. Izraeliti na brehu morskem boli skutočne stisnutí. K východu mali pred sebou Červené more, k juhu púšť egyptskú, na západ vrchy a púšť, a k severu za nimi vojsko faraonovo. Len vyššia pomoc mohla ich zachrániť.

5. Boh zázračne prevádza synov izraelských cez Červené more. Použil síce prirodzených príčin, prudkého a horúceho vetra, aby Izraelcom otvoril cestu cez more, ale práve v tom sa ukazuje jeho múdra a všemohúca prozreteľnosť čo najskvelejšie. Stvoriteľ prírody dokazuje sa pánom prírody tým spôsobom, že prírodné sily v službe jeho zázrakov musia účinkovať. Za príchod udáva sa miesto blízko hôr Atakah, kde more nie je široké ani hlboké; brehy sú tam nízke a dno morské piesočnaté. Nemožno tvrdiť, že to bol odliv mora, keďže vrchol odlivu trvá len za okamih, kdežto Izraeliti asi deväť hodín išli prostriedkom vysušeného mora; taký odliv však ne-

jestvuje. I Egypťania by boli vedeli o odlive, a neboli by sa vystavili istému zahynutiu v prostred vln morských.

6. Priechod Izraelcov cez Červené more je predobrazom krstu kresťanského; lebo kresťania skrze krst a krv Kristovu prechodia do nového života milosti.

Poučenie. Zahynutie Egypťanov v Červenom mori bolo hrozným trestom namyslenosti a zatvrdilosti ľudskej, ako i odmenou bohabojnosti ľudu izraelského. „I keby som mal ist údolím tône smrti, nebojím sa zlého; lebo ty si so mnou, Pane!“ (Žalm 22, 4.)

§ 24. Izraeliti na púšti.

Mojžiš pohnul sa s Izraelom od Červeného mora, a vyšli na púšť Schur. A išli tri dni po púšti a nenašli vody. A keď prišli do Mary, nemohli piť vodu z toho miesta, pretože bola horká. I volal Mojžiš na Pána, a Pán mu ukázal drevo; a keď ho hodil do vody, premenila sa na sladkú (stala sa pitnou). Synovia izraelskí však prišli potom do Elimu, kde bolo dvanásť studníc vody a sedemdesiat paliem; i rozostavili svoje stánky pri vode. Z Elimu šli ďalej, a všetko množstvo synov izraelských prišlo na púšť Sin, ktorá je medzi Elimom a Sinajom.

Tu reptalo všetko shromaždenie synov izraelských proti Mojžišovi a Áronovi. A riekli im synovia izraelskí: Bodaj by sme boli zomreli od ruky Pánovej v zemi egypťskej, keď sme sedávali nad hrncami mäsa a jedávali chlieb do sýtosti. Prečo ste nás vyviedli na túto púšť, aby ste umorili všetok ľud hladom? A Pán hovoril Mojžišovi a riekol: Počul som reptanie synov izraelských; povedz im: Na večer budete jesť mäso, a ráno nasýtite sa chlebom, a uvidíte, že ja som Pán, váš Boh. A stalo sa večer, že doletely prepelice a pokryly tábor. Ráno však ležala rosná hmla okolo ležania, a keď pokryla povrch zeme, ukázalo sa na púšti čosi drobného a jako v stupách (mažiari) stlčeného, podobného inoyati na zemi. Keď to synovia izraelskí videli, riekli jeden druhému: Mänohu? Čo je to? Mojžiš im odpovedal: To je ten chlieb, ktorý vám Pán dal za pokrm. A pomenovali to mannou. A tak jedli synovia izraelskí mannu za štyridsať rokov, kým neprišli do zeme obyvateľnej, až k hraniciam zeme kanaanejskej.

Potom vyšlo všetko množstvo synov izraelských z púšti Sin dľa rozkazu Pánovho, a rozložili stany v Rafidim, kde nebolo

vody, ktorú by ľud mohol piť. Keď teda ľud trpel tam smäd, reptal na Mojžiša a riekol: Prečo si nás vyviedol z Egypta? Aby si nás i naše deti i naše hovädá umoril smädom? Tu Mojžiš volal na Pána a riekol: Čo si počnem s týmto ľudom? Len toľko, že ma neukameňuje. A Pán riekol Mojžišovi: Id' pred ľudom, a hľa, ja budem stáť pred tebou na skale Horebu; ty uderíš palicou do skaly, a vyjde z nej voda. Mojžiš tak učinil pred staršími Izraela, a vyšla zo skaly voda, aby ľud pil.

Poznámky. 1. V tom dreve, skrze ktoré premenila sa voda na sladkú, vidia svätí Otcovia predobraz Kristovho kríža, ktorý, keď bude trpelive znášaný, všetky trpkosti a horkosti odníma.

2. Prirodzenou výživou Izraelských na púšti bolo mlieko a mäso dobytky, ktoré viedli so sebou. Časom dostali všeličo kúpiť od kočovných kupcov alebo domorodých obyvateľov. Cestou pri mori mali ryby a na mnohých miestach aj datle. I role mohli obrábať, keď volakde sídlili ďalej. To im však k výžive nestačilo.

3. Za jara tiahnu prepelice vo veľkom množstve z vnútornej Afriky do Palestíny a Syrie. Zázrak Boží záleží v tom, že práve v čas núdze a v hodinu od Mojžiša predpovedanú v takom množstve prilietaly, že pokryly ležanie.

4. Manna biblická bola jako biele semeno koriandrové a mala chuť bieleho chleba s medom. Touto mannou živil Boh zázračne ľud izraelský na púšti. Každý nasbieral z toho ráno, koľko mu dostačilo na jeden deň na pokrm; ale v šiesty deň nasbierali toho pokrmu dvojnásobne, lebo sobotný deň bol zasvätený Pánovi. Od tejto manny treba rozoznávať mannu prirodzenú, ktorá sa nachádzala v okolí sinajskom, kde bývaly háje tamariškové. Z listia týchto stromov prýštia v letných mesiacoch i dnes krupaje, padajú na zem a tuhnú v zrnká veľkosti hrachu. Avšak týchto ani za času Mojžišovho nebývalo toľko, aby bolo stačilo pre tisíce ľudí. Zázračná manna je predobrazom najsv. sviatosti Oltárnej, lebo Kristus sám nazýval sa pravým chlebom s neba, ktorý dáva život svetú. (Ján 6, 33.)

Poučenie. Dve veci vymôžu nám víťazstvo nad našimi nepriateľmi: modlitba a bojovanie. Kto ich nespája, nedostane sa do zaslúbenej zeme.

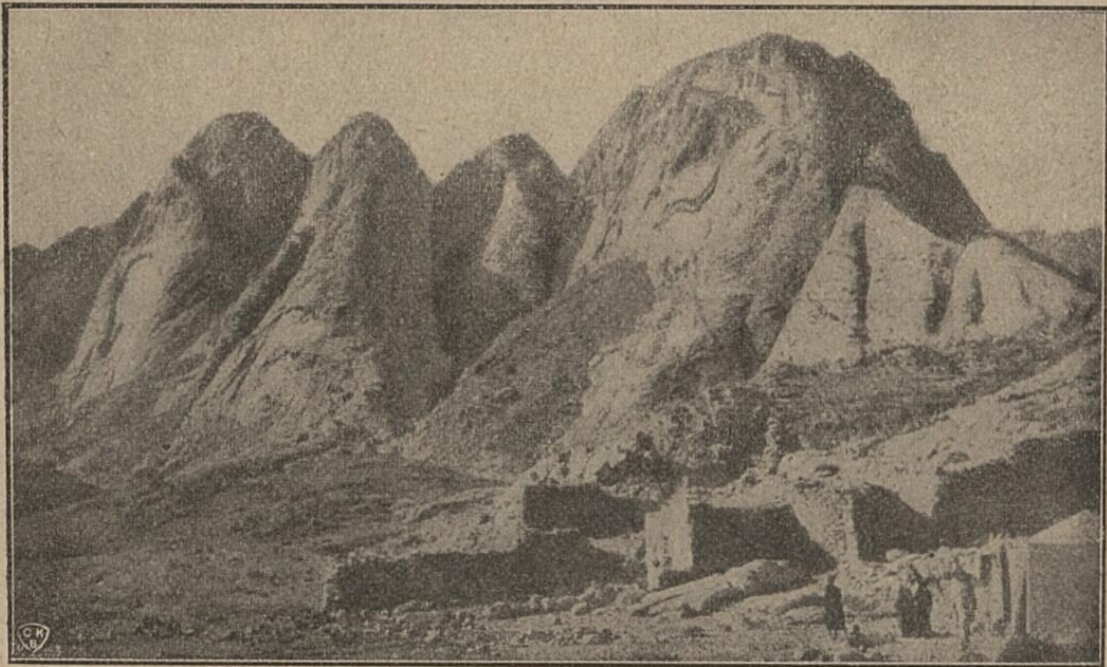
„Otcovia vaši jedli mannu na púšti a pomreli, kto jie tento chlieb, žije do nevekú.“ (Ján 6, 59.)

§ 25. Izraeliti pri hore Sinai. Mojžišské zákonodarstvo.

Tretieho mesiaca po vyjdení Izraela z Egypta prišiel synovia izraelský na púšť Sinai, a tam sa rozložili táborom a postavili svoje stany naproti hore, kde Boh v kri hovoril s Mojžišom. Mojžiš

však vystúpil k Bohu. A Pán volal mu s hory a riekol: Id' k ľudu a posväť ich dnes a zajtra, a nech sú hotoví ku dňu tretiemu; lebo na tretí deň sostúpi Pán pred všetkým ľudom na horu Sinai. Tu sišiel Mojžiš s hory k ľudu a posvätil ho. A keď prišiel tretí deň, a ráno sa osvetlilo, tu hľa, bolo počuť, ako začalo hrmiť a blýskať sa. A celá hora Sinai sa kadila, a veľmi hustý oblak pokrýval horu, a zvuk trúby tuho hučal, tak že ľud, ktorý bol v ležaní, veľmi sa naľakal. I sostúpil Pán na horu Sinai, na samý vrch hory, a vyhlásil im týchto desať príkazov:

Hora Sinai.

- I. Ja som Pán Boh tvoj; nebudeš mať iných bohov predomnou, aby si sa im klaňal.
- II. Nevezmeš meno Božie nadarmo.
- III. Spomni, aby si deň sviatočný svätily.
- IV. Cti otca svojho i matku svoju.
- V. Nezabiješ.
- VI. Nezosmilniš.
- VII. Nepokradneš.
- VIII. Neprehovoriš proti bližnemu svojmu krivého svedectva.
- IX. Nepožiadáš manželky bližneho svojho.
- X. Nepožiadáš ani domu, ani role jeho, ani ničoho, čo jeho je.

A všetok ľud pozoroval hlasy a svetlá (hrmenie a blýskanie), a zvuk trúby i kadiacu sa horu: a prestrašení i hrôzou porazení stáli zd'aleka. I riekli Mojžišovi: Nech nehovorí s nami Pán, aby sme azda nepomreli; hovor ty s nami, a budeme počúvať. Teda Mojžiš pristúpil k mrákote, v ktorej bol Boh, a Pán hovoril Mojžišovi, čo má povedať synom izraelským. A keď Mojžiš prišiel s hory, spísal všetky reči Pánove, a ráno vstal a vystavil oltár pod horou a dvanásť pamätných kameňov. A poslal mládencov synov izraelských, a tí prinášali obete zápalné Pánovi. Tu vzal Mojžiš polovicu krvi a vliat do medenic a ostatnú čiastku vyliat na oltár. A vzal knihu smluvy, čítal ľudu, a oni riekli: Všetko, čo Pán hovoril, vykonáme a budeme poslušní. On však vzal krv, pokropil ňou ľud a riekol: Toto je krv smluvy, ktorú uzavrel s vami Pán o všetkých týchto rečiach. Potom pobrali sa Mojžiš a Jozue, jeho služobník, a vystúpili na Božiu horu, ktorú celkom prikryl oblak. A Mojžiš vyšiel do prostred hmly, a vystúpil na horu a ostal tam za štyridsať dní, a za štyridsať nocí. A dal Boh Mojžišovi na hore Sinai dve kamenné tabule a zákon, ako i ustanovenia bohoslužobné, aby ich učil.

Keď však ľud videl, že Mojžiš dlho mešká sostúpiť s hory, shrnul sa okolo Árona a riekol: Vstaň, sprav nám bohov, ktorí by šli pred nami, lebo čo sa prihodilo Mojžišovi, nevieme. Tu riekol im Áron: Vezmite zlaté naušnice s uší vašich žien a synov a dcér a prineste ku mne. A ľud učinil, čo mu rozkázal, a snášal naušnice k Áronovi. On ich vzal, roztopil a ulial z nich zlaté teľa. Potom vystavil pred ním oltár, kde obetovali zápalné i pokojné obety, a ľud sadol jesť a piť, a veselil sa pohanským spôsobom. Keď potom Mojžiš sostúpil s hory, a približiac sa k stánom, uzrel liaté teľa a tanec, veľmi sa rozhneval, odhodil z ruky tabule a roztrieskal ich pod horou. A pochytil teľa, ktoré si spravili, spálil ho a rozmrvil na prach, ktorý vysýpal do vody, a dal z neho piť synom izraelským. Potom smrťou trestal každého, ktorý by neodstúpil od ctenia teľaťa, a vystúpil zas na horu k Pánovi a riekol: Prosím, zhrešil ten ľud hriechom prevelikým; spravil si zlatých bohov, ale odpusť mu túto vinu! A vykresal dľa rozkazu Pánovho dve kamenné tabule, jaké boly prvé a napísal na ne desať Božích prikázaní. Keď potom Mojžiš o štyridsať dní znova sostupoval s hory Sinai s dvoma tabuľami v ruke, skvela sa jeho tvár od spoločného rozmlúvania s Pánom. Keď však

Áron a izraelskí synovia videli, že sa tvár Mojžišova skveje, báli sa blízko k nemu pristúpiť, ale on zakrýval svoju tvár, kedykoľvek k nim hovoril.

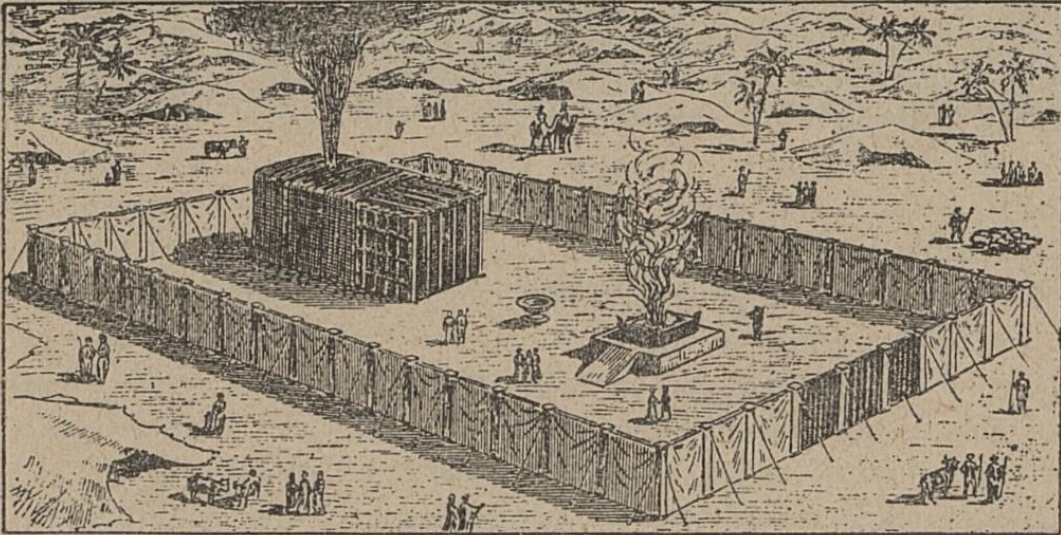
Poznámky. 1. Hora Sinai na poloostrove Sinajskom pozostáva z troch vrchov, z ktorých prostredný (je to skalnaté pohorie) nazýva sa Horeb. Zákonodarstvo (legislatio) Mojžišské bolo na jednom vysokom vrchu celej hory Sinai, ale vyhlásenie (promulgatio) zákona stalo sa na hore Horeb, okolo ktorej bol rozložený tábor izraelský. K úpätiu hory dorazili Izraeliti za sedem týždňov po východe z Egypta.

2. Keď Boh založil starý zákon, Mojžiš stal sa prostredníkom tohože zákona, a smluvu, ktorú Boh uzavrel s ľudom izraelským, potvrdil krvou obetných zvierat. Tú smluvu však, smluvu nového zákona, Kristus, Spasiteľ sveta, svojou krvou spečatil. Táto smluva božia s Izraelom neznamená zavrnutie ostatných národov, ale vyvolenie izraelského národa je len nový, veľký skutok milosrdenstva božieho. Boh vyvolil si Izraela a odlúčil ho od iných národov, lebo v plnosti vekov skrze neho má sa dostať všetkým národom spasenia.

3. Tvrdý kameň i vrytie písma do neho vyobrazuje nepominuteľné trvanie Božích príkazov. Boh desatoro príkazní od počiatku napísal do srdca každému človekovi, ale keď ľudia ich nevideli v srdciach svojich, preto musely byť na kamenné tabule napísané (sv. Augustin).

4. Ustanovenia bohoslužobné (zákon obradný) týkajú sa posvätných miest a osôb, obetí a sviatkov.

a) Mojžiš na príkaz Boží nariadil synom izraelským, aby postavili posvätné miesto, to jest sv. stánok. I vyzval všetok ľud, aby obetovali dobro-

Stánok boží.

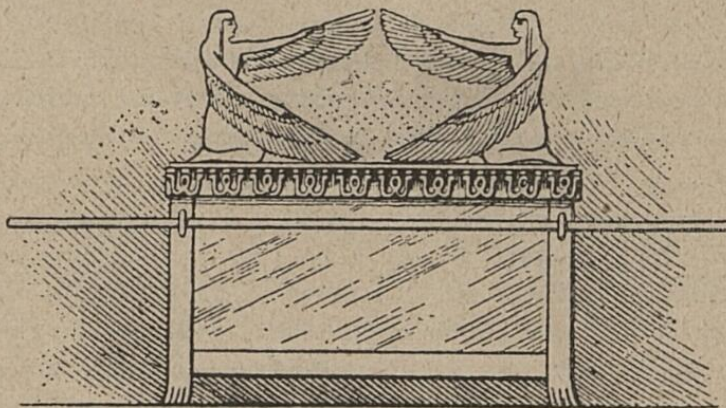
voľné dary Pánovi na zhotovenie stánku svedectva. A všetko, čo bolo potrebné k službe božej, s nábožnou mysl'ou prinášali mužovia i ženy: zlaté i strieborné náramky a naušnice, prstene a drahé kamene, vzácne kože a tkaniny, med' a

drevo, olej a kadidlo. Potom povolal Mojžiš u m n ý c h m u ž o v, ktorí zhotovili veci, ktoré Pán rozkázal. Stánok boží bol domek drevený, 30 loktov dlhý, 10 loktov široký, 10 loktov vysoký, a pokrytý kožami. Postavený bol tak, aby

Vnútornosť sv. stánku.

sa mohol ľahko rozobrať a prenášať. Celý stánok bol rozdelený oponou na dve časti: väčšia menovala sa svätyňou, a menšia svätyňou najsvätejšieho. Vo svätyni stál na pravej strane stôl posvätných chlebov, na ľavej

Archa smluvy.

strane sedmiramenný svietnik a uprostred' kadidlový oltár, na ktorom páli voňavé veci. Do svätyne mohli vojsť len kňazi. — V svätyni najsvätejšieho bola uložená archa smluvy, najdrahší to poklad národa izraelského. Bola to podlhovastá truhla z agátového dreva, obložená zlatom zvonku i zvnútra, a opa-

trená štyrmi obrúčkami, do ktorých byly vložené dve žrde po bokoch archy, aby bola na nich nosená. Na vrchu archy boli znázornení dvaja cherubi s rozťahnutými krídlami, tvárou proti sebe obrátení. Tu bol milostný trón boží, odkiaľ hovoril Pán s ľudom izraelským. — V arche smluvy byly uložené dve kamenné tabule, zlatá nádoba s mannou, a neskôr i vykvitnutý prút Áronov. Stánok boží bol obklopený nádvorím 100 loktov dlhým a 50 loktov širokým. Tu stál oltár zápalný a umyvadlo kovové pre kňazstvo. Do nádvoría mohol vstupovať i ľud.

b) Posvätné osoby, ktoré zastávaly dosiaľ úrad kňazský, boli prvorození (predtým otec v rodine, ako Noe, Abrahám, a knieža vo svojom národe, ako Melchisedech, Jetro). Na miesto prvorozených vyvolil si Boh na púšti pokolenie Leviho, aby slúžili stánku božiemu. Áron a jeho synovia stali sa kňazmi, a ostatní mužovia rodu Leviho, tak zv. leviti, boli služobníci, ktorí posluhovali kňazom pri obetovaní, a nosievali sv. stánok, keď národ izraelský putoval. Mojžiš obliekol Árona do svätých šiat, pomazal mu hlavu olejom a ruky obetnou krvou, a tak posvätil ho za veľkňaza. A priviazal mu na čiapke nad čelom hyacintovou stužkou plošku z rýdzeho zlata, na ktorej bolo vyryté: „Zasvätený Pánovi.“ A posvätil i jeho synov, aby ako kňazi slúžili Pánovi. Úrad veľkňaza a úrad kňazský býval zdedený: prvorozený z rodiny Áronovej stal sa veľkňazom, a ostatní boli kňazi. Veľkňaz, kňazi a leviti, ktorí mali nerušene slúžiť Bohu, neboli povinní konať službu vojenskú, neplatili dane a mali zaručenú dostatočnú výživu.

c) Obete byly hlavnou čiastkou starozákonnej bohoslužby. Podľa predmetu byly dvojaké: krvavé (hovädo, koza, ovca a holub) a nekrvavé (chlieb, víno, múka, olej, soľ a kadidlo). Obetné dary nesmely mať nijakej vady ani poškvrný. Keď niektorý obetoval obetu krvavú, ten dopravil k oltáru obetné zviera, a položil ruku na hlavu obety. Potom zabil zviera pred Pánom, a kňaz vylial jeho krv okolo oltára. Zabité zviera bolo na oltári spálené buď celé, alebo len tučné časti jeho. A z ostatku bola prichystaná obetná hostina pre kňaza a pre ľud. Pri nekrvavých obetách položil kňaz nekvasený chlieb na stôl vo svätyni, iné dary spálil na malom oltári, a víno rozliel okolo oltára v nádvorí. Obete podľa cieľa byly: zápalné (obete hlbokkej poklony), keď celé zviera bolo spálené; smierlivé (obeta odprosenia za hriechy) a pokojné (obeta vďaky a prosby), keď sa predpokladal u obetujúceho stav pokoja s Bohom.

d) Sviatky starozákonné byly sviatky sobotné, založené na čísle 7, a sviatky výročné. Sobotné sviatky byly: sobota (siedmy deň), ako deň svätého odpočinku Pánovho, a má sa zasvätiť službou božou a odpočinkom od práce služobnej. Sobotu už i patriarchovia svätili. Svätilo sa tiež novomesiac (novomesiac), prvý deň siedmeho mesiaca, keď sa začínal nový rok občiansky. Zasvätený bol i siedmy rok (sobotný rok), keď role ostaly neobrábané, a čo sa urodilo, bol majetok obecný. V päťdesiatom roku (milostivý rok) všetka poľná práca bola zastavená, otroci hebrejskí boli prepustení, a kúpené pozemky pripadly pôvodnému majetníkovi. Výročné sviatky byly: veľká noc, sviatok nekvasených chlebov, ktorý sa slávil na pamiatku vyslobodenia z Egypta; turočny sviatok, na pamiatku daného zákona na

hore Sinai; sviatok stánkov, na pamiatku prebývania v stánkoch na púšti. Piaty deň pred sviatkom stánkov bol deň smierenia (teraz dlhý deň), deň odpočinku, pôstu a pokánia. Toho dňa veľkňaz sám vykonával obrady. Na výročné sviatky každý muž sa mal dostaviť k stánku božiemu (neskoršie do chrámu jeruzalemského) s obetou.

5. Z á k o n o b ě i a n s k y upravil pomer medzi členmi rodiny, medzi vrchnosťou a poddanými, medzi poddanými vospolok, a medzi národom izraelským a národami cudzími. Starodávny spôsob vlády bol zmenený na hore Sinai v bohovládu (theokracia). Náместníkom božím na zemi a prostredníkom medzi Bohom a národom bol Mojžiš, a po jeho smrti veľkňaz.

6. Z l a t é t e ľ a vlastne nebolo modlárstvo, ale povera. Netreba mysliet ani celé teľa, ale pravdepodobne len hlava bola postavená na stípe. Zlaté teľa malo byť viditeľným obrazom božstva, pred ktorým sa klaňali Pánovi.

Poučenie. Áron sa veľmi prevínil, že popustil ľudu, ktorému mal byť vodcom. Nedôverujeme v sebe, ale v Bohu.

S k v e j ú c a t v á r M o j ž i š o v a upomína nás na blahoslavených v nebi, ktorí z tváří do tváří vidia Boha, a vo večnej láske sú s ním spojení. Od lásky k Bohu skvie tvár spravodlivých.

§ 26. Cesta do zaslúbenej zeme. Smrť Mojžišova.

Druhého mesiaca druhého roku tiahli synovia izraelskí po svojich húfoch s púšti Sinai, a zastavili sa na púšti F a r a n, ktorá je v K á d e s, a tak priblížili sa k južným hraniciam Kanaanu. A tam hovoril Pán Mojžišovi a riekol: P o š l i m u ž o v, ktorí by vyskúmali zem kanaanejskú, ktorú chcem dať synom izraelským. Mojžiš učinil, čo Pán prikázal, a poslal mužov po jednom kniežati z každého pokolenia. A n a v r á t i l i s a v y s k ú m a č i zeme po štyridsiatich dňoch, keď celý kraj pochodili. A priniesli z údolia E š k o l (údolie hrozna) ratolesť s jej hroznom, ktorú niesli dvaja mužovia na žrdi, aby hrozno bez porušenie priniesli do stánov. A j z granátových jablk a z figov toho miesta priniesli so sebou. A keď prišli k Mojžišovi a Áronovi i k všetkému shromaždeniu synov izraelských, vyrozprávali im všetko, a ukázali ovocie tej zeme. A vyprávajúc riekli: Prišli sme do zeme, do ktorej ste nás poslali, ktorá v pravde mliekom a medom tečie, ale obyvatel'ov má vysokej postavy a veľmi silných, mestá velikánske a ohradené.

Tedy kričal všetok ľud a plakal v tú noc, a reptajúc proti Mojžišovi a Áronovi riekli: Ó, keby sme len boli zomreli v Egypte, a bodaj by sme na tejto veľkej púšti zahynuli, aby sme nepadli od meča, a ženy i naše dietky neboly zajaté a odvedené.

Či nie je lepšie vrátiť sa do Egypta? A riekli jeden druhému: Ustanovme si vodcu, a vráťme sa do Egypta. Keď to počul Mojžiš a Áron, padli na svoje tváre na zem, ale Jozue a Káleb, ktorí tiež vyskúmali zem, roztrhli svoje rúcha na znamenie zármutku, a riekli ľudu: Nepozdvihujte sa proti Pánovi, ani ľudu tej zeme sa nebojte, lebo odišla od nich všetka ochrana: Pán je s nami, nebojte sa! Ale ľud ich chcel kamením uhádzať, a preto potrestal Boh synov izraelských, že sa túlili na púšti za štyridsať rokov, a tí ktorí boli vyše od dvadsiateho roku, nedošli do zaslubenej zeme, iba Jozue a Káleb.

V tie časy Kóre, Dátan a Abiron s inými dvestopäťdesiatimi mužmi povstali proti Mojžišovi a Áronovi. Ale Mojžiš rozkázal zástupu, aby odstúpili od stánov bezbožných ľudí, aby sa do ich hriechov nezaplietli. A v tom okamžení, jako dohovoric, rozpukla sa zem pod ich nohami: a otvorila svoje ústa a shltla ich so stánkami a so všetkým ich majetkom. A oheň vyšiel od Pána, a zabil tých dvestopäťdesiat mužov, ktorí sa opovážili obetovať vo svätyni.

A Pán hovoril Mojžišovi, aby vzal od synov izraelských po jednom prúte z každého pokolenia, dva násť prútov a nech ich položí v stánku smluvy. Na druhý deň vykvitol prút Áronov, a na rozkaz Pánov bol uložený v arche smluvy, aby sa tam zachovával na znamenie odbojných synov izraelských.

Izraeliti ešte dlho sa potulovali na púšti, a keď už štyridsiaty rok putovali, prišli znova na miesto Kádes, (toto miesto bolo asi strediskom v okolí stanujúcich oddielov izraelských), kde zomrela Maria, sestra Mojžišova, a pochovali ju na tomže mieste. A keď ľud potreboval vody, vzbúrili sa zas proti Mojžišovi a Áronovi. A Pán riekol Mojžišovi: Vezmi palicu, a shromaždi ľud ty i tvoj brat Áron, a hovorte pred nimi k skale, a tá vydá vodu. Tedy vzal Mojžiš palicu, a shromaždil obec pred skalou a riekol im: Čujte, vy buriči a neverci! Či z tejto skaly budete môcť vodu vyvieť? A zodvihol Mojžiš ruku, uderil dva razy palicou na skalú; tu vyšla voda, tak že pil ľud i dobytok. A Pán riekol Mojžišovi a Áronovi: Že ste mi neverili, aby ste ma posvätili pred synmi izraelskými, preto nedovediete tento ľud do zeme, ktorú im dávam. Áron však onedlho zomrel na vrchu Hor, na hraniciach zeme Edom, kde sa zastavili synovia izraelskí, keď sa pohli z Kádes. Ľud ho oplakával za tridsať dní.

Potom pohli sa s vrchu Hor cestou, ktorá vedie k Červenému moru, aby obišli zem Edom, lebo kráľ edomský nedovolil im prejsť cez jeho hranice. Tu počal ľud znovuvať cestu a namáhanie:

a hovoril proti Mojžišovi a riekol: Prečo si nás vyviedol z Egypta, aby sme pomreli na púšti? Sme bez chleba, nemáme vody: duši našej sa už príkri tento ničomný pokrm. Preto dopustil Boh na ľud ohnivých hadov, ktorí mnohých usmrtili. I prišli k Mojžišovi a riekli: Zhrešili sme proti Pánovi a proti tebe: modli sa, aby odňal od nás tých hadov. A Mojžiš modlil sa za ľud, a na rozkaz Pánov spravil medené hada, a vyzdvihol ho na znamenie, a keď uštipnutí pohliadli naň, uzdravení boli.

Tedy synovia izraelskí pohli sa ďalej, a keď zaujali predjordánske krajiny, rozložili sa na poliach Moabských, kde za Jordánom leží Jericho. Tu kráľ moabský poslal poslov k veštcovi Balámovi, (bol Madianita), aby zlorečil ľudu izraelskému. Balám vstal ráno, osedlal svoju oslicu a bral sa s nimi. A keď prišiel ku kráľovi, ten ho obdaril mnohými darmi, a vyviedol ho na vrch jedného vršku, odkiaľ videl Izraela, bývajúceho v stánku, a duch Boží prišiel na neho. A namiesto zlorečenia žehnal synom izraelským a riekol: Jaké sú krásne tvoje stánky, ó Jakube a príbytky tvoje Izraelu! Kto tebe žehná, i sám bude požehnaný: kto tebe kláje, bude kľatbe daný. A povedal i proctvo o Messiášovi: Vidím ho, ale nie teraz; hľadím na neho, nie však z blízka. Vyjde hviezda z Jakuba a povstane berla z Izraela; a poláme kniežatá Moabské a vyhubí všetkých synov Seta. A Balám sa sobral a vrátil sa cestou, ktorou prišiel.

Po štyridsaťročnom pobyte na púšti pritiahli Izraeliti k východným hraniciam Kanaanu k hore Nebo. A Pán riekol Mojžišovi: Hľa, blízko sú dni tvojej smrti: vyjdi na tento vrch, a odtiaľ poďivaj sa na zem, ktorú dám synom izraelským. A keď ju uvidíš, pôjdeš i ty k svojmu ľudu, jako šiel tvoj brat Áron. Mojžiš teda svolal všetok ľud izraelský na rovinách moabských, prehovoril k nemu naposledy, a rozlúčil sa s milovaným národom na veky.

I riekol: Hľa, umriem v tejto zemi, neprejdem Jordánu: vy prejdete, a vládnuť budete tou zemou výbornou. A teraz Izraelu, hľad', aby si nikdy nezabudol na smluvu Pána, svojho Boha, ktorú uzavrel s tebou. A keď budeš hľadať Pána, svojho Boha, najdeš ho: ak ho len celým srdcom hľadať budeš, a všetkou skrúsenosťou svojej duše. Lebo aby si vedel, že Pán sám je Boh na nebi i na zemi, a niet iného krem neho. Milovať budeš Pána Boha svojho z celého srdca svojho a zo všetkej duše svojej, a zo všetkej sily svojej. Zachovávaj jeho prikázania a ustanovenia, aby ti dobre bolo po všetky dni tvojho života. A nech budú tieto slová, ktoré ti dnes prikazujem, v tvojom srdci: a vyprávaj ich svojim synom, a rozjímaj ich, keď sedíš vo svojom dome, keď si na ceste, a

keď lihaš i vstávaš. Hľa, predkladám vám dnes požehnanie a kliatbu: požehnanie, jestli poslúchať budete prikázania Pána Boha svojho; kliatbu, jestli sijdete s cesty, ktorú vám ja teraz ukazujem. A povedal i p r o r o c t v o o budúcom Spasiteľovi: „Proroka z tvojho národa a z tvojich bratov, ako som ja, vzbudí ti Pán Boh tvoj: toho poslúchaj.“

Potom podľa rozkazu božieho vložil pred celým ľudom ruky Jozuovi na hlavu, a tým preniesol na neho svoj úrad vodcovský. A keď im predpovedal vzletnou piesňou budúce osudy,

Hora Nebo.

a dal posledné požehnanie synom izraelským, vystúpil na horu Nebo. Tedy ukázal Pán Mojžišovi celú zem Kanaan, a riekol mu: Toto je zem, ktorú som sľúbil Abrahamovi a jeho potomkom. Videl si ju svojima očima, ale do nej nevojdeš. A umrel Mojžiš, služobník Pánov, keď mal stodvadsať rokov, a pochoval ho Pán v údolí zeme moabskej, a žiadon človek nedozvedel sa o jeho hrobe až do dnešného dňa. Synovia izraelskí oplakávali ho na rovinách moabských za tridsať dní.

Poznámky. 1. Pochybovanie Mojžišovo, keďže bolo spáchané verejne, budilo pohoršenie, a mohlo ľud v jeho vzpurnosti a v nevere utvrdiť. Mojžiš rozmrzený vzburou ľudu pochyboval, že by milosrdenstvo Božie tomuto nehodnému a odbojnému ľudu ešte raz tak veľký div vykonalo. V takomto rozpoložení mysle nerád išiel ku skale vykonať rozkaz Boží, a vo svojej nevoľi nevrle udrhel na skalu; ale hľa, prvé udrenie bolo daromné. Ľud sa zarazil, jedni bedákali, že ich Boh opustil, druhí dali sa do Mojžiša, že sa vysmieva z ich biedy, alebo že je už po jeho moci. Tu zľakol sa Mojžiš i Áron, uznali svoj hriech, oľutovali ho a prosili Boha o milosrdenstvo. Teraz už druhý raz udrhel Mojžiš palicou na skalu, a voda začala tiecť hojne.

2. Vyzdvihnutý had je predobrazom Ježiša Krista na kríži. Kristus Pán povedal: Jako Mojžiš povýšil hada na púšti, tak musí byť povýšený i Syn človeka. (Ján 3, 14.) Na medeného hada hľadeli Izraeliti jako na znamenie záchrany, a dosiahli uzdravenie tela od smrteľného uštipnutia hadov. Tak dvíha ľudské pokolenie svoje oči k Spasiteľovi na kríži vyzdvihnutému, a nachádza záchranu od záhuby, ktorú „starý had“ priniesol na celé pokolenie ľudské.

3. Balám už pred príchodom Hebrejov poznal pravého Boha a jeho prorocká. Písmo sv. nemenuje ho čestným menom „prorokom“, ale nazýva ho len „veštcom“, pretože sa prehrešil lakomstvom. Neskoršie pravdepodobne prešiel k Madianitom, ktorí ho iste zavolali do ležania, aby konečne zllorečil Izraelovi.

4. Hora Nebo je 20 km východne od ústia Jordánu do Mŕtveho mora. Táto hora leží 881 metrov nad Stredozemským morom, a je s nej krásny rozhľad po širšej krajine od Hebronu až k hore Karmelu, ba i k Líbanonu. Vidno snehom pokrytý Hermon, Tábor a Garizim, vrch Olivetský a Sion, vrchy betlehemske a hebronské i Mŕtve more až po Engaddi.

5. Mojžiš, muž boží, bol vysloboditeľom a vodcom ľudu izraelského, a prostredníkom starého zákona; vynikal ako prorok, básnik a spisovateľ a mal dušu krásnymi vlastnosťami a veľkými ctnosťami ozdobenú. Z týchto ctností skvie sa na ňom nezlomná viera v Boha, poslušnosť, náboženská horlivosť, láska k Bohu a národu, spravodlivosť a pokora. Písmo sv. hovorí o ňom, že bol muž najtichší zo všetkých ľudí, ktorí bývali na zemi. Právom svedčí o Mojžišovi Písmo sväté: „Nepovstal už prorok v Izraeli jako Mojžiš, ktorého by znal Pán z tvári do tvári, a ktorého by poslal činiť znamenia, aby ukázal všelikú ruku silnú vo veľkých a zázračných veciach, ktoré činil Mojžiš synom izraelským.“ (V. Mojž. 34, 10—12.) Mojžiš svojím životom a smrťou je najskvelejším starozákonným predobrazom Ježiša Krista.

6. Knihy Mojžišove (Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri a Deuteronomium) vypravujú dejiny zjavenia božieho od stvorenia sveta až po vydobytie zeme Kanaan. Čo Boh zjavil prvým ľuďom a patriarchom, ako i najstaršie deje ľudstva, vyprávali otcovia synom svojim ústne. Neskoršie to bolo zaznamenané písmom. Toto podanie ústné a písomné je napísané v prvej knihe Mojžišovej. Čo sa dialo s národom izraelským za doby Mojžišovej, a čo Boh zjavil Mojžišovi, obsahuje druhá, tretia, štvrtá a piata kniha Mojžišova. Spisovateľom týchto kníh je Mojžiš, a boly písané v dobe, keď Izraeliti vyšli z Egypta, a prv nežli

sa usadili v zemi kanaanejskej. Päť kníh Mojžišových nazýva sa spoločným menom gréckym: Pentateuch, hebrejsky Tora (učenie, zákon).

7. O hrobe Mojžišovom iste vedeli Jozue a Eleazar (syn Áronov; veľkňaz); ale ostatným ho Boh skryl, aby Izraeliti, modlárstvu náchylní, nesmysleli si preukazovať telu Mojžišovmu úctu poverečnú, modlársku.

Poučenie. Neisté a trápné putovanie synov izraelských na púšti nech nás upomína, že i my putujeme na zemi púšťou, slzavým údolím, do nebeskej vlasti. Posilňujme sa pokrmom nebeským, a utiekajme sa k sv. krížu, kedykoľvek nám hrozí nebezpečenstvo v živote. „Lebo nemáme tu stáleho miesta, ale budúce vyhladávame.“ (Žid. 13, 14.)

§ 27. Jozue vydobyje Kanaan.

Po smrti Mojžišovej, keď sa vyplnily dni kvílenia a plaču nad Mojžišom, stal sa vodcom ľudu izraelského Jozue, ktorý bol naplnený duchom múdrosti, lebo Mojžiš položil na neho svoje ruky. I riekol mu Pán: Mojžiš môj služobník, umrel; vstaň a prejdi Jordán, ty i všetok ľud s tebou, a id' do zeme, ktorú ja dám synom izraelským. Nikto nebude môcť vám odolať za všetky dni tvojho života; jako som bol s Mojžišom, tak budem i s tebou. Bud' silný a veľmi pevný: aby si zachovával a plnil všetok zákon, ktorý ti prikázal Mojžiš, môj služobník; neodchyluj sa od neho ani na pravo ani na ľavo, aby si bol múdry vo všetkom, čo činíš.

Vtedy Jozue vstal zavčas rána, a pohol sa od hory Nebo s celým táborom, a prišli k Jordánu, ktorý bol rozvodnený, a zostali tam za tri dni. Potom vyšiel ľud zo svojich stánkov, aby prešiel Jordán, a kňazi, ktorí niesli archu úmluvy, šli pred ním. A keď títo vošli do Jordánu, a nohy svoje omočili na kraji vody, zastavily sa vody pritekajúce na jednom mieste, jako nejaký vrch, a dolné vody odtiekly do mora, až docela zmizly. A ľud prechádzal naproti Jerichu, a kňazi s archou úmluvy stáli na suchej zemi v Jordáne, dokiaľ všetok ľud neprešiel suchým riečištom. Na pamiatku tohoto zázračného priechodu Izraeliti postavili na tom mieste pomník z dvanástich kameňov. Keď prešli Jordán, položili sa táborom na rovinách Jericha, a tam slávilí sviatky veľkonočné. A keď jedli z úrody zeme kanaanejskej, prestala manna.

Po sviatkoch postúpil Jozue s ľudom bližšie k Jerichu, ktoré bolo pevne ohradené. Izraeliti na rozkaz Boží obišli mesto.

Siedmi kňazi trúbili na siedmich trúbach pred archou úmluvy, i všetko ozbrojené vojsko šlo popredku, ostatný ľud išiel za archou, a všade zvučaly trúby. Tak obchádzali mesto raz každodenne za šesť dní, ale siedmeho dňa vstali na úsvite, a obišli mesto sedemkrát. A keď pri siedmej obchádzke kňazi trúbili na trúbach, všetok ľud začal kričať. A keď hlas i zvuk zavznel v ušiach množstva, ihneď srúcaly sa múry, a každý prešiel do mesta tým miestom, ktoré bolo oproti nemu. I zaujali mesto, a pobili všetko, čo bolo v ňom.

Jozue rad-radom premohol všetkých kráľov kanaanejských (bolo ich 31), a za sedem rokov zaujal celú krajinu. Pamätné je víťazstvo Jozuovo nad spojenými kráľmi kanaanejskými u Gabaona. Jozue napadol ich nenadále, a ubil ich veľkou porážkou. A keď utekali pred synmi izraelskými, poslal Pán na nich veľký kamenec s neba, a pomrelo ich o mnoho viac od krupobitia, než ich pobili synovia izraelski mečom. Vtedy prímľúval sa Jozue k Pánovi a riekol: „Slnce proti Gabaonu nehýbaj sa, ani mesiac proti údoliu Ajalon!“ I stály slnce a mesiac, dokiaľ nevypomstili sa národ nad svojimi nepriateľmi.

Jozue potom podľa rozkazu božieho rozdelil krajinu na 12 častok medzi pokoleniami Izraela. Dva kmene Jozefovho pokolenia, Efraim a Manasses, obdržali tiež osobitné podiely. Len pokoleniu Levi nedal zvláštneho územia, lebo sám Pán, Boh izraelský je jeho dedictvom. Za to však dostali leviti 48 miest po celej krajine, aby boli strážcami náboženstva a sudcami ľudu; okrem toho náležaly im desiatky všetkých plodín a čistých zvierat, ako i podiel pri obetách. Stánok boží postavili v meste Silo v prostred krajiny.

Jozue pred svojou smrťou shromaždil všetky pokolenia izraelské v Sicheme (tu pochovali košti Jozefove), a napomínal ich, aby sa nespoločovali s pohanmi, ale milovali Boha. A odpovedal ľud, a riekol: „Odstúp od nás, aby sme opustili Pána a slúžili bohom cudzím.“ I rozpustil ľud, každého do jeho dedictva. A po tomto zomrel Jozue, služobník Pánov, v stodesiatom roku svojho veku, a pochovali ho v kraji jeho dedictva, v horách Efraimských.

Poznámky. 1. Jordán je hlavná rieka zeme Kanaan, a vyviera na úpätí Antilibanonu u Veľkého Hermonu (2860) z troch prameňov. Preteká jazerom Genezaretským, odtiaľ tečie údolím 100 km dlhým, a vlieva sa do Mŕtveho mora. Rieka je 20—30 m široká, a stredná hĺbka jej sú 3 m. Priechod cez Jordán, najmä za času rozvodnenia, je veľmi ťažký, lebo voda je prudká, tak že pád vody od jazera Genezaretského až po Jericho činí 200 m.

2. Jericho malo silne ohradené múry a v boji otúžených mužov, a Izraeliti na dobýjanie takého mesta neboli ozbrojení. Ale ani obchádzanie mesta, ani krik ľudu a zvuk trúb, ani zemetrasenie nesrúcaly Jericho, lež všemohúcnosť Božia, ktorú pre vieru a poslušnosť na ľude zjavil. Sv. Pavel hovorí: „Vierou padly múry Jericha, keď ich obchádzali za sedem dní.“ (Žid. 11, 30.)

3. Jozue vyslovuje sa podľa tehďajšieho mienenia, jakoby slnce a mesiac zem obchádzaly, a zem stála. I my obecne hovoríme, že slnce vychádza a zapadá.

Jozue prednáša prosbu, jako tomu on rozumel, aby totižto svetlo denné tak dlho trvalo, kým by utekajúcich nepriateľov neporazil. Boh jeho prosbu vyslyšal, ale jako ten deň predĺžil, Písmo sv. nevypravuje. Ale jakokoľvek to Boh, stvoriteľ a pán sveta, učinil, stalo sa to bez porušenia pohybu nebeských telies.

4. Jozue svojím úradom i svojím životom je predobrazom Krista Pána. Jozue uviedol národ izraelský cez Jordán do zaslúbenej zeme, podobne i Kristus vedie veriacich sv. krstom do kráľovstva nebeského. V živote svojom vynikal neohrozenou vierou, náboženskou horlivosťou a mravnou bezúhonnosťou. Jozue bol i veľmi skromný muž. Aj on dostal dedictvo, ale jak málo si žiadal, a do daru chcel to, čo sám daroval. I tým rovnal sa poníženému a chudobnému Ježišovi, ktorého predobrazom bol. Jozue bol vodcom Izraela asi 25 rokov, a táto doba nazýva sa zlatým vekom bohovlády (theokracia), keď Izraeliti verne slúžili Pánovi.

Poučenie. Nezabúdajme, že vierou padly múry Jericha: vierou našou padnú tiež hradby, to jest prekážky nášho spasenia.

§ 28. Sudcovia.

Po smrti Jozuovej, pokiaľ žilo pokolenie toho veku, Izraeliti slúžili Pánovi, ale nové pokolenie neznalo Pána ani skutkov jeho, ktoré bol učinil s Izraelom. A synovia izraelskí dopustili sa zlého pred tvárou Pánovou: slúžili cudzím bohom, modlám. A keď opustili Pána, Boha svojich otcov, ktorý ich vyviedol zo zeme egyptskej, nahneval sa Pán na Izraela, a vydal ich do rúk nepriateľov: a sužovaní boli náramne. Tu vzbudzoval im Pán sudcov, lebo býval pohnutý milosrdenstvom, i vyslúchal nariekanie utiskovaných, a vyslobodzoval ich z ruky nepriateľov po všetky dni sudcove. — Doba sudcov padá do rokov 1430—1100 pred Kristom, a tak obsahuje udalosti viac než 300 rokov. Sv. Písmo rozpráva o 16 sudcoch, ktorí mali vážnosť po celý život, a ľud uznával ich za vrchnosť. — Vynikajúci sudcovia boli: Gedeon, Samson a Samuel.

Keď Izraeliti činili zlé pred obličajom Pánovým, vydal ich do rúk Madianitov na sedem rokov, a tí ich veľmi utláčali. I robili si v horách jaskyne a jamy, a veľmi pevné miesta na obranu. A keď Izrael zasial, pritiahli Madianiti a všetko ešte na koreni zelené im zkazili, a nijakej potravy nenechali v Izraeli, ani oviec ani oslov ani volov. Preto Izrael volal na Pána, a žiadal pomoci proti Madianitom. Tedy poslal Pán anjela ku Gedeonovi, ktorý práve mlátil obilie v preši (ináč vo východných kra-

jinách mláti sa na poli), aby ušiel očiam Madianitov. I riekol mu a n j e l Pánov: „Pán s tebou, najsilnejší z mužov! Id' v tejto svojej sile a vyslobodíš Izraela z ruky Madianitov. Ja budem s tebou!“ Tedy duch Pánov objal Gedeona, ktorý zatrúbil na trúbu, a rozposlal poslov k všetkému pokoleniu, aby ho nasledovali. I shromaždilo sa 32.000 mužov. Boh však nechcel, aby sa ľud chvastal: „Svojou vlastnou silou som sa vyslobodil.“ Preto vyhlásil Gedeon ľudu: „Kto je ľakavý a bojazlivý, nech sa vráti.“ A odišli s hory Galaad a vrátilo sa z ľudu 22.000 mužov a len 10.000 ich ostalo. A keď ešte i týchto bolo primnoho, Gedeon priviedol ich k vode, a vybral si len tých 300 mužov, ktorí ruku k ústam prinášali a chlúpali vodu. Všetkému ostatnému zástupu, ktorý si priklakol k pitiu, rozkázal odísť do svojich stánov; a sám s tými tristo mužmi tiahol do bitky. A rozdelil tristo mužov na tri húfy, a dal im do rúk trúby a prázdne čbány, a do tých čbánov horiace fakle a povedal im: Ako na mne uvidíte, tak čiňte. I vošiel Gedeon a tristo mužov v noci na kraj vojska, a okolo ležania začali trúbiť na trúbach, a tĺcť čbány jedon o druhý; potom držali v ľavej ruke fakle a v pravej trúby zvučiace, a volali: „Meč Pánov a Gedeonov!“ A vo všetkých vojskách nastal zmätok, a s krikom utekajúc jedon druhého vraždili, ale aj Izraeliti mnohých pobili. Keď sa Gedeon navrátil z víťazného boja, synovia izraelskí chceli, aby nad nimi panoval. Ale on im odpovedal: „Nebudem ja panovať nad vami, ani môj syn, ale panovať bude nad vami Boh.“

Keď synovia izraelskí opustili Pána a slúžili modlám, Pán rozhneval sa na nich, a vydal do rúk Filištincov na štyridsať rokov. Žil však v Izraeli jeden muž, menom Samson, ktorý bol nazarejským (Bohu zasľúbený) od svojho detinstva a duch Pánov začal byť s ním, i obdarený bol neobyčajnou silou. A súdil Izraela za času Filištinských dvadsať rokov. V tomto mužovi mali Filištinci úhlavného nepriateľa, ktorý im ničil majetok a pobíjal ľudí vo veľkom počte. Filištínci boli by sa ho radi zmocneli, ale neobyčajná sila Samsonova roztrhla vždy úklady ich. Preto podplatili Dalilu, pohanskú ženu, ktorej Samson vyzradil, že jeho sila je spojená s jeho vlasmi. Keď to Dalila počula, uspala ho, a dala odstrihnúť sedem kučier jeho vlasov, a odišla od neho všetka sila. Tedy schytíli ho Filištínci, a hneď mu vylúpili oči; a reťazami sviazaného odviekli do Gázy, zavreli ho do žalára, a dali mu tam mlieč (to bola práca žien a otrokov). Po čase však shromaždili sa Filištínci, aby obetovali svojmu bohovi Dagonovi, a keď sa rozveselili pri hostine, dali zavolať Samsona, a postavili ho medzi dva stĺpy, aby ich zabával spevom a tancom. Ale on vzýval Pána a riekol v sebe: Pane, Bože! Rozpomeň sa na mňa, navráť mi teraz predošlú silu, aby som sa pomstil na svojich nepriateľoch. Potom chytil oba stĺpy, na ktorých ten dom stál, zatriasol silne stĺpami, a dom

srútil sa na všetkých, ktorí tam boli. Tak o mnoho viac ich pobíll umierajúc, než ich pobil za živa.

Posledný sudca bol Samuel. Keď sa narodil, matka ho obetovala Pánovi na všetky dni, a keď vyrástol, priviedla ho do stánku k veľkňazovi Helimu. Chlapec prospieval a rástol, a bedlive slúžil vo svätom stánku, tak že bol milý pred Pánom i pred ľuďmi. Keď raz mladý Samuel spal v noci v predsieni svätého stánku, počul hlas, ktorý ho volal. I bežal k Helimu a riekol: Tu som: lebo si ma volal. Ten však odpovedal: Nevolal som ťa, vráť sa a spi! A keď sa to opakovalo i po tretí raz, riekol Heli chlapcovi: Id' a spi: a keď ťa bude zasa volať, riekni: Hovor Pane, lebo počúva tvoj služobník. A tak sa i stalo. A Pán predpovedal Samuelovi, že bude súdiť Heliho a jeho dom pre nepravosť, lebo vedel, že nešľachetne činia jeho synovia, a netrestal ich. Samuel potom oznámil Helimu všetky reči, a ničoho nezatajil pred ním. A Pán zjavoval sa Samuelovi v Silo; a všetok Izrael od Dan až po Bersabe poznal, že Samuel je pravý prorok Pánov, ktorý má hovoriť ku všetkému Izraelovi. Po čase shromáždili sa Filišťania do boja proti Izraelitom, a porazili ich veľmi veľkou porážkou. I archa úmluvy bola vzatá: a obaja synovia Heliho, Ofni a Finees, zomreli. I prišiel posol, ktorý Helimu všetko oznámil. A jako spomenul archu úmluvy, spadol Heli v bráne mesta so stolicie sudcovskej, zlomil si krk a zomrel. Po smrti Heliho Samuel sa stal sudcom v Izraeli. Sidlil vo svojej rodnej obci v Ramate, a tam súdil Izraela po všetky dni svojho života. Aj archa úmluvy bola navrátená a donesená do mesta Kariatiarim, do domu Abinadabovho, a Eleazara, jeho syna, ustanovili, aby strážil archu Pánovu.

Poznámky. 1. Všetka bieda, ktorú trpeli Izraeliti za času sudcov, bola len zkúškou, či dokážu poslušnosť a stálosť medzi neveriacimi.

2. Madianiti, ktorých premohol Gedeon, boli najúhlavnejší nepriatelia národa izraelského. Obchodovali medzi Palestínou a Egyptom. Nazývali sa i Izmaelmi; bývali na vrchu Horeb, a boli spojencami Moabitov.

3. Samson stal sa „nazarénom“, ktorí sa nikdy neholili ani nestrihali. Občajne zasľuboval sa Izraelita Bohu len na nejakú dobu, po ktorej priniesol obeť a spálil svoju šticu. Samson však mal byť nazarejským po celý život, a nemal strihať svojich vlasov nikdy ani k vôli Dalile, preto prišla na neho tak veľká pokuta.

4. Hlavný kňaz, ktorý bol spolu i sudcom, sedel pred chrámom, a čakal ľudí na sudcovskej stolici. Heli prevzal sudcovský úrad po Abdonovi asi r. 1156 pred Kr., tak že ešte so Samsonom panoval 40 rokov.

5. Mesto Kariatiarim bolo na ceste z Jeruzalema do Joppe. Tu ostala archa Božia až do časov Davidových, ktorý dal ju preniesť na horu Sion.

Poučenie. Pokánie a modlitba obrátili Samsona k Bohu. Volal Boha pokorne a modlil sa dôverne.

Budeš milý pred Bohom i pred ľuďmi, keď si zachováš dušu v svätej čistote a v hlbokkej pokore.

§ 29. Víťazstvo Jeftevo a jeho sľub.

Žil toho času J e f t e galaadský, muž veľmi udatný a bojovný, ktorý mal viac bratov. Keď títo dorástli, v y h n a l i Jefte a riekli: „V dome nášho otca dedičom byť nemôžeš, lebo si z druhej matky narodený.“ Preto ušiel od nich a vyhýbal im, a býval v zemi T o b; tu sbiehali sa k nemu chlapi chudobní a lúpežní, a jako za vodcom chodili za ním.

V tých dňoch bojovali s y n o v i a A m m o n o v i proti Izraelovi. A keď už tuho na nich dotierali, odišli starší z Galaadu, aby si vzali na pomoc Jefte zo zeme Tob. I riekli mu: „Pod' a buď našim kniežatom, a bojuj proti Ammonitom.“ On im o d p o v e d a l: „Či nie ste to vy, ktorí ste ma nenávideli a z domu môjho otca vyhnali; a teraz prišli ste ku mne, lebo vás núdza dohnala?“ I r i e k l y k n i e ž a t á galaadské Jeftemu: „Práve z tej príčiny prichádzame teraz k tebe, aby si šiel s nami a bojoval proti Ammonitom, a bol vodcom všetkých obyvateľov galaadských.“ A tak šiel Jefte s prednými z Galaadu, a všetok ľud učinil ho svojim kniežatom. A Jefte z o p a k o v a l všetky tie slová svoje pred Pánom v M a s f e.

V tom sostúpil duch Pána na Jefte, a on obišiel Galaad, aj Masfu v Galaade a ztadiaľ prešiel proti synom Ammonovým. A u č i n i l s ľ u b Pánovi a riekol: „Jestli vydáš Ammonitov do mojich rúk: ktokoľvek prvý vyjde zo dverí môjho domu a pôjde mi v ústrety, keď sa vrátim v pokoji od synov Ammonových, toho budem obetovať Pánovi na obeť zápalnú.“ Na to p r i t i a h o l Jefte na synov Ammonových, aby bojoval s nimi; a Pán ich dal do jeho rúk, a pobil ich porážkou veľmi veľkou.

Keď sa však Jefte vracal do Masfy, do svojho domu, vyšla mu v ústrety j e d i n á j e h o d c é r a s bubnami a so zástupom tancujúcich; lebo nemal iných detí. Keď ju u z r e l, roztrhol svoje rúcha a riekol: „Ach, dcéro moja, oklamala si ma, a sama si

oklamaná, lebo som učinil sľub Pánovi, a inak nebudem môcť učiť.“ A ona mu odpovedala: „Otče môj, jestliže si otvoril ústa svoje k Pánovi, učiň mi, čokoľvek si sľúbil, keď len ti dal zvíťaziť nad tvojimi nepriateľmi.“ A riekla otcovi: „Len toho mi popraj, o čo ťa prosím: Nechaj ma za dva mesiace obchádzať hory a oplakávať svoje panenstvo.“ A keď ju prepustili, ona odišla s družkami a vrstovnicami svojimi, a oplakávala svoje panenstvo na horách. A keď sa minuly dva mesiace, vrátila sa k svojmu otcovi, a on učinil s ňou, jako prisľúbil. Od toho času vznikla obyčaj v Izraeli, a zachováva sa zvyk, že každoročne schádzajú sa dcéry izraelské oplakávať dcéru Jefte galaadského za štyri dni.

Poznámky. 1. Mnohí učenci tvrdia, že Jefte učinil sľub na obeť zápalnú, a že dcéru svoju skutočne obetoval Bohu. V tom páde treba povážiť, že Jefte bol bojovník plný horlivosti, ktorý len málo predtým sa odvrátil od modlárstva, a pritom zaslepila ho obyčaj ľudských obetí u Ammonitov a Moabitov. Takýto sľub by bol býval opovážlivý a zlý, a nemal ho ani učiť. Novší učenci však myslia, že ju obetoval Pánovi k večitému panenstvu, aby slúžila stánku božiemu. Túto mienku potvrdzuje i text pôvodný (hebrejský), kde sa hovorí zamieňave, že bude obetovaná Pánovi alebo na obeť zápalnú.

2. Slová: oklamala si ma, a sama si oklamaná, možno rozumieť takto: Oklamala si mňa, lebo som sa tešil, že ťa zas uvidím, a teraz sa zarmucujem; a sklamala si seba, lebo s radostou vychádzaš mi naproti, a budeš obeťou.

Poučenie. Jefte vďačne odpúšťa, ale panovanie nechce prijať, len keď mu ho Boh dá. Vidieť z toho, že srdce jeho bolo šľachetné, lebo sa nelakomil na prvé miesta, a ani sudcovstvo nechcel obdržať nepravým spôsobom.

§ 30: Rut a jej vernosť.

Udalosť s nevestou Rut odohrala sa v tých časoch, keď sudcovia vládli v Izraeli a keď nastal v kraji hlad. I odišiel človek z Betlehema Judovho, aby jako cudzí osadil sa v kraji moabskom so ženou a dvoma synami a zostali tam. On sa menoval Elimelech, a jeho žena Noemi. A zomrel Elimelech, muž Noemin, i ostala sama so synami. Títo si pobrali moabské manželky, z ktorých jedna menovala sa Orfa a druhá Rut. A zostali tam desať rokov. I zomreli obidvaja, a zostala žena bez oboch detí i bez muža.

I sobrala sa s obidvoma svojimi nevestami, aby sa navrátila do svojej vlasti z kraja moabského, lebo počula, že Pán shliadol na svoj ľud a udelil im živnosti. Vyšla teda z miesta, kde

jako cudzia bývala, s obidvoma nevestami, a keď bola už na ceste, povedala im: „Id'te každá do domu svojej matky; učíň Pán s vami milosrdenstvo, ako ste vy učinily s nebohými a so mnou. Daj vám Boh, aby ste našly odpočinku v domoch svojich“. A keď ich pobozkala, ony začaly nahlas plakať a riekly jej: „S tebou pôjdeme k ľudu tvojmu. Ale ona im odvetila: „Vrát'te sa, dcéry moje, a odíd'te, lebo vaša úzkosť ešte viac ma trápi“.

Tu Orfa pobozkala svoju svokru a vrátila sa, Rut však pridŕžala sa svokry. Noemi jej riekla: „Hľa, tvoja príbuzná vrátila sa k svojmu ľudu, id' s ňou“. Rut odpovedala: „Ne-protiv sa mi, aby som ťa opustila a odišla: lebo kdekol'vek pôjdeš, pôjdem s tebou; a kde ty zostaneš, zostanem i ja. Tvoj ľud je môj ľud, a tvoj Boh je môj Boh. Ktorá zem ťa mŕtvu prijme, v tej i ja umriem: a tam bude miesto k môjmu pohrebu. To mi učíň Boh a to pridaj, že len smrť ma od teba odlúči.“ Tedy videla Noemi, že Rut pevne odhodlala sa s ňou ísť, i nechcela ju viac nahovárať, aby sa ku svojim navrátila.

Tak šly spolu a prišli do Betlehema, práve keď počali žať jačmeň. I riekla Rut moabská svojej svokre: „Ak rozkážeš, pôjdem na pole, a budem sbierať klasy, ktoré zostaly po žencoch“. Tedy šla sbierať klasy na pole, ktoré práve prináležalo veľmi bohatému hospodárovi menom B ó z, ktorý bol z rodiny Eli-melechovej. A hľa, Bóz prišiel z Betlehema za žencami, a uzrel ju tam, ako sbiera klasy. A keď sa dozvedel, že je to M o a b k a, ktorá prišla s Noemi zo zeme moabskej, dovolil jej nielen na poli, ale i medzi snopami sbierať, ba rozkázal svojim služobníkom, aby jej zo snopov pohadzovali naschvál, a nechávali ležať. Tu Rut padla na tvár, poklonila sa k zemi, a riekla mu: „Odkiaľ mi to, pane môj, že som našla milosť pred tvojimi očami, a že si hovoril k srdcu svojej dievky, hoc nie som rovná niktorej z dievok tvojich“. On jej odpovedal: „Oznámili mi všetko, čo si učinila svojej svokre: že si opustila svojich rodičov i zem, v ktorej si sa narodila, a prišla si k ľudu, ktorého si predtým nepoznala. Odpláť ti Pán za tvoj skutok, a dostaň úplnú odmenu od Pána Boha, pod ktorého krýdla si sa utiekla!“ Tak sbierala Rut na tom poli, a tak dlho s nimi žala, kým jačmeň a pšenicu do stohov neskľúdili.

Keď sa žatva skončila, riekol Bóz neveste Rut: „Požehnaná si, dcéro moja, od Pána! Lebo všetok ľud vie, že si žena

ctnosťná. Ak tvoj bližší príbuzný nebude chcieť si ťa podržať právom príbuznosti, vezmem si ťa ja bez všetkej pochybnosti.“ A Bóz vskutku vzal si Rut za manželku, ktorá ho obdarila synom, a nazvali ho menom *O b e d*; tento je otec *I z a i a*, otca *D a v i d o v h o*.

Poznámky. 1. Nastal hlad, keď nepriateľské národy, Madianiti a Amalekiti vtrhli do krajiny, a spustošili úrody. To sa stalo za sudcu Gedeona.

2. *Betlehem* je názov židovský, čo v našej reči tolko značí, ako dom chleba. *Betlehem Judov* píše sa pre väčšiu istotu, lebo v inom kraji mohol byť zasa iný *Betlehem*.

3. *Moabiti* bol národ pohanský, ale židom pokrevný, lebo ich pracom mal byť *Izmael*, druhý syn *Abrahamov*, od druhej totižto ženy, pohanky, menom *Agar*. *Moabiti* bývali na východných stranách v susedstve *Mŕtveho mora*, neďaleko *Palestíny*.

4. *Rut* pohanka, veriac v pravého Boha, bola prijatá z cudziny do národa izraelského, a stala sa pramatkou *Davida kráľa*, potažne i *Messiáša*.

Poučenie. Pravou nábožnosťou k Bohu, a oddanou vernosťou k ľuďom putujme v živote cestami, ktoré nám prozreteľnosť Božia ukazuje.

IV. DOBA: ZJAVENIE PROROCKÉ.

⟨Od času kráľov po Krista Pána.⟩

(1053 pr. Kr. — plnosť časov.)

§ 31. Vznik kráľovstva. Saul.

Keď sa *S a m u e l* zostarel, ustanovil svojich synov za sudcov *Izraela*. Títo však nechodili po jeho cestách, ale oddali sa lakomstvu, prijímali dary a prevracali spravедlnosť. Preto shromaždili sa všetci starší izraelskí, a prišli k *Samuelovi* do *R a m a t y*, a riekli mu: Hľa, ty si sa zostarel, a tvoji synovia nechodia po tvojich cestách; ustanov nám kráľa, aby nás súdil, ako majú všetky národy. Neľúbila sa táto reč *Samuelovi*, a preto modlil sa k *Pánovi*, ktorý mu riekol: *V y s l y š h l a s ľ u d u* vo všetkom, čo ti hovoria, ale upozorni ich a predpovedz im právo kráľa, ktorý bude panovať nad nimi. Na to rozpovedal *Samuel* všetky reči *Pánove* ľudu, a riekol: Toto bude právo kráľovo: Bude brat vašich synov i vaše dcéry, a postaví ich do svojej práce. Poberie, vaše najlepšie polia, vinice a olivy, a zo všetkého bude brat desiatky, a vy mu budete za služobníkov. A budete kvíliť v ten deň pred tvárou vášho kráľa, ktorého ste si vyvolili, a nevyslyší vás

Pán. Ľud však nechcel poslúchnuť slová Samuelove, ale riekli: Na žiaden spôsob, ale kráľ bude nad nami! A Pán riekol Samuelovi: Poslúchni ich hlas, a ustanov im kráľa!

I bol muž z Benjaminu, menom Cis, ktorý mal syna menom Saul: a medzi synami izraelskými nebolo nad neho krajšieho a lepšieho muža; od pliec hore prevyšoval všetok ľud. Raz ztratily sa oslice Cisovi, otcovi Saulovmu. I riekol Cis Saulovi, svojmu synovi: Vezmi so sebou jedného zo služobníkov, a sober sa a id' hľadať oslice. Prešli tedy hory Efraim a iné zeme, a keď ich nenašli, riekol Saul služobníkovi svojmu: Pod' a vráťme sa, aby azda môj otec nestaral sa o nás! Ale on mu odpovedal: Hľa, v tomto meste je muž Boží, muž znamenitý; poďme ta, azda nám ukáže cestu, kde by sme oslice našli.

A keď vchodili do prostred mesta, zjavil sa Samuel, ako išiel proti nim na výšinu. I pristúpil Saul k Samuelovi v bráne a riekol: Ukáž mi, prosím, kde je dom vidiaceho? A odpovedal Samuel Saulovi: Ja som vidiaci. Vystúp predo mnou na výšinu, aby si dnes jedol so mnou, a ráno ťa prepustím. A o oslice, ktoré sa ztratily predvčera, sa nestaraj, lebo sa našly. Na druhý deň vzal Samuel nádobu s olejom, vylial ju Saulovi na hlavu, a pobozkal ho i riekol: „Pomazal ťa Pán za panovníka nad svojím dedictvom, a vyslobodíš svoj ľud z rúk jeho nepriateľov, ktorí sú okolo neho“. Potom Saul a jeho služobník vrátili sa domov. I svolal Samuel ľud k Pánovi do Masfy, doviedol Saula medzi ľud, a riekol synom izraelským: Iste vidíte, koho vyvolil Pán, lebo nemá sebe rovného vo všetkom ľude. A všetok ľud skríknul, a riekol: Nech žije kráľ!

A duch Pánov sostúpil na Saula, tak že bol poslušný Bohu a chodil pred jeho tvárou. Býval v meste Gaba (severne od Jeruzalema), a víťazne bojoval niekoľko rokov proti nepriateľom Izraelských. Hneď, jako sa ujal panovania, Ammoniti začali bojovať proti Izraelu, ale Saul ich porazil veľkou porážkou. Potom Samuel i všetok ľud i tí, ktorí ešte neuznali Saula za kráľa, išli do Galgaly, kde obnovili kráľovstvo, a ustanovili tam Saula za kráľa pred Pánom. Samuel však, keď napomínal ľud, aby slúžil Pánovi v pravde a z celého srdca, rozlúčil sa s ľuďom a odstúpil z úradu. Saul potom bojoval vôkol i proti ostatným jeho nepriateľom, a kdekolvek sa obracal, víťazil; a tým utvrdil na čas svoje kráľovstvo nad Izraelom.

V ten čas Boh poslal Samuela k Saulovi, aby mu riekol: Id' a vyhub hriešnikov Amalekitov, a bojuj proti nim až do vyhladenia všetkého. Sobral tedy Saul ľud, vytiahol proti Amalekitom, a porazil ich, ale čo bolo lepšie z oviec a dobytka, to zachoval, a vyhubil len to, čo bolo zlé a ničomné. A keď mu to Samuel vytýkal, vyhovárал sa, že ľud vzal z koristi ovce a voly, aby ich obetoval Pánovi v Galgale. A odpovedal Samuel Saulovi: Či Pán žiada zápaly a obety, a nie radšej, aby si poslušol slovo Pánovo? Lebo lepšia je poslušnosť, nežli obeta. A tak za to, že si zavrhol slovo Pánovo, zavrhol ťa Pán, aby si nebol kráľom. Potom odišiel Samuel do Ramaty, a už nevidel viac Saula až do dňa svojej smrti; jednako však oplakával ho, že Pán pozbavil ho kráľovstva.

Poznámky. 1. Keď vzniklo v Izraeli kráľovstvo, Boh sriadil zvláštny úrad prorocký, aby od Boha povolani a poslani mužovia zvestovali ľudu vôľu Božiu. Proroci mali moc i nad kráľmi, aby králi izraelskí nevládli ľubovoľne, a nestali sa nehodnými trónu a milosti božej. Samuel, prvý prorok, zakladal školy prorocké, v ktorých nábožní mladíci učili sa zákonu božiemu a posvätnému umeniu (písomníctvu, hudbe a spevu), a boli vychovávaní k zbožnému životu. Tak sa pripravovali k povolaniu prorockému.

2. Kráľ izraelský, ako námestník boží na zemi, z rozkazu božieho bol pomazaný olejom (dosiaľ bolo len pomazanie kňazov od Mojžiša). Olej, znak svetla a sily, a tedy milosti božej, vyliaty na hlavu kráľovu, naznačoval, že z milosti od Boha je vyvolený k dôstojnosti kráľovskej, že je osvietený a posilnený k úradu tomu, a že je osoba posvätná, nedotknuteľná. Pomazanie svätým olejom, ktorý sa vo svätyni v čbánoch a v rohoch zachovával, bolo i v starom zákone obrazom milosti božej.

3. Saul ako pomazaný kráľ konal roľnícku prácu. V starom zákone neštítali sa ani páni a králi práce roľníckej, a pestovali chov dobytka.

Poučenie. Vytrvalosť v dobrom je najväčšia milosť Božia. Mnohí začali s horlivosťou, ale smutne skončili. Sv. Augustín hovorí: „Videl som aj cedry Libanonu padnúť.“ Saul prehrešil sa najviac svojou pýchou a nedôverou oproti Bohu.

§ 32. Saul miluje Davida. Goliát.

Samuel z rozkazu Božieho išiel k Izaiovi betlehemskému, aby z jeho synov vybral kráľa. A prišiel do Betlehema, a divili sa starší mesta, vyšli naproti nemu a riekli: Je pokojný tvoj príchod? I riekol Samuel: Pokojný je. Prišiel som obetovať Pánovi. Vystrojte sa, a poďte so mnou k obeti. Posvätil aj

Izaia i jeho synov, a pozval ich k obeti. A jako pristúpili, riekol Pán Samuelovi: Nehľad' na jeho tvár, ani na vysokú jeho postavu. Nesúdim ja dľa vyzerania človekovho, lebo človek vidí len to, čo je pred očima, ale Pán hľadá na srdce. Tedy priviedol Izai sedem svojich synov pred Samuela, ale niktorého z týchto nevyvolil Pán. Potom riekol Samuel k Izaiovi: Sú to už všetci tvoji synovia? On odvetil: Zostal ešte najmladší a pase ovce. A Samuel riekol Izaiovi: Pošli pre neho, nech ho dovedú, lebo nesadneme prv za stôl, kým on sem neprijde! I poslal pre neho a priviedol ho. A bol ryšavý, driečny postavou, pekný v tvári. Tu riekol Pán: Vstaň, toho pomaz, lebo to je on! Tedy vzal Samuel roh s olejom, a pomazal ho uprostred jeho bratov. A sostúpil duch Pánov na Davida od toho dňa. A Samuel sa sobral a odišiel do Ramaty.

Ale duch Pánov odišiel od Saula, a znepokojoval ho duch zlý z dopustenia Božieho. Tedy riekli služobníci Saulovi: Hľa, zlý duch od Boha ťa znepokojuje. Nech rozkáže náš pán, a služobníci tvoji vyhládajú človeka, ktorý vie hrať na harfe, aby hral, keď ťa napadne zlý duch od Pána, a bude ti ľahšie. A Saul riekol svojim sluhom: Opatrite mi niekoho, kto by dobre hral, a prived'te ho ku mne. Jeden zo sluhov odpovedal a riekol: Hľa, videl som syna Izaiho betlehemskeho, ktorý vie hrať, muža veľmi udatného a bojovného, múdreho v slove, muža krásneho, a Pán je s ním. Preto poslal Saul poslov k Izaiovi, a odkázal mu: Pošli mi svojho syna Davida, ktorý je pri stáde. Tu vzal Izai osla, naložil naň chleby, nádobu vína a jedno kozliatko, a poslal svojho syna k Saulovi. A keď prišiel David k Saulovi, a stál pred ním, ten zamiloval si ho veľmi, a David stal sa jeho zbrojnošom. Kedykoľvek potom napadol Saula zlý duch od Pána, brával David harfu a hrával rukou na nej. A mával Saul poľahčenie, lebo hra Davidova zaháňala jeho zádumčivosť, a zlý duch odstupoval od neho.

V tie časy sobrali Filišťania svoje vojská do boja proti Izraelu. Saul však a synovia izraelskí shromaždili sa v údolí terebintovom (dubovom), a postavili sa do šíku k boju proti Filišťanom. A Filišťania stáli na vrchu s tamtej strany, a Izrael stál na návrší s tejto strany, a medzi nimi bolo údolie. I vystúpil z vojska Filišťanov muž súbojný, menom Goliát, obor vysoký šesť laktov a piad'. Mal na hlave medený šišiak, a medený štít pokrýval mu ramená; pancier jeho vážil päťtisíc siklov medi

(asi 82 kg), a železo jeho kopije samá malo šesťsto siklov železa (asi 9 kg); a jeho zbrojnoš šiel pred ním. A postavil sa pred vojská izraelské a volal: Vyberte zo seba muža, a nech sa pustí so mnou do súboja! Ak ma porazí, tedy budeme vašimi sluhami, ale jestli ja premôžem a porazím jeho, budete vy poddanými a budete nám slúžiť. A posmieval sa vojskám izraelským. A keď Saul a všetci Izraeliti počuli tieto reči Filišťanov, ul'akli sa a báli sa veľmi. A vychádzal ten Filišťan ráno i večer, a stával tak za štyridsať dní.

I odišli traja starší synovia Izaia za Saulom na vojnu, a David navrátil sa od Saula, aby pásol stádo svojho otca v Betleheme. Tedy riekol Izai Davidovi, svojmu synovi: Vezmi týchto desať chlebov, a bež do ležania k svojim bratom, a prezveď sa, či sa im dobre vedie. A tak vstal David ráno, a odišiel k vojsku Saulovmu, ktoré vytiahlo do boja a kričalo k bitke. A ukázal sa ten muž súbojný, Filišťan Goliát, a hovoril tie isté slová, tak že i David ich počul. A ktosi z izraelských riekol: Či ste videli toho muža, ktorý vystupoval, aby sa posmieval Izraelovi? Preto muža, ktorý by ho zabil, obsype kráľ veľkým bohatstvom, a dá mu svoju dcéru, i dom jeho otca oslobodí od dane.

Keď to David počul, išiel k Saulovi a riekol: Nech sa neľaká srdce nikoho pred ním. Ja, tvoj služobník, pôjdem a budem bojovať s tým Filišťanom. A Saul riekol Davidovi: Nebudeš ty môcť ísť proti tomu Filišťanovi, lebo ty si mladý, a on je muž bojovník od svojej mladosti. Ale David odpovedal: Pásol tvoj služobník stádo svojho otca, a keď prišiel lev alebo medveď a bral zo stáda, zabil som ich. Bude tedy i tento Filišťan, jako jeden z tých, lebo kto je on, že sa opovážil zlorečiť vojsku Boha živého? A Pán, ktorý ma vytrhol z moci leva a medveďa, on ma vyslobodí i z rúk tohoto Filišťana. Tedy riekol Saul Davidovi: Iď, a Pán buď s Tebou! I dal Saul obliecť Davida do svojich vojenských šiat, ale David riekol: Nemôžem ísť v tom ozbrojení, lebo som tomu neprivykol. A složil to so seba, a vzal svoju palicu, ktorú vždycky mával v rukách; vybral si päť najhladších kameňov z potoka, vložil ich do pastierskej kapsy, vzal prak do ruky, a šiel proti Filišťanovi.

Ale aj Filišťan prichádzal, a jeho zbrojnoš pred ním. A keď pozrel a videl Davida, pohrdol ním a riekol: Či som ja pes, že prichádzaš na mňa s palicou? Pod' ku mne, a dám tvoje telo vtáctvu nebeskému a zvieratám zeme. Ale David riekol

Filišťanovi: Ty prichodíš na mňa s mečom, s kopijou a štítom; ja však prichádzam na teba v mene Pána zástupov, Boha vojsk izraelských, ktoré si pohanil. Keď sa v tom Filišťan sobral a idúc približoval sa proti Davidovi, pospiešil i David a bežal do boja proti Filišťanovi. A vpustil svoju ruku do kapsy, vyňal jeden kameň a položil do praku, otočil a uderil Filišťana do čela, a ten padol tvárou na zem. A David bežal, stal si na Filišťana, vytiahol mu meč z jeho pošvy, a odťal mu hlavu. A keď Filišťania videli, že zomrel ich najsilnejší, utiekli, ale mužovia izraelskí ich prenasledovali, a mnohých z nich pobili.

A keď sa navracal David po zabití Filišťana, v z a l h o S a u l toho dňa, a nedopustil, aby sa vrátil do domu svojho otca. I ustanovil ho Saul nad bojovníkmi, a bol obľúbený v očiach všetkého ľudu, obzvlášte však pred tvárou služobníkov Saulových.

Poznámky. 1. Starší mesta sa báli, lebo vedeli, jako smýšľal Saul proti prorokovi. Ani by neboli dopustili, aby nového kráľa pomazal, keby im Samuel tento svoj úmysel bol vyjavil.

2. David bol červený v tvári, alebo mal červenasté vlasy, čo u židov a na východe vôbec platí za krásu.

3. Zlý duch, ktorý na Saula chodil a ho trápil, je nielen ťažkomyselnosť, ktorá ho následkom zavrnutia napadla, a až k zúrivosti a k zúfaniu stihala, ale i posadlosť zlým duchom z dopustenia Božieho.

4. Izraeliti nežili za čas vojny na útraty kráľove, ale na svoje.

Poučenie. „Tróny pyšných kniežat sboril Boh, a posadil ponížených na ich miesta.“ (Sir. 10, 17.)

„Čože teda povieme na to? Keď Boh s nami, kto proti nám?“ (Rim. 8, 31.)

§ 33. Saul prenasleduje Davida. Jonatan.

David po zabití Filišťana podujal nové menšie výpravy proti Filišťanom, a vracal sa vždy víťazne, a ľud ho oslavoval. A vyšly ženy zo všetkých miest izraelských, spievajúc a tancujúc, naproti Saulovi kráľovi s bubnami a cymbalmi, a prespevovali tieto slová: Saul porazil tisíc, ale David desattisíc. I rozhneval sa Saul veľmi a riekol: Davidovi dali desattisíc, a mne dali tisíc; čože mu ešte zbýva, len samé kráľovstvo. Preto hľadel Saul na Davida nedobрым okom od toho dňa. A keď na druhý deň napadol Saula zlý duch, a David mu hral rukou na harfe, Saul držal kopiju v ruke, a vyhodil ju proti Davidovi, aby ho prebodla až do steny;

ale David odchýlil sa od jeho tvári. Preto Saul činil nové úklady životu jeho. Učinil ho veliteľom vojska proti Filišťanom, aby padol v boji, ale David opatrnejšie si počínal proti nim, a jeho meno stalo sa veľmi slávnym.

Keď Saul videl, že Pán je s Davidom, a že mu dáva víťazstvá nad Filišťanmi, rozkázal Jonatanovi, svojmu synovi, a všetkým svojim služobníkom, aby Davida zabili. Ale Jonatan, syn Saulov, veľmi miloval Davida, miloval ho ako svoju dušu. I oznámil Jonatan Davidovi a riekol: Hľadá ta môj otec Saul zabiť, preto chráň sa, a zostaň skrytý; a ja čokoľvek zbadám, oznámim ti. I hovoril Jonatan Saulovi, svojmu otcovi, o Davidovi dobré veci, a riekol mu: Nehreš, kráľu, proti svojmu služobníkovi Davidovi, lebo nič nezavinil proti tebe. On zabil Filišťana, a učinil Pán veľké vyslobodenie všetkému Izraelu; videl si to a tešil si sa. Prečo by si sa tedy prehrešil proti krvi nevinnej, zabíjajúc Davida, ktorý je bez viny? Keď toto Saul počul, smierený rečou Jonatanovou, prisahal: „Žije Pán, nebude zabitý!“ I zavolať Jonatan Davida, a oznámil mu všetky tieto reči; i uviedol ho k Saulovi, a bol pred ním jako včera a predvčerom.

A keď zasa vypukla vojna, vyšiel David a bojoval proti Filišťanom; a porazil ich veľkou porážkou, a utiekli pred jeho tvárou. V tom vošiel zlý duch do Saula, a David hral rukou pred ním na harfe. A Saul hľadel pribodnúť Davida kopijou ku stene, ale David uchýlil sa od tvári Saulovej, a zachránil sa útekem. Potom poslal Saul svojich služobníkov do domu Davidovho, aby ho strážili a ráno zabili. Ale Mikol (dcéra Saulova), jeho manželka, oznámila to Davidovi, spustila ho oblokom: a on utiekol a zachránil sa. Tedy riekol Saul Jonatanovi: Dokiaľ bude žiť syn Izaiov na zemi, nebudeš upevnený ani ty, ani tvoje kráľovstvo. Preto pošli pre neho hneď teraz, a prived' ho ku mne, lebo je synom smrti. Ale Jonatan odpovedal svojmu otcovi a riekol: Prečo má umrieť? Čo učinil? I chytil Saul rýchle kopiju, aby ho zabil. A Jonatan porozumel, že je otec rozhodnutý Davida zabiť. Preto vstal a išiel na pole za Davidom, a všetko mu oznámil. Tu David padol na tvár na zem, a poklonil sa trikrát: potom pobozkali sa a plakali spolu, ale David väčšmi. I riekol Jonatan Davidovi: Id' v pokoj! Čo sme si obidvaja prisahali v mene Pánovom, nech trvá až na veky. A David sa sobral a odišiel, ale i Jonatan šiel do mesta.

David však skrýval sa na púšti v horách Judských za sedem rokov, ale Saul i tam ho prenasledoval s vojskom. Hľadal ho na púšti Engaddi (pri západnom brehu Mŕtveho mora) po najpriekrejších skalách, ktoré sú priechodné len samým kamzíkom. A bola tam jaskyňa, do ktorej vstúpil Saul; David však a jeho mužovia skrývali sa vo vnútornej častke tej jaskyne. A David nevystrel svoju ruku na neho, ale potichu odrezal kraj plášťa Saulovho. A keď Saul vyšiel z jaskyne, volal za ním David a riekol: „Pane môj, kráľu! Hľa dnes vydal ťa Pán do mojej ruky v jaskyni, a nevystrel som svoju ruku na teba. Pozri a poznaj kus svojho plášťa v mojej ruke. Nech súdi Pán medzi mnou a tebou, a nech ma vyslobodí z tvojej ruky.“ A keď dohovoril tieto reči k Saulovi, riekol Saul: Či je to tvoj hlas, synu môj, Davide?“ A pozdvihol Saul hlas svoj a plakal. I riekol Davidovi: „Spravedlivejší si ty, nežli ja; lebo ty si mi preukazoval dobrodenia: a ja som sa ti odplácal zlým. Ale Pán podobne nech ti odplatí za to, čo si mi dnes učinil.“ — Onedlho zasa podobne jednal Saul na púšti Zif (južne od Hebrona). Tam vošiel David v noci tajne do ležania, kde Saul a ostatný ľud okolo neho spal, a vzal od hlavy Saulovej kopiju i čbán na vodu, ale Saulovi neublížil. A keď odišiel na druhú stranu, volal David na ľud, tak že to i Saul počul. Tedy riekol Saul: Či je to tvoj hlas, synu môj, Davide? David odpovedal: Je môj hlas, kráľu, pane môj! Ale z jakej príčiny prenasleduje môj Pán svojho služobníka, jako prenasledovaná býva jarabica po horách? Čo som učinil? I riekol Saul: Zhrešil som! Navráť sa synu môj, Davide! Lebo na budúce ti už nič zlého neučiním. I vrátil sa Saul na svoje miesto, a David odišiel svojou cestou.

Poznámky. 1. David a Jonatan uzavreli smluvu priateľstva, a duša Jonatanova spojila sa s dušou Davidovou. Jonatan svliekol svoje rúcho až po meč a po opasok, a dal ho Davidovi. Týmto dokázal Jonatan svoje najúprimnejšie priateľstvo. Na východe aj dnes, keď chce kto dokázať, že je priateľom na život a na smrť, dá mu svoj pás (opasok).

2. David úklady Saulove zpočiatku pripisoval viac pošetilosti než nenávisti kráľovej.

3. V tom čase, keď sa David zdržoval na púšti, zomrel prorok Samuel v 95. roku svojho veku. I shromaždil sa všetok Izrael, a oplakali ho a pochovali v Ramate. Samuel zaslúžil túto všeobecnú sústrasť, lebo bol vždy horlivým služobníkom Božím a verným pastierom svojho ľudu. Svojou nábožnosťou a svojím vzorným úradovaním stal sa príkladom duchovných i svetských predstavených.

Poučenie. „Verný priateľ je silná ochrana: a kto ho najde, našiel poklad.“
(Sir. 6, 14.)

Buď veľkodušný ako David, a odpusť nepriateľovi svojmu, ktorý ta nenávidí a prenasleduje!

§ 34. David oplakáva Saula a Jonatana.

Stalo sa, že Filištania zasa shromaždili svoje vojská, aby sa zbrojili do boja proti Izraelovi, a rozložili sa na rovine Jezrael (Esdrelon); ale shromaždil i Saul všetok Izrael a prišiel do Gelboe. Keď videl Saul vojská Filišťanov, zľakol sa a ztrnulo jeho srdce veľmi. On odišiel k žene, ktorá mala, veštiaceho ducha, a žiadal ju, aby mu vzkriesila a vyvolala Samuela. Ale vyvolaný duch Samuelov riekol Saulovi: Lebo si neposlúchal hlasu Pánovho, vydá Pán vojská izraelské do rúk Filišťanov; a zajtra ty a tvoji synovia budete so mnou.

Filištania však bojovali s Izraelom; a utiekli mužovia izraelskí pred Filišťanmi, a padali pobití na hore Gelboe. A udreli Filištania na Saula a na jeho synov, a zabili Jonatana a iných dvoch synov Saulových. A všetka tarcha boja obrátila sa na Saula: a dohonili ho mužovia strelci, a postriekaný bol veľmi od nich. Vtedy riekol Saul svojmu zbrojnošovi: Vytas svoj meč a prekôľ ma: aby azda neprišli Filištania a neurobili si zo mňa posmech. Ale jeho zbrojnoš nechcel svojho kráľa a pána zavraždiť, lebo držal to za veľký hriech, a bol od strachu bez seba. Tedy pochytí Saul meč a hodil sa naň. Keď jeho zbrojnoš videl, že Saul zomrel, hodil sa i on na svoj meč a zomrel s ním.

V ten čas zdržoval sa David v Sikelegu a hľa, prišiel k nemu človek s roztrhaným rúchom a s prachom na hlave (na znak veľkého smútku), a oznámil mu smrť Saulovu a Jonatanovu.

Tedy David chytil svoje rúcho a roztrhal ho, i všetci mužovia, ktorí boli s ním, a plakali a kvílili pre Saula a Jonatana, že padli mečom. A David oplakával žalospévom Saula a Jonatana a riekol: Spomni, Izraelu, na tých, ktorí zomreli ranení na tvojich výšinách! Beda, jako padli tí udatní! Hory Gelboe! Ani rosa ani dážď nepadaj na vás, lebo tam bol odhodený štít udatných. Saul a Jonatan, milí a utešení v svojom živote, ani v smrti sa nerozlúčili; rýchlejší boli nad orlov, silnejší nad levov! Dcéry

izraelské, oplakávajúte Saula, ktorý vás odieval rozkošne purpúrom, ktorý dával zlaté klenoty k vašej okrase. Žiaľom za tebou veľmi, brate môj, Jonatane! Bol si plný spanilosti a láskyhodný. Jako matka miluje jediného syna svojho, tak som miloval teba. Jako padli tí udatní, a zahynula zbraň válečná.

Poznámky. 1. Saul pred bitkou radil sa Pána, a neodpovedal mu ani vo sne, ani skrze kňazov, ani skrze prorokov, preto sa obrátil k čarodejnici. Saul sice vyplienil čarodejníkov, zakázal hádačstvo pod pokutou smrti, a dnes opustený od Boha, sám sa utiekal k nim. Jak hlboko padol!

2. Saul chcel vidieť Samuela. Podľa sv. Augustína dopustil Boh, aby sa Samuel ukázal a oznámil Saulovi posledný jeho trest. Dľa iných učiteľov cirkevných zjav tento sa má pripisovať podvodu zlého ducha. Vyvolávanie mŕtvych siaha do najstarších časov, a bol to z väčšej čiastky, ako i celé čarodejníctvo podvod. Zlý duch používa všetkých prostriedkov, aby svoju moc ukázal a nás zaviedol.

3. Človek (Amalekit), ktorý prišiel k Davidovi, po boji v noci ukradol korunu Saulovu, a priniesol ju so sebou, aby od Davida odmenu dostal. Bol však zabitý, pretože dľa slova svojho vystrel ruku na pomazaného Pánovho.

Poučenie. Samovražda je hrozný hriech, veľká zbabelosť a najväčšia slabosť. Čo je väčšia zmužilosť: utiecť pred nešťastím, alebo zápasit s ním; odobrať si život, alebo znášať kríže a bolesti, ktoré Boh na nás dopustí? Volajme často: Nech sa stane vôľa Božia!

Jak biedne skončil Saul svoj život? Zjavný dôkaz, že kto sa od Boha odvráti, malý alebo veľký, trestu nikdy neujde. Služme čistým srdcom Pánu Bohu, a odmena naša bude hojná.

Obdivujme vrúcnu lásku Davidovu mielen k svojmu priateľovi Jonatanovi, ale i k svojmu najväčšiemu nepriateľovi Saulovi. Z príčiny tohoto príkladu ukazuje sv. Chrysostom, jako veľkodušne koná láska k nepriateľom, a jaká opovrhnutia hodná je obecná pomsta.

§ 35. David kráľ.

Po smrti Saulovej na pokyn Boží odišiel David do Hebrona, kde prišli mužovia judskí a pomazali ho za kráľa, aby panoval nad nimi. Ale Abner, knieža vojska Saulovho, vzal Izbozeta, syna Saulovho, a ustanovil ho za kráľa nad všetkým Izraelom; a len dom Judov pridržal sa Davida. I povstal medzi domom Saulovým a domom Davidovým veľmi tuhý boj a trval dlho. David čím diaľ stával sa mocnejším, ale dom Saulov každým dňom upadal. Izbozeta však jeho dvaja neverní mužovia podvodne preklali a zabili, a priniesli hlavu Izbozetovu k Davidovi, ale na rozkaz

Davidov boli popravení. Vtedy všetky pokolenia izraelské prišli k Davidovi do Hebrona a riekly: Hľa, my sme tvoja kosť a tvoje telo (tvoja rodina). A prišli aj starší z Izraela, a pomazali Davida za kráľa (teraz už tretíkrát) nad Izraelom. I tiahol kráľ a všetci mužovia, ktorí boli s ním, k Jeruzalemu proti Jebuzejským, lebo títo ešte vládli jednou čiastkou Jeruzalema a hradom Sionským. A keď David zaujal hrad Sion, pomenoval ho „mestom Davidovým“, kde aj býval, a Jeruzalem stal sa hlavným mestom ríše.

I shromaždil David zasa všetkých vybraných z Izraela, tridsaťtisíc mužov, a odišiel on a všetok ľud, aby priniesli archu Božiu z Kariatiarim, kde bola od sedemdesiat rokov. A keď ju vzali z domu Abinadabovho, hrali pred Pánom na všelijakých drevených nástrojoch hudobných, a na citerách a harfách, bubnoch a husliach a cymbaloch. Tak priniesli archu Pánovu s plesaním a pri zvuku trúby, a položili ju uprostred stánku, ktorý jej vystavil David a obetovali Pánovi obety zápalné a pokojné.

Stalo sa potom, že David porazil všetkých nepriateľov Izraela (Filišťanov, Moabitov, Ammonitov, Amalekitov, Idumejcov, Syrov z Damašku), tak že stali sa služobníkmi Davidovými, a platili dane. A ochraňoval Pán Davida vo všetkom, kdekoľvek sa obrátil. A kráľoval David nad všetkým Izraelom: a prislúchoval súd a spravodlivosť všetkému svojmu ľudu. I rozpomenul sa David na dom Saulov a riekol: Či je ešte niekto, kto by bol pozostal z domu Saulovho? A keď mu oznámili, že je ešte syn Jonatanov, chromý na obe nohy, vzal ho do svojho domu. A keď prišiel Mifibozet, syn Jonatanov, riekol mu David: Mifibozet, neboj sa, lebo zaiste učiním s tebou milosrdenstvo pre tvojho otca Jonatana, a budeš jedávať chlieb za mojím stolom vždycky.

Keď Pán doprial Davidovi pokoja od všetkých jeho nepriateľov, usporiadal David i bohoslužby, a staral sa, aby sa čím skvelejšie odbavovali. Rozdelil kňazov a levitov v 24 tried, a títo zastávali služby božie po celý týždeň. A zvelebil bohoslužby najmä tým, že vybral z levitov 4000 spevákov, ktorí striedave hrávali pri svätom stánku na hudobných nástrojoch, a spievali posvätné piesne, zvané žalmy (psalmi). Složil ich väčšinou David sám, ktorý bol výborný hudobník a spevák, a postaral sa o potrebné skladby. David na zvelebenie služieb božích

chcel stavať i chrám, ale skrze proroka Natana odkázal mu Pán: Mnoho krvi si vylial, a veľmi mnoho bojov si viedol: nebudeš môcť stavať dom môjmu menu. Syn tvoj mi dom vystaví, pretože bude kniežatom pokoja.

David však nezostal bezúhonným. V tom čase, keď nastala vojna s Ammonitmi, prechádzal sa David po nástreši (plochá strecha) kráľovského domu, a videl ženu, menom Betsabé, manželku Uriáša Hetejského. Tedy poslal David poslov, i dal ju priviesť k sebe, a nahovoril ju, aby ostala svojmu mužovi neverná. Potom David napísal list vojvodcovi Joabovi, a poslal ho skrze ruky Uriášove. A v liste písal: Postavte Uriáša na čelo boja, kde bude najtuhšia bitka, a nechajte ho, aby bol zabitý. Joab tak aj učinil, a Uriáš zahynul. Keď to oznámili Davidovi, vzal si Betsabé za manželku.

Preto poslal Pán proroka Natana k Davidovi, aby ho pohnul k pokániu. Natan predstúpil pred kráľa Davida a riekol mu: V jednom meste boli dvaja mužovia: jeden bohatý a druhý chudobný. Bohatý mal oviec i volov náramne mnoho, a chudobný nemal celkom ničoho, okrem jednej maličkej ovce, ktorú si kúpil a choval. Tá jedávala z jeho chleba, a pījala z jeho pohára, a spávala v jeho lone; a bola mu ako dcéra milá. Keď však prišiel k boháčovi jeden pocestný, on, ľutujúc vziať zo svojich oviec a volov, vzal ovcu chudobného muža, aby predložil hostinu tomu pocestnému. I rozhneval sa David náramne na toho človeka, a riekol Natanovi: Žije Pán, že je synom smrti muž ten, ktorý to urobil. Ale Natan riekol Davidovi: Ty si ten muž! Dal som ti dom Izraelov a Judov, a ty si zabil mečom Uriáša Hetejského, a jeho manželku vzal si si za ženu. Pre túto vec syn, ktorý sa ti narodil, smrťou zomrie. Tu riekol David Natanovi: Zhrešil som proti Pánovi. I prosil David Pána za dieťa, prísne sa postil, zatvoril sa a ležal na zemi, ale dieťa siedmeho dňa zomrelo.

Poznámky. 1. David mal tridsať rokov, keď začal kráľovať, a kráľoval štyridsať rokov. V Hebrone panoval nad Judom sedem rokov a šesť mesiacov, a v Jeruzaleme tridsaťtri rokov nad všetkým Izraelom a Judom.

2. David tiahnuť proti Jeruzalemu s 340.822 bojovníkmi, lebo hrad Sion nebol ešte zaujatý. Jeruzalem bol pravdepodobne bývalý Salem, čo znamená pokoj (mesto pokoja).

Poučenie. David hlboko padol, lebo na výške svojho šťastia a svojej slávy zabudol na Boha. Zahálka a nekrotenie očí zapríčinily jeho ťažké prehrešenie. Avšak David z kajúceho srdca vyznal svoj hriech pred celým svetom. Pokánie

jeho, ktoré vylíčil v 50. žalme, zostane vzorom pre kajúcnikov všetkých vekov. „Smiluj sa nado mnou, Bože, podľa veľkého milosrdenstva svojho, a dľa množstva sľutovaní svojich shľad' nepravosť moju.“ (Žalm 50, I.)

§ 36. David a Absalom.

David mal syna, ktorý sa volal Absalom, a ten chcel otca svojho svrhnúť s trónu. A nebolo muža takého krásneho, jako Absalom, v celom Izraeli: od päty až do vrchu hlavy nebolo na ňom chyby, ale zvláštnu krásu mu dodávaly jeho mohutné vlasy. Aby si však naklonil srdce ľudu, zaopatril si Absalom vozy a kone, a päťdesiat mužov, ktorí by chodili pred ním. I stával pred bránou kráľovského hradu, a každého muža, ktorý šiel ku kráľovskému súdu, volával Absalom k sebe a pýtal sa ho, odkiaľ je; i vystieral svoju ruku a objal a pobožkal ho. A toto činieval všetkým Izraelitom, ktorí prichádzali k súdu, aby boli vypočutí od kráľa, a tak hľadel získať sebe srdcia mužov izraelských.

Po nejakom čase jedného dňa riekol Absalom kráľovi Davidovi: Pôjdem a splním svoje sľuby, ktoré som učinil Pánovi v Hebrone. Tedy riekol mu kráľ David: Id' v pokoji! A vstal a šiel do Hebrona. Ale Absalom poslal vyzvedačov po všetkých pokoleniach izraelských a riekol: Hned' ako začujete zvuk trúby, rieknite: Absalom stal sa kráľom v Hebrone. A išlo s Absalomom aj dvesto pozvaných mužov z Jeruzalema, ktorí šli s úprimným srdcom, a príčiny úplne neznali. A keď obetoval obety, utvorilo sa veľké sprisahanie, a ľud sa sbehával a rozmnožoval sa okolo Absaloma.

V tom prišiel posol k Davidovi a riekol: Všetok Izrael z úplného srdca ide za Absalomom. A David riekol služobníkom svojim: Vstaňte a utečme, lebo ináč nebude nám možný útek pred Absalomom. Pospiechajte uniknúť, aby azda neprišiel a nezastihol nás, a nevyhubil mesto mečom. Tak išiel kráľ a všetok Izrael pešky, a zastavili sa pri poslednom dome k Jerichu pred Cedronom a horou Olivovou, a plakali všetci hlasom veľkým. Ale ľud tiahol napred, a kráľ tiež prešiel cez potok Cedron, a bral sa bosý a s prikrytou hlavou na vrch hory Olivetskej, a ustavične plakal.

A keď David sišiel trochu s výšiny vrchu, zjavil sa tam neďaleko nepriateľský človek, muž z rodiny domu Saulovho, me-

nom Semei, a hádzal kamením na Davida a zlorečil mu. Tu riekol Abizai kráľovi: Pôjdem a odtnem mu hlavu! Ale kráľ riekol: Hľa, môj vlastný syn hľadá dušu moju; no čím viac tento z domu Saulovho? Nechajte ho, nech zlorečí. Azda shliadne Pán na moje súženie, a odplatí mi dobrým za toto dnešné zlorečenie.

Zatým Absalom a všetok jeho ľud vošiel do Jeruzalema, sobral celé vojsko a tiahol proti Davidovi, ktorý už prešiel cez Jordán. Na to David prehliadol svoje vojsko, rozdelil ho na tri oddelenia, a na každé oddelenie ustanovil vojvodu a rozkázal im: Zachráňte mi syna Absaloma! A tak vytiahol ľud proti Izraelovi, a strhla sa bitka v lese Efraim. A porazený bol tam ľud izraelský od vojska Davidovho a dal sa na útek. Mnohí zahynuli poblúdením v lese, po barinách, jamách a od divých zverov. I Absalom zutekal, sediac na mulici. A keď vbehla pod veľký a košatý dub, zachytil sa Absalom za vlasy na dub; a keď visel medzi nebom a zemou, mulica, na ktorej sedel, utiekla zpod neho. Videl to ktosi, a oznámil to Joabovi. I vzal Joab do ruky tri kopije, a vrazil ich do srdca Absalomovi. A keď sa ešte hýbal, dobehli desiaty mládenci, zbrojnoši Joabovi a zabili ho. Tedy vzali Absaloma, a hodili ho tam v lese do veľkej jamy, a nasnášali na neho veľmi veľkú hromadu kamenia.

Keď posol zvestoval Davidovi, čo sa stalo, zarmútil sa kráľ, i odišiel do horného príbytku nad bránou a plakal. A idúc takto hovoril: Synu môj, Absalome, Absalome, synu môj! Kto mi dá, aby som ja zomrel za teba, Absalome, synu môj, synu môj, Absalome! David potom vrátil sa do Jeruzalema, a ľud vital ho všade s veľkou slávou. Aj Semei pospiechal v ústrety Davidovi, padol pred ním na kolená a odprosil ho. David mu odpustil. I Mifibozet vyšiel naproti pánovi svojmu, a tešil sa, že sa kráľ v pokoji navrátil do svojho domu.

Poznámky. 1. Absalom išiel do Hebrona, do svojho rodného miesta. Toto miesto bolo druhé hlavné mesto v Judsku a považované za sväté, pretože tu boli pochovaní patriarchovia.

2. Na vrchoch palestínskych postavil trubačov, aby, keď dá v Hebrone zatrúbiť, oni ďalej oznamovali, a tak celá zem aby povstala proti Davidovi.

3. Absalom medzi konármi zostal visieť, lebo hlavu mal zachytenú, a vlasy sa mu zaplietly, a v behu nemohol si ich rozmotáť.

Poučenie. Absalom je odstrašujúcim príkladom nevďačného dieťaťa. Ešte dnes ukazujú pamätný stĺp pri Jeruzaleme, ktorý si dal Absalom vy-

staviť. Židia i mohamedáni tade idúc hádžu kamene na ten pomník, riekajúc: „Prekliaty bud' Absalom; prekliati na veky, ktorí proti rodičom zúria“.

„Cti otca svojho i matku svoju, aby si dlho žil, a dobre ti bolo na zemi!“
(V. Mojž. 5, 16.)

§ 37. Davidove žalmy.

Sbierka tých 150 posvätných piesní, ktoré Cirkev prijala do svätého Pisma, nazýva sa **Žaltár Davidov** alebo **Knihá Davidových žalmov**. Slovo **žalm** pochádza z gréckeho slova *psalmos*, a značí nábožnú pieseň, ktorú spievali za sprievodu strunového nástroja. Nástroj ten, pri ktorom sa piesne spievaly, volal sa psalterion, **žaltár**. Bol trojhranný a mal tvar lútny s 10 strunami. Hudec i pevec menoval sa psaltes.

Žalmy pochádzajú od rozličných spisovateľov z rozličných dôb, čo dokazujú nadpisy, sloh a obsah žalmov. Väčšinu ich napísal kráľ David, a preto celá sbierka sa po ňom menuje. Vedľa Davida sú menovaní skladatelia žalmov: Mojžiš, Šalamún, Azaf, Eman, Etan a synovia Kore; niektoré žalmy sú bezmenné.

Obsah žalmov je náboženský, a podľa výlevov náboženských citov rozoznávame žalmy: a) chvály (hymny); b) vdaky; c) prosby; d) smierenia (kajúce); e) poučné; f) historické; g) prorocké (messiánske).

Žalmy chvály obsahujú velebenie Boha a jeho vlastností, najmä moci, múdrosti a milosrdenstva božieho. „O Pane, Pán náš, jak hodné podivu je tvoje meno po celej zemi: lebo povýšená je velebnosť tvoja nad nebesia“. (8, 2.) „Chváľte Pána všetky národy: chváľte jeho všetci ľudia, lebo mocnou dokázala sa nad nami jeho milosť: a Pánova vernosť zostáva na veky“. (116, 1, 2.)

Žalmy vdaky ďakujú Bohu za preukazované dobrodenia. „Chváľ moja duša Pána, a nezabúdaj všetkých jeho dobrodení: ktorý odpúšťa všetky tvoje nepravosti; on uzdravuje všetky tvoje nemoce.“ (102, 2, 3.)

Žalmy prosby volajú Boha o pomoc v rozličných biedach a v utrpeniach. „Vyslyš, Pane, hlas prosenia môjho, keď sa modlím k tebe: keď zdvíham svoje ruky k tvojmu svätému chrámu (teda i k nebesám)“. (27, 2.)

Žalmy kajúce sú tie, v ktorých duša ľutuje svoje previnenia a prosí o smilovanie božie. Takých žalmov je sedem: 6, 31, 37, 50, 101, 129, 142. „Smiluj sa nado mnou, Bože, podľa veľkého milosrdenstva svojho, a dľa množstva sľutovania svojich shlad' nepravosť moju. Lebo ja nepravosť svoju poznám: a hriech môj je predom mnou vždycky. Odvráť svoju tvár od mojich hriechov: a nepravosť moju každú sotri. Čisté srdce stvor vo mne, ó Bože, a pravého ducha obnov v mojom vnútri. Nezavrhni ma od svojej tvári: a svätého svojho ducha neodnímaj odo mňa. Navráť mi potechu svojej spásy: a víťazným duchom ma pod-

poruj. Obetou je Bohu duch skrúšený: lútostným a poníženým srdcom, Bože, nepohrdaš“. (50, 7 veršov). „Z hĺbokosti volám k tebe: Pane, Pane, vyslyš môj hlas. Nakloň svoje uši k hlasu mojej snažnej prosby. Keby si mal na pozore neprávnosti: Pane, Pane, kto obstojí?“ (129, 1—3.)

Žalmy poučné opisujú mravné pravdy. „Blahoslavený človek, ktorý nechodí do rady bezbožníkov, a nezostáva na ceste hriešnikov. Lebo Pán pozná cestu spravodlivých, a cesta bezbožných zahynie“. (1, 1. 6.) „Počiatok múdrosti bázeň Pánova“. (110, 10.)

Žalmy historické ospevujú dobrodenia, ktoré Pán udelil národu izraelskému. „Oslavujte Pána, a vzývajte jeho meno: ohlasujte jeho skutky medzi národami. Rozpomeňte sa na jeho divy, ktoré činil; na zázraky a na sudy úst jeho“. (104, 1. 5.)

Žalmy prorocké (messiánske) obsahujú najjasnejšie proroctvá o budúcom Messiašovi, t. j. o Kristovi a jeho kráľovstve. Také žalmy sú: 2, 109, 21, 15, 71, 44. Žalm 2. hovorí o víťazstve Messiaša kráľa; ž. 109. o jeho kňazstve; 21. o utrpení Krista; 15. o vzkriesení a sláve jeho; 71. o večnom kráľovstve a ustavičnom pokoji Messiaša; 44. o Kristovi a o jeho Cirkvi.

Poučenie. Žalmy sú veľmi dôležité. Kristus a apoštolovia často ukazujú na žaltár vo svojich rečiach. Spasiteľ sám modlil sa a spieval žalmy so svojimi učeníkmi pri poslednej večeri. Svätí otcovia chvália a odporúčajú žaltár ako prameň božskej múdrosti a ako obsah všetkých mravných pravd.

§ 38. Šalamún.

Keď sa kráľ David zostarel, zavolať kňaza S a d o k a, N a t a n a proroka a B a n a i á š a, predstaveného telesnej stráže a riekol im: Vezmite sebou služobníkov vášho pána, a vsaďte Šalamúna, môjho syna, na moju mulicu; a zaveďte ho ku G i h o n u (údolie na severozápad od Jeruzalema). Tam ho pomazte za kráľa nad Izraelom, a zatrúbite na trúbu a zavolajte: N e c h ž i j e k r á ľ Š a l a m ú n! I stalo sa tak, ako to David rozkázal. A vytiahol za ním všetok zástup, a ľud pískal na pišťaliach a veselil sa radostou veľkou, a rozliehalo sa po zemi od ich zvuku. I priblížily sa d n i s m r t i D a v i d o v e j, a rozkázal Šalamúnovi, svojmu synovi a riekol: Ja nastupujem cestu všetkej zeme: posilni sa a buď mužom. Zachovávaj príkazy Pána Boha svojho, abys' chodil po jeho cestách, a aby si porozumel všetkému, čo činiš. A tak usnul David so svojimi otcami, a pochovaný bol v meste Davidovom.

I d o s a d o l Š a l a m ú n n a t r ó n Davida, svojho otca, a jeho kráľovstvo utvrdilo sa veľmi. Šalamún však miloval Pána a chodil dľa príkázaní jeho. A odišiel do Gabaonu, aby tam obe-

toval, lebo to bolo najslávnejšie miesto mimo stánku (tu bol oltár mojžišský a starý stánok). Tu zjavil sa Pán Šalamúnovi v noci vo sne a riekol: Žiadaj, čo len chceš, aby som ti dal. A Šalamún riekol: „Pane Bože, ty si učinil, aby som ja, tvoj služobník, kráľoval: ale ja som mladík (mal 20 rokov), a neviem, ako mám činiť. Daj tedy svojmu služobníkovi srdce chopné, aby vedel tvoj ľud súdiť.“ A Pán riekol Šalamúnovi: Keďže si nežiadal dlhého veku ani bohatstva, alebo života tvojich nepriateľov, ale žiadal si múdrosť k rozoznaniu súdu: hľa, dal som ti srdce múdre a rozumné, ale dal som ti aj bohatstvo a slávu, takže nebolo tebe rovného medzi kráľmi, ani po tebe nepovstane. V tom prebudil sa Šalamún, a keď prišiel do Jeruzalema, obetoval obety zápalné a pokojné, a dal veľkú hostinu všetkým svojim služobníkom.

Vtedy prišli pred kráľa dve ženy, ktoré bývaly spolu v jednom dome, a každá mala dieťa. Ale v noci zomrel syn jednej ženy, lebo keď spala, pridusila ho. A vstala ticho o polnoci a vzala syna druhej ženy: a svojho syna, ktorý bol mŕtvy, položila do jej lona. A keď ráno vstaly, žena živého dieťaťa zbadala, čo sa stalo. A dohadovaly sa pred kráľom. Tedy riekol kráľ: Prineste mi meč, a roztnite živé dieťa na dve čiastky; a dajte jednu polovicu jednej, a druhú polovicu druhej. Ale riekla kráľovi žena, ktorej syn bol živý: Prosím, pane, dajte jej to živé dieťa a nezabíjajte ho! Druhá naproti tomu riekla: Nech nebude ani moje ani tvoje, ale nech sa rozdelí. Odpovedal kráľ a riekol: Dajte tejto to živé dieťa, lebo táto je jeho matka. I počul všetok Izrael súd, ktorý vyniesol kráľ, a videli, že múdrosť Božia je v ňom.

Šalamún však podľa ustanovenia božieho mal stavať chrám v Jeruzaleme. Preto poslal svojich služobníkov k týrskemu kráľovi Hiramovi, s ktorým uzavrel smluvu, aby mu dodával z Libanonu cedrového a jedlového dreva a tesaného kameňa. Tieto veci dopravoval ľud Hiramov z Libanonu až k moru; a po mori na pltiach do prístavu izraelského, Joppe; odtiaľ boly dovážané do Jeruzalema. Šalamún zasa dával Hiramovi obilie, olej a víno (Tyrus bolo kupecké mesto). A v štvrtom roku kráľovania Šalamúnovho začali stavať dom Pánov na hore Moria, a stavali ho sedem rokov. Chrám Šalamúnov bol prevedený podľa plánu Davidovho, a podobal sa svätému stánku, lenže v rozmeroch ďaleko väčších. A všetok dom vnútri bol pokrytý cedrovým drevom, a podlahu domu vyložil jedlovými doskami. Steny chrámu vôkol vyzdobil rozličnými rezbami a sochárskou prácou, a učinil na nich cherubov a palmy a rozličné maľby. A celý dom vnútri, aj podlahu

pokryl a obložil najrýdzejším zlatom, tak že nebolo ničoho v dome, čo by nebolo kryté zlatom.

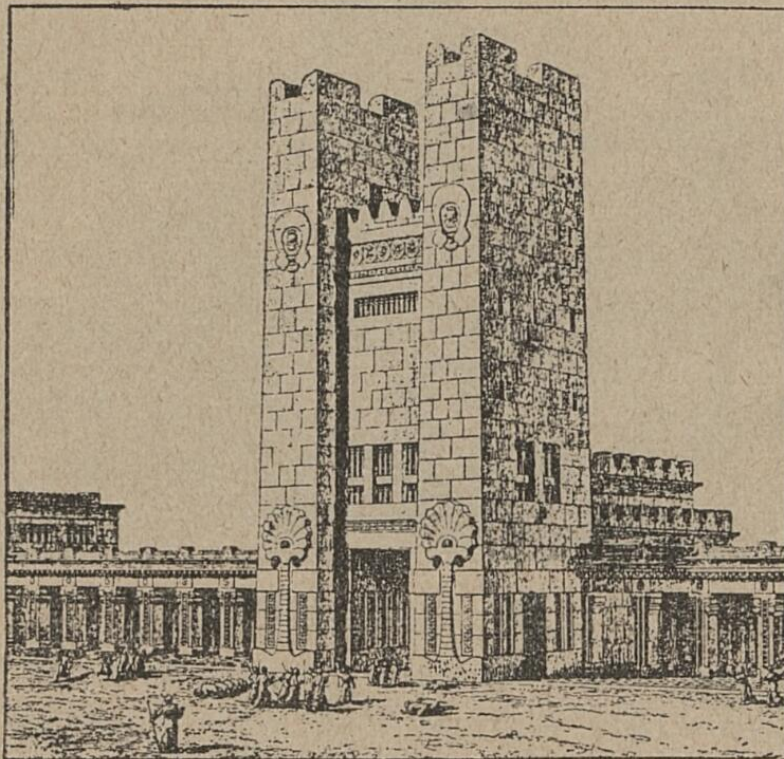

Libanonské cedry.

Keď stavba bola dokončená, shromaždili sa všetci starší z Izraela s kniežatmi, a predáci rodín synov izraelských ku kráľovi Šalamúnovi, aby preniesli archu úmluvy zo Siona do nového chrámu. Kráľ Šalamún a s ním všetok zástup Izraela kráčal pred archou, a obetovaly ovce a voly bez čísla a počtu. A kňazi vniesli archu Pánovu na miesto chrámovej do svätyne svätých pod krídla cherubov. Vtedy kľakol Šalamún pred oltár na obe kolená, ruky rozprestrel k nebu, a modlil sa: Pane Bože izraelský! Keď nebe a nebesá nebies nemôžu ťa obsiahnuť, o mnoho menej tento dom, ktorý som vystavil. Ale vyslyš prosbu svojho služobníka a ľudu svojho izraelského, keď sa budú modliť na tomto mieste; a keď vyslyšíš, buď milostivý! Potom obetovali obeť pokojnú, 22 tisíc volov a 120 tisíc oviec, a slávil veľkú slávnosť sedem dní. Tak posvätili chrám Pánov kráľ a všetok Izrael.

Šalamún vystavil i nádherný kráľovský palác. V ňom bola veľkolepá trónna sieň, v ktorej sa konali súdy, a bola pokrytá cedrovým drevom od podlahy až po poval. Na prostred siene bol postavený veľký trón, vyhotovený zo slonových kostí a celý obložený zlatom, a stál na 6 stupňoch. Ale aj všetky nádoby, z ktorých pijaľ Šalamún, boli zo zlata, a všetko náradie domu bolo tiež z najčistejšieho zlata. A lode kráľovské plavili sa s loďstvom Hiramovým raz za tri roky po mori do Tarzisu, a privážaly

odtiaľ zlato, striebro, slonovú kosť, drahokamy a iné klenoty. A každý prinášal mu dary, zlaté a strieborné nádoby, rúcho a bojovné zbrane i voňavé veci, kone i mulice pre všetky roky. Tak vyvýšený bol kráľ Šalamún nad všetkých kráľov zeme bohatstvom a múdrosťou. A celá zem žiadala vidieť tvár Šalamúnovu, aby slyšala jeho múdrosť, ktorú dal Boh do jeho srdca.

Južná brána Šalamúnovho chrámu.

Ale aj kráľovná zo Sábby slýchajúc povest' o Šalamúnovi, prišla, aby ho zkušala v hádankách. A prišla do Jeruzalema s veľkým sprievodom a bohatstvom ku kráľovi Šalamúnovi, a dala mu cenné drahokamy, veľmi mnoho voňavých vecí a nesmierne mnoho zlata. A poučil ju Šalamún o všetkých otázkach, ktoré mu predložila, a nebolo slova, na čo by jej nebol odpovedal. Keď kráľovná zo Sábby videla všetku múdrosť Šalamúnovu, a dom, ktorý vystavil, a jedlá jeho stola, a príbytky služobníctva, a rady obsluhovaťov, a obety, ktoré obetoval v dome Pánovom: nemala viac ducha (od divu). I riekla kráľovi: Pravdivá je reč, ktorú som počula v mojej zemi o tvojej múdrosti: ba tvoja múdrosť a tvoje činy sú väčšie, ako povest', ktorú som počula. A odišla a vrátila sa so svojimi služobníkmi do svojej zeme.

Ale kráľ Šalamún mal mnoho cudzozemských žien, ktoré odvrátili jeho srdce od Pána Boha. A keď sa už zostarel,

zkazené bolo jeho srdce skrze ženy, tak že nasledoval cudzích bohov, a staval im pohanske chrámy. Šalamún panoval v Jeruzaleme nad Izraelom štyridsať rokov (1015—975 pr. Kr.), i umrel v 60. roku svojho veku, a bol pochovaný na Sione.

Poznámky. 1. Šalamún bol múdry nielen v božských veciach, ale i vo svetských. Čo do božských, boli mu síce podobní Mojžiš a apoštolovia, ale v svetských vedách nie. Na pr. znal vlastnosti všetkých stromov a rastlín od najmenšieho až do najväčšieho.

2. Prút Áronov a nádobu s mannou, ktoré boly posial' v svätostánku, uložili na zvláštne miesto (snáď do pokladnice), podobne aj zákonník Mojžišov.

3. Šalamún až podnes je pokladaný za vzor veľkého a slávneho panovníka na celom východe. Odtiaľ názov slávnych panovníkov „Soliman“.

4. Mnohí svätí otcovia sú toho náhľadu, že Šalamún sa pred smrťou obrátil k Bohu. Na obrátenie ukazuje i obsah knihy „Kazateľ“.

Poučenie. Veľkolepý chrám Šalamúnov bol obrazom Cirkvi. Podľa toho my máme byť živé kamene v tom chráme, aby Boh našiel v nás milý príbytok. „Kto sa nazdáva, že stojí, nech dáva pozor, aby nepadol.“ (I. Kor. 10, 12.) „Márnosť nad márnosti, a všetko je márnosť a trápenie ducha.“ (Kaz. 1, 2.)

§ 39. Šalamúnove knihy.

Šalamún napísal tri poučné knihy; to sú: kniha Prísloví, kniha Kazateľ a Pieseň piesní.

Kniha Prísloví podáva základy božskej múdrosti, a vyučuje, že počiatok múdrosti je bázeň Božia. Múdrostou myslí Šalamún poznanie pravej cesty životnej. Pravá cesta je Boh a zachovávanie jeho prikázaní. Kto pozná dobre Boha a jeho prikázania zachováva, ten je múdry; kto však Boha nepozná, je nemúdry a nekráča po ceste pravej. Šalamún varuje od hriechu a povzbudzuje k mravnému životu. Vedľa prísloví sú v knihe tiež podobenstvá a rozjímania o náboženských pravdách. Kniha Prísloví obsahuje poučenia pre všetky stavy a pomery; pre kráľov i poddaných, pre pánov i sluhov, pre mužov i ženy, pre bohatých i chudobných.

Ukážky z knihy Prísloví: Bázeň Pánova je počiatok múdrosti. — Slyš, synu môj, kázeň svojho otca, a neopúšťaj prikázania svojej matky. — Synu môj, jestliže by ťa lákali hriešnici, neprivoľuj im, a nechod' s nimi. — Dúfaj v Pána z celého srdca svojho, a nespoliehaj sa na svoju múdrosť. — Na všetkých svojich cestách pamätaj na Boha, a on bude spravovať tvoje kroky. — Cesta bezbožníkov je tmavá: nevedia, kde klesnú. — Blahoslavený človek, ktorý ma slyší, a ktorý bdie u mojich dvier každodenne, a strežie na prahu mojich dvier.

V knihe Kazateľ poučuje Šalamún, že na svete niet nič stáleho. Učí, že všetko, čo sa deje na svete, je márnosť a trápenie ducha, a že nič nemôže uspokojiť ľudské srdce, iba Boh. Preto človek nech sa obracia k nemu, jako k pravému prameňu všetkého blaha a pokoja. Celá kniha je samomluva, kde duša so sebou alebo s Bohom hovorí.

Ukážky z knihy Kazateľ: Videl som všetko, čo sa deje pod slncom, a hľa, všetko je márnosť a trápenie ducha. — Videl som, že takú prednosť má múdrosť pred bláznovstvom, aký rozdiel svetla od tmy. — Lepšia je hrst v pokoji, ako plné obe ruky v práci a v súžení duše. — Ako had keď uštipne potajomky, o nič menej nie je ten, kto tajne utrhá. — Raduj sa, mladíku, vo svojej mladosti, ale vedz, že Boh ťa privedie k súdu.

Pieseň piesní obsahuje opis čistej lásky dvoch zasnúbencov, ktorí si zachovali vernosť. Názov má odtiaľ, pretože je najkrásnejšia a najznamenitejšia pieseň medzi všetkými, ktoré Šalamún napísal. ● b s a h však nesmieme rozumieť doslovne, ale v smysle duchovnom, jako to všetci svätí otcovia dokazujú. Pieseň Šalamúnova v obraze čistej a vernej lásky ženícha a nevesty opisuje milovné spojenie Boha s vyvoleným národom v starom zákone, a spojenie Krista s Cirkvou a s každou dušou spravodlivou.

Ukážka z Piesne piesní: Polož ma ako pečať na svoje srdce, ako pečať na svoje rameno, lebo silné je jako smrť milovanie; tvrdé jako hrob horlenie; jeho blkot jako blkot ohňa a plameňov. Mnohé vody nemôžu uhasiť lásku, ani rieky ju nezatopia: Keby dal človek všetok majetok svojho domu za milovanie, jako ničím pohrdne ním. (Srdce je obraz lásky, rameno obraz sily a pečať obraz stálosti. Smrť láme každú ľudskú silu. Taká sila je i láska k Bohu, ktorá pôsobí, že človek odumiera všetkým zemským veciam: opúšťa všetko a pridrža sa len Boha. Láska je najväčší poklad na tomto i na druhom svete.)

Poučenie. Prosme Boha, aby nám dal pravej múdrosti. „Jestli však kto z vás potrebuje múdrosti, nech si prosí od Boha, a bude mu daná“. (Jak. 1, 5.)

§ 40. Kniha Job.

Kniha Job je v znešená báseň, ktorá bola písaná pravdepodobne za časov Šalamúnových spisovateľom neznámym. V tejto knihe Job, náčelník kočovného kmene arabského z doby patriarchálnej, má rozhovor s priateľmi svojimi o prozreteľnosti božej a o príčinách utrpení ľudských.

Job bol muž nábožný a bohabojný, a býval v zemi Hus (Uz) východne od Mítveho mora. Mal sedem synov a tri dcéry, a bol veľmi bohatý. Mal dobytká sedemtisíc oviec, tritisíc tiav, päťsto párov volov, päťsto oslíc a veľmi mnoho čeladi. Muž tento bol veľký medzi všetkými obyvateľmi východu. A schádzali sa jeho synovia a dávali hostinu po domoch, a posielajúc povolali svoje tri sestry, aby jedli a pili s nimi. A keď jedného dňa jeho synovia a dcéry jedli a pili v dome svojho brata prvorodeného, prišiel k Jobovi posol, ktorý riekol: Voly oraly a oslice sa pásly vedľa nich, a vtrhli Sabeskí (lúpežný národ v Arabii), a sobrali všetko, a sluhov pobili mečom, len ja jediný som utiekol, aby som ti to oznámil. A keď ešte tento hovoril, prišiel druhý, a riekol: Veľký oheň padol s neba, uderil do sluhov a do oviec, a ztrávil ich. A prišiel iný, a riekol: Chaldejskí sriadili tri húfy, a napadli ťavy, a sobrali ich, ale aj sluhov pobili mečom. Ešte hovoril tento, a hľa vstúpil iný, a riekol: Keď tvoji synovia a dcéry jedli a pili v dome svojho prvorodeného brata, náhle sa strhol prudký vietor, a striasol štyri uhly domu, ktorý sa srútil a privalil tvoje deti a pomreli. Vtedy vstal Job, a roztrhol svoje rúcho, padol na zem a klaňal sa a riekol: Pán dal, Pán vzal; jako sa ľúbilo Pánovi, tak sa stalo; buď požehnané meno Pánovo.

Ale postihlo Joba z dopustenia božieho ešte väčšie než ťa stie. Na celom tele od päty do hlavy bol ranený hroznými vredami, pre ktoré trpel nevýslovné bolesti. A črepom si oškraboval hnis, aby ochladzoval pálčivosť a miernil svrbl'avosť; a sedel na smetisku na znak veľkého zármutku. Tu riekla mu jeho manželka: „Ty ešte sotrvávaš vo svojej prostote? Zloreč Bohu a zomri.“ Ale on jej riekol: „Ako jedna z bláznivých žien si hovorila; keď sme prijali dobré veci z ruky Božej, prečo by sme neprijali zlých?“

Keď však počuli traja priatelia Jobovi o všetkom tom nešťastí, ktoré prišlo na neho, prišli ho spolu navštíviť a potešiť. Ale keď zďaleka pozdvihli svoje oči, nepoznali ho, a vykriknuc plakali, a roztrhli svoje rúcha, a sypali prach proti nebu na svoju hlavu. A sedeli s ním na zemi za sedem dní a sedem nocí, a žiadon nepreriekol k nemu slova; lebo videli, že jeho bolesť je náramná. Potom otvoril Job ústa svoje, a žaloval sa na svoj osud. Priatelia jeho namiesto potešenia obviňovali ho z hriechu, a dokazovali mu, že jeho nábožnosť nebola pravá a bohumilá.

Na to Job dohovárал svojim priateľom, že nerozumne hovoria o jeho nešťastí; a vykladal im múdrosť Božiu, ktorá sa ukazuje v spravovaní sveta, že nielen bezbožníci, ale aj spravodliví musia trpieť. A keď tí stále sa pozdvihovali proti nemu, riekol im: „Dokiaľ budete trápiť dušu moju, a dotierať na mňa rečami? Sľutujte sa nado mnou, sľutujte sa nado mnou, aspoň vy priatelia moji, lebo ruka Pánova dotkla sa ma. Ale viem, že môj vykupiteľ žije, a že na posledný deň vstanem zo zeme: a zasa budem odiaty svojou kožou, a vo svojom tele uzriem Boha svojho. Táto moja nádej složená je v mojom lone.“

A po tomto vrátil Boh Jobovi z dravie, a dal mu všetko, čokoľvek mal, dvojnásobne. A žil Job po jeho nešťastí 140 rokov, a videl svojich synov, a synov svojich synov až do štvrtého pokolenia.

Poznámky. 1. Job je osoba historická, pretože Písmo sv. a svätí otcovia doporúčujú trpezlivosť jeho. Okrem toho nachádza sa i v rímskych katakombách ako hlásateľ vzkriesenia.

2. **Nemocný,** ktorý bol ranený vredami, trpel hrozné muky tak na tele, ako i na duši. Z tela jeho padaly červy; pritom však nepokoj i úzkosti ho trápiły až k zúfaniu. **Nemoc tá** bola zdĺhavá a nevyliciteľná.

Poučenie. Job je krásnym vzorom trpezlivosti ľuďom všetkých vekov. Hľad' na neho, ako na hrdinu, a nasleduj jeho udatnosť. Nech je tvoja vôľa spojená s vôľou Božou!

§ 41. Rozdelenie ríše izraelskej.

Po smrti Šalamúnovej (r. 975) prišiel Roboam, syn Šalamúnov, do mesta Síchem, lebo tam sa bol shromaždil všetok Izrael, aby ho ustanovili za kráľa. A keď Jeroboam, syn Nabatov, ktorý sa ešte v Egypte zdržoval ako uprchlík pred kráľom Šalamúnom, slyšal o jeho smrti, navrátil sa z Egypta. Tedy prišiel Jeroboam a všetok zástup izraelský k Roboamovi, a riekol: Tvoj otec uložil na nás bremeno veľmi ťažké: preto ty teraz popušť trochu z pretvrdého panovania tvojho otca, a z preťažkého bremena, ktoré uložil na nás, a budeme ti slúžiť. On im riekol: Idte, a až tretieho dňa sa navráťte ku mne.

A keď odišiel ľud, poradil sa kráľ Roboam so staršími, ktorí slúžili jeho otcovi Šalamúnovi ešte za jeho života, a riekol: Jakú radu mi dáte, aby som odpovedal tomuto ľudu? A tí mu

riekli: Keď dnes budeš povol'ný tomuto ľudu, a povoliš jeho prosbe, a budeš im hovoriť slová prívetivé: budú ti služobníkmi po všetky dni. Ale on opustil radu starcov, ktorú mu dali, obrátil sa na mladíkov, ktorí boli s ním vychovaní, a riekol im: Jakú radu mi vydáte, aby som odpovedal tomuto ľudu, ktorí mi riekli: Poľahči bremeno, ktoré tvoj otec položil na nás. A riekli mu mladíci: Takto im odpovieš: Môj otec ťažké bremeno položil na vás, ja ešte pridám k ťarche vašej: môj otec vás šľahal bičmi, ale ja vás budem biť škorpiami.

Prišiel tedy Jeroboam a všetok ľud k Roboamovi tretieho dňa, ako im povedal, a kráľ odpovedal ľudu tvrdo a hovoril k nim dlhá rady mladých. Keď takto ľud videl, že im kráľ nepovolil, a že ich nechcel vyslyšať, odpovedali mu a riekli: Jakú účasť máme na Davidovi? Alebo jaké dedictvo po synovi Izaiho? A odišiel Izrael do svojich stánkov, a desať pokolení odstúpilo od domu Davidovho. I povolali Jeroboama do svojho shromaždenia, a ustanovili ho za kráľa nad všetkým Izraelom, a nikto nezostal pri dome Davidovom okrem samého pokolenia Judovho a Benjaminovho. Jeroboam teda panoval na severnej časti, ktorá bola krajina izraelská, a mala za hlavné mesto najprv Sicheem, neskoršie Samariu. Južná časť nazývala sa krajina judská, ktorej hlavným mestom zostal Jezuzalem. Avšak toto rozdvojenie malo škodlivé následky pre celý národ izraelský. Rozdelené krajiny potieraly sa navzájom, a keď vyhľadávaly proti sebe pomoc okolitých pohanských národov, ujímala sa u nich aj modloslužba a iné pohanské neresti, čo zapríčinilo zánik oboch krajín.

Poznámky. 1. Škorpia byly biče uzlami, háčkami alebo inými pichľavými príväzkami na konci obťažené. Smysel slov je tedy nasledujúci: Ja budem o mnoho horšie nakladať s vami, ako môj otec.

2. Jeroboam, syn Nabatov, služobník Šalamúnov, pozdvihol ruku proti kráľovi. Preto Šalamún chcel ho zabiť, ale utiekol do Egypta, a ostal tam až do smrti Šalamúnovej. Jako kráľ izraelský býval v Sicheeme, lebo to bolo staré kňazské a levitské mesto.

Poučenie. Bez Boha nemožno krajiny zakladať ani udržať. „Jestli Pán nebude stavať dom, darmo sa namáhajú ti, ktorí ho stavajú. Jestli Pán nebude chrániť mesto, darmo bdie ten, kto ho stráži.“ (Žalm 126, 1.)

§ 42. Prorock

Keď po rozpadnutí izraelskej ríše v oboch krajinách vzráhalo sa modlárstvo, Boh povolal veľký počet prorokov, tak že s modlárstvom začína sa i doba prorokov. Proroci boli mužovia od Boha povolaní a poslaní, aby zvestovali ľuďom vôľu božiu. Boh od časov Samuelových sriadil trvalý stav prorokov (trvalý stav tvorili i kňazi a králi), avšak nie dedičný, lebo Boh sám ich povolával k úradu prorockému. Jako ochrancovia theokracie (bohovlády) mali moc nad kráľmi a kňazmi, a preto vážnosť ich bola veľká tak u ľudu jako i u kráľov. Aj bezbožní králi židovskí uznávali božské poslanie prorokov, keďže títo viedli prísny život, a dokazovali svoje poslanie prorockými a zázrakmi. Pritom však často boli prenasledovaní, žalárovaní, ba i usmrtení. Odev ich bol drsnatý plášť, a nosili pás okolo bedier. Bývali v samote alebo žili pospolitý život s učeníkmi, ktorí sa okolo nich shromaždili, a ktorých oni vychovávali. Živili sa z vlastného majetku alebo zo zárobku, z darov alebo z almužien.

Prorokov podľa ich činnosti môžeme rozdeliť na dve skupiny. Starší proroci (od Samuela do r. 800 pr. Kr.) venovali všetku horlivosť prítomnosti. Neohrozenou zmužilosťou karkali ľud i kráľov pre modlárstvo a pre iné hriechy. Slovom i príkladom nabádali všetkých, aby konali pokánie, a aby sa navrátili k Pánovi a slúžili mu celým srdcom. Z týchto prorokov možno pomenovať Samuela a Natana z časov kráľa Davida, ale zo všetkých najznamenitejší boli: Eliáš a Elizeus. Títo proroci nezanechali žiadnych spisov.

Mladší proroci (od r. 800—450 pr. Kr.), keď videli, že národ izraelský nechce sa polepšiť, a že pospiecha v neodvratnú záhubu, obracali zraky svoje do budúcnosti. Líčili ľudu budúcu biedu, ktorú Boh na neho uvalí skrze pohanov (zajatie), avšak sľubovali mu aj vyslobodenie (návrat zo zajatia), až uzná svoju vinu a navráti sa k Pánovi. Pritom predpovedali prorocky o zasľúbenom Messiášovi, budili u vrstovníkov vieru v neho a túhu po ňom, a tak pripravovali ľud na príchod Spasiteľa.

Mladších prorokov bolo 16, a podľa rozsahu zanechaných spisov delíme ich na veľkých a malých prorokov. Veľkí proroci boli štyria: Izaiáš, Jeremiáš, Ezechiel a Daniel. Malých prorokov bolo dvanásť: Ózeáš, Joel, Ámos, Abdiáš, Jonáš,

Micheáš, Nahum, Habakuk, Sofoniáš, Aggeus, Zachariáš a Malachiáš.

Mladší proroci sa rozoznávajú i podľa doby, v ktorej pôsobili, a to: proroci pred zajatím assyrským (Ozeáš, Joel, Ámos, Abdiáš, Jonáš, Izaiáš, Micheáš); v čase medzi zajatím oboch kráľovstiev (Nahum, Habakuk, Sofoniáš); v zajatí babilonskom (Jeremiáš, Ezechiel, Daniel); po zajatí (Aggeus, Zachariáš, Malachiáš).

Proroci obyčajne hlásali učenie svoje najprv slovom, a potom to napísali. Každý písal podľa svojej povahy a podľa svojho slohu, pri čom mnohí radi upotrebili podobenstvá a rozličné obrazy, vzaté z prírody alebo z každodenného života. Najkrajším slohom písal Izaiáš, ktorý bol zo všetkých najväčší prorok.

Poznámka. Prorokov treba dobre rozoznávať jednak od falošných prorokov židovských, jednak od veštcov pohanských. Proroctvá falošných prorokov odporovali zákonu božiemu, a preto sa nesplnili. Proroci falošní nemohli konať zázraky, pretože neboli poslaní od Boha, a život ich bol pohoršlivý. — Proroctvá biblické sú celkom rozdielne od veštenia pohanského, keď skúmame ich pôvod, obsah, účel, spôsoby a prostriedky.

Poučenie. Každý človek nech si váži povolanie, ktoré od Boha dostal, a nech koná svedomite a s radosťou svoje povinnosti.

§ 43. Krajina izraelská. Eliáš a Elizeus.

Krajina izraelská za 253 rokov (975—722) mala 19 kráľov, ktorí všetci boli viac-menej bezbožní králi. Jeroboam, prvý kráľ izraelský, riekol v srdci svojom: Keď bude chodiť tento ľud, aby prinášal obety v Jeruzaleme, obráti sa srdce tohoto ľudu k svojmu pánovi Roboamovi, kráľovi judskému; a potom zabijú ma a navráti sa kráľovstvo k domu Davidovmu. Preto zhotovil dvoje zlatých teliat, postavil jedno v Bethel (na juh) a druhé v Dan (na sever), a riekol ľudu: Nechoďte viac do Jeruzalema! Hľa, tvoji bohovia, ó Izraelu, ktorí ťa vyviedli zo zeme egyptskej. A vystavil chrám na výšinách, kde boly telatá a na iných miestach, a vyvolil kňazov z nižších pokolení, lebo pokolenie Leviho vystaňovalo sa zväčša do Juda. A neobrátil sa Jeroboam od svojej veľmi zlej cesty, a preto dom jeho bol vyvrátený a sotrený s povrchu zeme.

Zo všetkých kráľov izraelských najbezbožnejší bol Achab, ktorý neprestajne činil zlo pred očima Pána. A vzal si za manželku

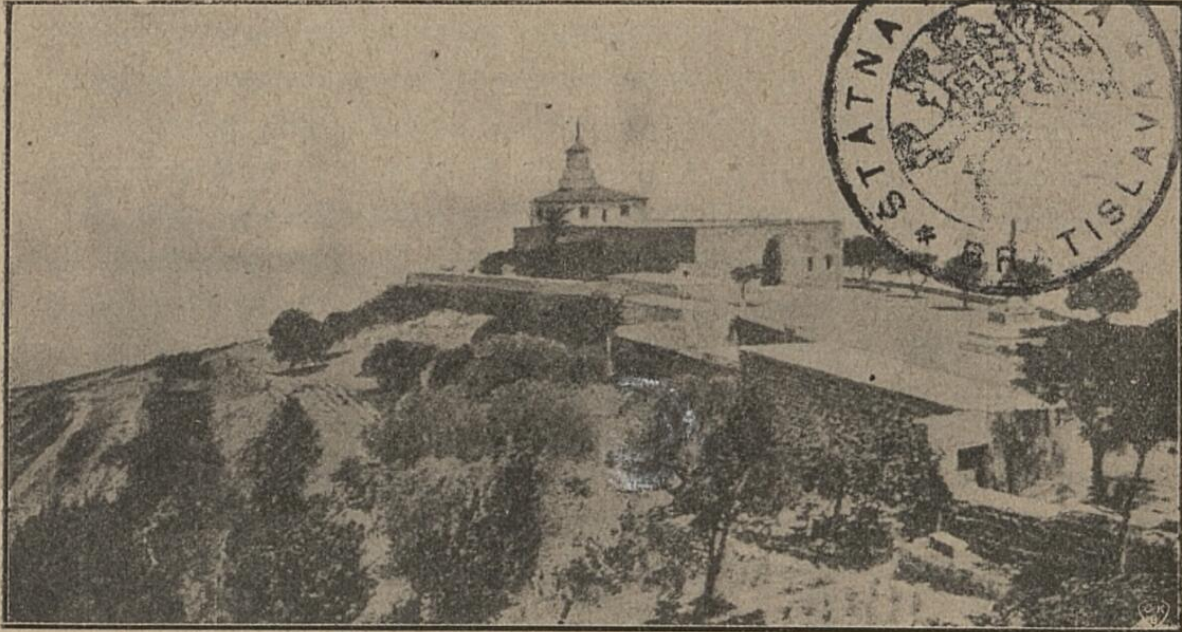
Je zabel, dcéru kráľa sidonského, a k vôli nej slúžil pohanskému Bálovi, a klaňal sa mu.

Za jeho času pôsobil v ríši izraelskej prorok Eliáš z mesta Tešbi. Tohoto proroka poslal Boh k Achabovi, aby mu oznámil, že nastane suchota. A Eliáš riekol kráľovi: Jako že žije Pán Boh izraelský, pred ktorého tvárou stojím, nebude za tieto roky ani rosy ani dažďa. Achab však strojil Eliášovi úklady, ale on podľa slova Pánovho odišiel, a usadil sa pri potoku Karit, ktorý je proti Jordánu. A krkavci prinášali mu chlieb a mäso vždy ráno a večer, a pil z potoka. Ale po čase vyschol i potok: lebo nepršalo na zem.

I stalo sa slovo Pánovo k Eliášovi, a poslal ho do Sarefty sidonskej, a ostal tam. A keď prišiel k bráne mesta, zjavila sa mu žena vdova, sbierajúca drevo, zavolať ju a riekol jej: Daj mi trocha vody z nádoby, aby sa napil, a dones mi, prosím ťa, i kúsok chleba. A ona odpovedala: Jako žije Pán Boh tvoj, nemám chleba, len za hrst múky v geletke a trocha oleja v krčahu: hľa, sbieram so dve drevká, aby som to pripravila sebe a svojmu synovi. Eliáš jej riekol: Neboj sa, ale id' a učiň, jako si riekla: ale najprv sprav mne z tej múky malý chlebič a prines mi; sebe a svojmu synovi spravíš potom. Lebo múky z geletky neubudne, ani oleja v krčahu nebude menej až do toho dňa, v ktorom dá Pán dažďa na zem. A ona išla a učinila podľa slova Eliášovho: a múka z geletky sa nemíňala, a oleja v krčahu nebolo menej. A stalo sa potom, že onemocnel syn panej toho domu, a nemoc bola veľmi ťažká, tak že už nebolo dychu v ňom. Vtedy riekol jej Eliáš: Daj mi svojho syna! A vzal ho z jej náručia, a zanesol do horného príbytku, kde sa on zdržoval, a položil ho na svoje lôžko. I volal k Pánovi a riekol: Pane Bože môj, prosím ťa, nech sa navráti duša tohoto chlapca do jeho tela. A vyslyšal Pán hlas Eliášov: a chlapec ožil. A Eliáš dal ho jeho matke a riekol jej: Hľa, syn tvoj žije.

Po troch rokoch poslal Boh Eliáša k Achabovi, lebo chcel dať dažďa na zem. A keď ho Achab videl, riekol: Ty si ten, ktorý znepokojuješ Izraela? A Eliáš mu odpovedal: Nie ja som znepokojoval Izraela, ale ty, a dom tvojho otca, ktorí ste opustili prikázania Pánove a išli ste za Bálami. Ale teraz pošli a shromaždi ku mne všetok ľud izraelský na horu Karmel, a 450 prorokov Bálových a 400 prorokov hájov, ktorí jedia zo stola Je zabel. Achab tak učinil. A Eliáš pristúpil ku všetkému ľudu a riekol: Dokedyže budete kuľhať na obe strany? Ak Pán je Bohom, nasledujte jeho: akže Bál, nasledujte toho. A neodpovedal mu ľud slova. A zasa riekol Eliáš ľudu: Ja samotný som pozostal prorok Pánov: ale prorokov Bálových je 450 mužov. Nech sa nám dajú dva voly: a oni nech si vyberú jedného vola, a nech ho

posekajú na kusy a položia na drevo; a ja pripravím druhého vola, ale ohňa nepodložíme. Vy vzývajte mená vašich bohov, a ja budem vzývať meno Pána svojho: a Boh, ktorý vyslyší skrze oheň, ten nech bude Bohom. A ľúbila sa táto reč ľudu.

Hora Karmel.

Tak vzali proroci Bálovi vola, a pripravili ho, a vzývali meno Bálovo od rána až do poludnia, hovoriac: Bálu, vyslyš nás! A nebolo slyšať hlasu, a nikto im neodpovedal, ani nepozoroval na prosiacich. Vtedy riekol Eliáš všetkému ľudu: P o d' t e k u m n e. A keď sa priblížil ľud, vystavil oltár Pánovi, ktorý bol rozváľaný, a pripravil vola k zápalnej obete. A keď pristúpil k oltáru, volal: Pane, Bože Abrahamov a Izákov a Izraelov, ukáž, že si ty Boh izraelský a ja že som tvoj služobník. Vyslyš ma, Pane, vyslyš ma: aby poznal tento ľud, že si ty Pán Boh. I padol oheň Pánov, a strávil zápalnú obeť. Keď toto videl všetok ľud, padol na svoju tvár a riekol: Pán je Boh, Pán je Boh. A Eliáš im riekol: Polapajte prorokov Bálových, a ani jeden nech neutečie z nich. Keď ich pochytili, zaviedol ich Eliáš k potoku Cison a tam všetkých pobil. Eliáš potom vystúpil na vrch Karmel, a sohol sa k zemi a pokorne modlil sa k Bohu.

Ale Achab oznámil Jezabele všetko, čo učinil Eliáš, a jako pobil mečom všetkých prorokov. Tu poslala Jezabel k Eliášovi posla, a odkázala mu, že ho zabije. Preto bál sa Eliáš, a odišiel až

k hraniciam judským, do Bersabee, a odtiaľ šiel na púšť. A keď tam prišiel, a sadol si pod jednou borievkou, žiadal si smrť a riekol: Dost' mám, Pane, vezmi môj život: lebo ani ja nie som lepší od mojich otcov. Ale zjavil sa mu anjel Pánov, ktorý mu riekol: Vstaň a jedz: lebo máš ešte dlhú cestu pred sebou. A vstal, jedol a pil, a šiel v sile toho pokrmu za štyridsať dní a štyridsať nocí, až prišiel na božiu horu Horeb, a ostal tam v jaskyni. A riekol Pán k nemu: Id' a navráť sa svojou cestou po púšti do Damašku: a keď ta prijdeš, pomaz' Elizeusa za proroka miesto seba. A tak odišiel Eliáš odtiaľ, a našiel Elizeusa jako oral s dvanástima záprahmi volov. A keď prišiel Eliáš k nemu, hodil na neho svoj plášť, a tak ho posvätil za proroka. Elizeus hneď zanechal voly, odobral sa od rodičov, a šiel za Eliášom a posluhoval mu.

V tom čase bol jeden muž menom Nabot, ktorý mal vinicu v Jezraeli vedľa paláca Achaba, kráľa Samarie. I hovoril Achab Nabotovi a povedal: Daj mi tú tvoju vinicu, lebo je v susedstve a blízko môjho domu, a dám ti miesto nej lepšiu vinicu, alebo cenu v striebre, koľko bude hodná. A Nabot odpovedal: Nech mi je Pán milostivý, nemôžem ti dedičstvo mojich otcov dať. Tedy prišiel Achab do svojho domu smutný a rozhnevaný nad týmto slovom, ktoré mu riekol Nabot jezraelský. A hodiac sa na svoju posteľ, obrátil tvár k stene, a nejedol chleba. V tom prišla k nemu jeho manželka Jezabel, a riekla mu: Čo je to, že tvoja duša je zarmútená? A prečo neješ chleba? A keď jej kráľ rozpovedal, čo sa stalo, riekla mu Jezabel: Vstaň, a pojedz si chleba, a buď dobrej mysli, ja ti dám vinicu Nabota jezraelského. I napísala list v mene Achabovom, a poslala k starším a prednejším, ktorí bývali s Nabotom v jednom meste. A obsah listu bol tento: Postavte dvoch mužov, synov Belialových, proti nemu, ktorí by vydali skrivodlivé svedectvo: dobrerečil Bohu a kráľovi. A vyvedte ho von, a ukameňujte, a nech tam zomrie. Učinili tedy jeho spolubčania, jako bolo písané v liste, a potom poslali k Jezabele s odkazom: Nabot je ukameňovaný a umrel. Keď to Jezabel počula, riekla Achabovi: Vstaň, a vezmi si vinicu, lebo Nabot už nežije, ale umrel. A Achab odišiel do vinice Nabotovej, aby ju zaujal. Ale prišiel aj Eliáš k Achabovi, a riekol mu: Toto praví pán: Zabil si, a okrem toho si vinicu zaujal. Preto na tomto mieste, kde lizali psi krv Nabotovu, budú lizat' aj tvoju krv; a Jezabelu sožerú psi na poli Jezrael. A zahynul Achab a jeho manželka Jezabel, jako to Eliáš prorok predpovedal.

Potom Eliáš navštívil prorocké školy, ktoré založil, a Elizeus išiel s ním. A keď vyšli z Galgaly, Eliáš riekol Elizeovi: Poseď tu, lebo Pán poslal ma až k Jordánu. On odpovedal: Jako žije Pán, a žije tvoja duša, že sa ťa nespustím. Išli tedy obidvaja spolu, a keď prešli cez Jordán, riekol Eliáš Elizeovi: Žiadaj si, čo chceš, aby som ti učinil, prv než vzatý budem do neba. Elizeus

riekol: Nech je, prosím, dvojnásobne tvoj duch vo mne: On odpovedal: Ťažkú vec si žiadal: avšak ak ma uzrieš, keď budem vzatý od teba, stane sa ti to, čo si žiadal. A keď odišli a idúc rozmlúvali, hľa, ohnivý voz a ohnivé kone rozlúčily oboch jedného od druhého, a Eliáš vstúpil vo víchre k nebu. A Elizeus to videl a volal: Otče môj, otče môj, voz Izraelov a jeho pohonič! A nevidel ho viac: a chytiac svoje rúcho, roztrhol ho od žiaľu na dve čiastky. A zdvihol plášť Eliášov, ktorý bol s neho spadol, a navrátil sa do Jericha, kde býval.

Po nejakom čase odišiel Elizeus z Jericha do Bethel, a keď išiel cestou, malí chlapci vyšli z mesta a posmievali sa mu, a riekli: Pod' hore, plešivče, pod' hore, plešivče! Keď sa ohliadol a videl ich, zlorečil im v mene Pánovom: a vyšli z lesa dva medvedi, a roztrhali z nich štyridsaťdvoch chlapcov. A odišiel odtiaľ na horu Karmel, a odtiaľto navrátil sa do Samarie, kde činil divy a zázraky.

I stalo sa jedného dňa, že Elizeus išiel cez Sunam, a bola tam jedna vzácna žena, ktorá ho pridržala, aby si zajedol chleba. A žena riekla svojmu mužovi: Poznávam, že ten muž Boží, ktorý často vedľa nás chodí, je svätý. Preto učiňme mu malý príbytok a postavme mu tam posteľ, stôl a stoličku a svietnik, aby, keď príjde k nám, zostával tam. A od toho času, keď tade chodieval, zastavoval sa u nej, a uchýlil sa do tohoto príbytku. A mala táto žena jedného syna, ktorý jej onemocnel a zomrel. Tedy vyšla a položila ho na posteľ muža Božieho, a zavrela dvere. A odišla k mužovi Božiemu na horu Karmel, a volala ho do svojho domu, lebo chlapec jej zomrel. On hneď vstal a šiel za ňou. Vošiel tedy Elizeus do domu, a hľa, chlapec mŕtvy ležal na posteli. A keď vošiel dnu, zatvoril dvere za sebou: a modlil sa k Pánovi. Potom položil svoje ruky na jeho ruky, a sohnul sa nad ním, a chlapec otvoril svoje oči. Tedy zavolať Sunamitku a riekol jej: Vezmi svojho syna. Ona padla k jeho nohám, a poklonila sa pred ním až po zem: a vzala svojho syna a vyšla. Elizeus však navrátil sa do Galgaly.

V tom čase žil istý Námán, vodca vojska kráľa syrského, ktorý bol muž udatný a vysoko ctený u svojho pána, ale malomocný. Boli ale vyšli zo Syrie lúpežníci, ktorí zajali zo zeme izraelskej malé dievča, ktoré bolo v službe u manželky Námánovej. Táto riekla svojej panej: Keby bol môj pán u proroka, ktorý je v Samarii, ten by ho zaiste vyľiečil z malomocenstva, ktoré má. Tedy odišiel Námán s koňmi a vozmi, a zastať pred dvermi domu Elizeovho. Elizeus poslal

k nemu posla, a riekol: Id', a umy sa sedemkrát v Jordáne, a tvoje telo ozdravie, a ty budeš čistý. Ale Námán sa rozhneval, že Elizeus nevyšiel k nemu, a preto sa obrátil a s hnevom odišiel. Avšak keď pristúpili k nemu jeho služobníci a nahovárali ho, šiel a umyl sa v Jordáne sedemkrát, a jeho telo bolo očistené. A vrátil sa s celým svojím sprievodom k mužovi Božiemu, pristúpil k nemu a riekol: Už viem, že niet iného Boha na celej zemi, jedine v Izraeli. Preto, prosím ťa, prijmi požehnanie (dar za uzdravenie) od svojho služobníka. Ale on odpovedal: Jako žije Pán, pred ktorým stojím, neprijmem. Id' v pokoj! Ale služobník Elizeov Giezi, šiel za Námánom, a riekol mu: Mój pán ma poslal k tebe a odkazuje: Teraz prišli ku mne s hory Efraim dvaja mladíci zo synov prorockých: daj im hrivnu striebra a dvoje sviatočných šiat. A keď dostal od neho dve hrivny striebra a dvoje šiat, a složil ich v dome, vošiel k svojmu pánovi a stál pred ním. I riekol Elizeus: Odkiaľ prichodíš, Giezi? On odpovedal: Nechodil tvoj služobník nikde. Ale on riekol: Či nebol prítomný môj duch, keď sa obrátil muž proti tebe so svojho voza? Teraz teda prijal si striebro a šaty, aby si si kúpil olivové sady a vinice, ale aj malomocenstvo Námánovo chyti sa teba a tvojho semena. A vyšiel od neho malomocný jako sneh.

Elizeus, keď ešte mnoho iných zázrakov učinil, ktoré sú zaznamenané v Písme svätom, zomrel, a pochovali ho do hrobu, ktorý bol blízko Samarie.

Poznámky. 1. Mesto Tesbi bolo v pokolení Gádovom v zemi Galaad za Jordánom. Eliáš bol muž nadmieru silného ducha, a horlil za česť Božiu. Jako Mojžiš k faraonovi, tak bol Eliáš poslaný k Achabovi, a v samote sa mal pripraviť k svojmu účinkovaniu. Tu mal utúžiť v sebe dôveru v Boha k posilneniu v bojoch, ktoré mu nastávajú. Eliáš bol po Mojžišovi najväčší prorok starozákonný. On bol obnoviteľom bohovlády, tak jako Mojžiš zakladateľom jej; a jeho zásluhou bolo, že pravá viera nevyhynula celkom v Izraeli.

2. Zkadiaľ prinášali krkavci mäso, o to postaral sa ten (t. j. Boh), ktorý im rozkázal prinášať (sv. Augustín).

3. Eliáš žiadal si smrť, nie však zo zúfalstva, ale z náboženskej horlivosti. Videl, že náboženstvo je opovrhované, modloslužobníctvo sa šíri, a že Jezabel hľadá jeho život; niet divu, že chcel umrieť.

4. Slová „ohnivý voz“ netreba brať v pravom slova smysle. Obklúčila ho gloria (veleba), a tak bol vzatý na iné miesto, t. j. do neba.

5. „Plešivý“ bola bežná nadávka prorokom Pánovým, pretože nosili postržiny (tonzúru). Elizeus nebol vtedy ešte stavec s plešivou hlavou, však mal len 30 rokov. Rozpustilé deti poznaly ho po plášti. Posmievanie sa deti ukazuje na veľkú spustlosť mravov v Betheli, kde bolo hlavné hniezdo úcty teliat.

6. Malomocenstvo bola veľmi ošklivá a nákazlivá choroba, preto nebolo dovolené s malomocnými obcováť. A keď sa očistil od prašiviny, musel sa okúpať.

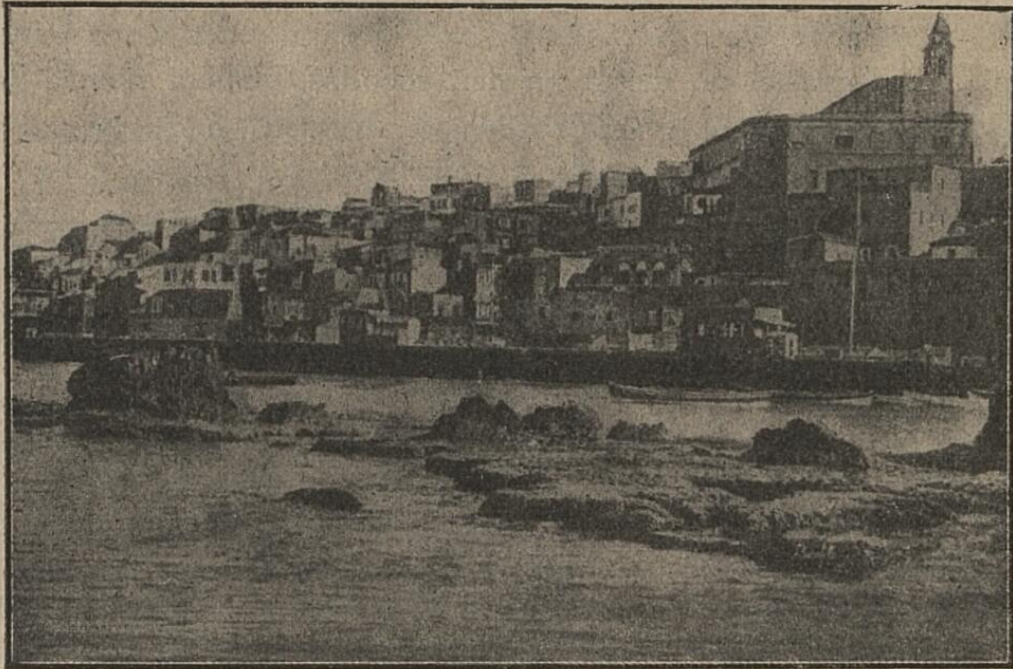
7. Hrivna (latinsky talentum) bola najvyššia jednotka sústavy váh a peňazí, a bola rozličná u rozličných národov. V Palestine platila hrivna babylonská; jedna hrivna striebra mala cenu asi 9000 K, a hrivna zlata asi 162.000 K.

8. Hroby židovské byly jaskyne, do kterých pochovávali do plátna zaobalené mrtvoly.

Poučení. Dve osoby: Eliáš a Elizeus boli svätí mužovia; táto cesta vedie do neba. Iné dve osoby: Achab a Jezabel boli zlostní a bezbožní; táto cesta však vedie do zahynutia. Ktorú cestu si budem voliť?

§ 44. Jonáš.

Boh poslal proroka Jonáša do Ninive (hlavné mesto assyrské pri rieke Tigris), aby tam pokánie ohlasoval. I stalo sa slovo Pánovo k Jonášovi: Vstaň a id' do Ninive, mesta veľkého, a káž v ňom; lebo zlosť jeho vystúpila pred oči moje. Ale Jonáš chcel vyhnúť rozkazu Pánovmu, a odišiel do Joppe (dnešná Jaffa, prístavné mesto), aby utiekol pred tvárou Pánovou. A tu našiel jednu loď, ktorá mala odplaviť do Tarzisu (mesto

Jaffa (Joppe).

v Španielsku), a dal jej svoje plavné, a vstúpil do nej, aby odišiel od tváre Pánovej.

Ale Pán poslal veľký vietor na more; a strhla sa veľká búrka na mori, a loď bola v nebezpečenstve stroskotania. A báli sa plavci, a pohádzali všetky nádoby, ktoré boli na lodi, do mora, aby sa obľahčila od nich. Jonáš však sostúpil do vnútra

lode, a spal tuho. A keď búrka neprestávala, riekli plavci jeden k druhému: Pod'te a hod'me lós, aby sme poznali, prečo nás zastihlo toto zlé. A hodili lós, a padol lós na Jonáša. I riekli k nemu: Povedz nám, pre jakú príčinu deje sa nám toto zlo? Jaký je odchod tvoj? Ktorá je tvoja vlasť a kde ideš, alebo z ktorého ľudu pochádzaš? I riekol im: Ja som Hebrej, a bojím sa Pána, Boha nebies, preto utekám od jeho tvári. A riekli mu: Čo ti urobíme, aby prestalo more od nás? A riekol im Jonáš: Vezmite ma, a hod'te do mora, a prestane more od vás; lebo ja viem, že táto veľká búrka pre mňa prišla na vás. Oni však chceli Jonáša na suchú zem vyložiť, preto veslovali tí mužovia, aby sa vrátili k suchej zemi, ale nemohli. Lebo more šlo a nadúvalo sa proti nim. Tedy vzali Jonáša, a hodili ho do mora; a prestalo more zúriť. I pripravil Pán veľkú rybu, aby pohltla Jonáša, a bol Jonáš v bruchu ryby tri dni a tri noci. A modlil sa Jonáš k Pánu Bohu svojmu z brucha ryby, a tá vyvrátila ho na breh.

A vstal Jonáš, a odišiel do Ninive podľa slova Pánovho, a keď prišiel do mesta na deň schôdze, volal a riekol: Ešte štyridsať dní a Ninive bude rozbúrané. A uverili mužovia ninivetskí v Boha, a rozhlásili pôst, a obliekli sa do kajúceho rúcha (do žininy) od najväčšieho do najmenšieho. A prišlo slovo to ku kráľovi ninivetskému, a vstal s trónu svojho, a obliekol sa do kajúceho rúcha a sedel v popole. A dal vyhlásiť ľudu: Volajte k Pánovi silne, a odvráťte sa od svojej zlej cesty a od neprávosti, aby sme nezahynuli. A videl Boh ich skutky, že sa odvrátili od svojej zlej cesty: a smiloval sa nad nimi, a zahynutie, ktorým sa hrozil, nedopustil.

Ale to trápilo Jonáša, že sa nestalo, čo predpovedal o zahynutí Ninive. I vyšiel Jonáš z Ninive, a posadil sa na jednom mieste, aby videl, čo bude s mestom. A Pán pripravil mu breštan, ktorý vzriastol nad hlavou Jonáša, aby bola tóna nad nim, lebo trpel od horúčosti. A druhého dňa pri východe svitu dopustil Pán červa, ktorý nahryzol breštan, a vyschol. A keď vyšlo slnce, bolo veľmi horúco Jonášovi, tak že žiadal duši svojej, aby umrel. I riekol Pán Jonášovi: Tebe je ľúto za breštanom (bezenná rastlina), o ktorý si ty nepracoval, a ktorý za jednu noc vyriastol a za jednu noc zahynul; a ja sa nemám sľutovať nad Ninive, veľkým mestom, v ktorom je viac než 120.000 ľudí, ktorí nevedia rozdielu medzi pravcou a ľavicou svojou.

Poznámky. 1. Jonáš pre hryzenie svedomia oddialil sa na lodi do samoty, a vnútorným bojom oslabený zaspal. I učenici Pánovi zaspali v zahrade od smútku.

2. Jaká to bola ryba, nemožno určite vedieť. Bol to pravdepodobne

žralok (nie však veľryba), ktorých bývalo mnoho v Stredozemskom mori. Taký žralok, ktorý mával dĺžky 8—10 metrov, ľahko mohol celého človeka pohltnúť.

3. Tri dni a tri noci netreba brať za celé dni a noci. Podľa židovskej reči bol Jonáš v rybe za jeden celý deň a za čiastku prvého i tretieho dňa. V bruchu ryby, kde mal vzduchu, mohol dýchať, a za 37—38 hodín mohol byť bez pokrmu. Pritom však jeho zachránenie bolo mimoriadne, a stalo sa len zázračným pôsobením Božím. Zázrak tento bol obrazom trojdňového zdržovania sa Ježiša Krista v hrobe, a Kristus Pán sám nazýval to znamením.

4. Jonáš prorockým duchom predviedel, že z mesta Ninive hrozí záhuba vlasti jeho, a preto vo veľkej bolesti zúfal nad krajinou svojou. Alebo sa obával, že miesto Izraelitov zaujmú Ninivitskí, keď budú konať pokánie, a preto smúti nad osudom vyvoleného národa.

5. Keď bolo v Ninive viac než 120.000 detí, tam muselo byť aspoň dva milióny obyvateľov.

Poučenie. Šľachetnosť Jonášova primala ho k tomu, že sa dal hodiť do mora, aby zachránil nevinných od zahynutia.

Pokorná kajúcnosť pohanských Ninivitov zvyšuje zodpovednosť nekajúcich Izraelitov, a ešte viac nekajúcich kresťanov.

§ 45. Krajina judská. Izaiáš.

Krajina judská (975—588) mala zákonité následníctvo kráľov z domu Davidovho (za 387 rokov 20 kráľov), zákonité kňazstvo, spoločný chrám, a zdedenú vieru v pravého Boha. Avšak i tu sa vyskytovala modloslužba, a kazily sa dobré mravy. Lebo aj oni vystavili oltár a sochy, a háje pod každým zeleným stromom a na každom vysokom vrchu. A robili všetky ohavnosti národov, ktoré sotrel Pán pred tvárou synov izraelských.

Roboam, syn Šalamúnov, prvý kráľ judský, panoval v meste Jeruzaleme, a upadol tiež do modlárstva. Ale v piatom roku kráľovania jeho vytiahol kráľ egyptský proti Jeruzalemu, a pobral poklady domu Pánovho a poklady kráľovské, a všetko vyplienil: i zlaté štíty, ktoré zhotovil Šalamún. Roboam miesto týchto narobil štítov medených, a dal ich do ruky vodcom štítnikov, a tým, ktorí držiavali stráž pred dvermi domu kráľovského. A od toho času chodieval do domu Pánovho, tak že modlárstvo neskoršie nevychádzalo tak od neho, ako od jeho matky a od jeho žien, ktoré vplývaly na neho. — Z nástupcov Roboamových len 6 bolo bohabojných (Aza, Jozafat, Uziáš, Joatam, Ezechiáš a Joziáš), ale čo títo králi napravili, to ich nešľachetní

nástupcovia znova pokazili, tak že hroziace zahynutie ani proroci nemohli zahatiť.

V judskej krajine najhŕlivejšie účinkoval prorok Izaiáš, ktorý sa narodil z váženého rodu v Jeruzaleme za panovania Uziášovho, a bol v poslednom roku tohože kráľa (757 pr. Kr.) za proroka povolaný. Pôsobil potom pod Joatomom, Achazom a Ezechiášom, a dľa starého židovského podania bol pod Manasseom (698—643) na rozkaz bezbožného kráľa drevenou pílou rozpílený. Účinkoval v úrade prorockom asi 60 rokov. On je najväčší z prorokov, ktorí nám svoje proroctvá spísané zanechali, pretože podáva najviac predpovedaní o Mesiášovi, a okrem toho prevyšuje všetkých ostatných krásnou a vznešenou rečou svojich proroctví.

Knihá Izaiášova delí sa na dve čiastky: V prvej čiastke (hlava 1—39) sú predpovedania o zahynutí kráľovstva. Žaluje sa Boh na neveru ľudu a oznamuje mu trest. Keďže Juda nemá dôvery v Bohu, preto príjde zahynutie kráľovstva. Ale keď prorok hrozí trestom zahynutia, ukazuje i na lepšiu budúcnosť, na dobu Mesiášovu. Z kráľovského domu Davidovho vyjde prisľúbený Mesiáš, ktorému bude meno: Emanuel (= Boh s nami), a ktorého kráľovstvo bude trvať na veky. „Slyšte teda, dome Davidov! Sám Pán dá vám znamenie: Hľa, panna počne a porodí syna, a nazvané mu bude meno Emanuel.“ (Iz. 7, 14.)

Na konci prvej čiastky rozpráva prorok o vpáde Assyrov pod Ezechiášom, a o nemoci tohoto kráľa. Ezechiáš onemocnel až k smrti. I prišiel k nemu Izaiáš, a riekol mu: Usporiadaj svoj dom, lebo zomrieš a nebudeš žiť. I obrátil Ezechiáš tvár svoju k stene, modlil sa k Pánovi a riekol: Prosím ťa, Pane, rozpomeň sa, ako som chodil pred tebou v pravde a so srdcom dokonalým, a čo ti bolo milé, to som činil. A plakal Ezechiáš plačom veľkým. A Izaiáš ešte nevyšiel do pol siene, keď sa stalo slovo Pánovo k nemu, rieknuť: Id', a povedz Ezechiášovi: Toto hovorí Pán Boh tvojho otca Davida: Slyšal som tvoju modlitbu, a videl som tvoje slzy; a hľa, uzdravil som ťa, a pridám k tvojim dňom pätnásť rokov. A Ezechiáš bol zo svojej nemoci uzdravený.

Druhá čiastka knihy (hlava 40—66) obsahuje potešenia. Prorok predpovedá vyslobodenie ľudu izraelského zo zajatia skrze perského kráľa Cýra, čo predobrazuje vyslobodenie z otroctva hriechu skrze Mesiáša. Mesiáš bude svetlom sveta, a spasenie mu prinesie. A keď príjde, založí kráľovstvo Božie nielen pre židov, ale i pre pohanov, a to bude cirkev Božia zo všetkých národov shromaždená.

Poučenie. „Slyšte nebesá, a ušíma pozoruj zem, lebo Pán hovorí: Synov som si vychoval a vyvýšil, ale oni mnou pohrdli.“ (Iz. 1, 2.)

„Slyšte slovo Pánovo: Odhod'te zlosť vašich myšlienok od mojich očí a prestaňte prevrátené činiť.“ (Iz. 1, 16.) Od napravenia myšlienok závisí napravenie života.

§ 46. Assyrské zajatie.

Keď synovia krajiny izraelskej stále hrešili proti Pánu Bohu svojmu, a ctili cudzích bohov, a klaňali sa modlám smilstvom a necudnosťou, rozhneval sa Pán náramne na Izraela, a zahnal ich od svojej tvári. Posledný kráľ, ktorý kráľoval v Samarii nad Izraelom, bol Ozeáš. Ten činil, čo je zlé pred Pánom, a nechcel poslúchať, čo Boh prikázal skrze služobníkov prorokov.

Proti nemu pritiahol Salmanassar, kráľ assyrský, a Ozeáš stal sa jeho služobníkom a platil mu daň. Keď sa však kráľ assyrský dozvedel, že Ozeáš zamýšľa sa mu sprotiviť, a nechce platiť dane, tiahol po všetkej zemi; a pritiahol k Samarii a obliehal ju tri roky. Ale deviateho roku Ozeáša nástupca Salmanassarov, Sargon, podmanil Samariu roku 722 pred Kristom, a preniesol Izraela do Assyrie, a osadil ich v mestách médskych. I kráľa Ozeáša vzal do zajatia, a poviazaného hodil do žalára, kde aj zomrel. Potom priviedol kráľ assyrský nových obyvateľov z Babylona a zo susedných miest, a osadil ich po mestách Samarie miesto synov izraelských.

Poznámky. 1. Assyria bola mohutná ríša, ktorá obsahovala niekedy všetky kraje medzi Eufratom a Tigrisom. Prvý kráľ, ktorého Písmo sv. spomína, bol Tiglat Pilezer (745—727), pretože kráľ izraelský (Manahem) platil mu daň. Keď potom Ozeáš učinil smluvu s egyptským kráľom, Salmanassar (727—722) oblahol Samariu, a nástupca jeho Sargon (722—705) zaujal krajinu. Za jeho panovania bola ríša v najväčšom rozkvele, lebo Babylonia, Mezopotamia, Syria, Phoenicia a krajina izraelská boly jej podmanené. Kráľ Sennacherib (705—681) obsadil Jeruzalem, ale keď vojsko jeho bolo zničené morom (185.000), vrátil sa do Ninive. Konečne Assurbanipal (668—626) prinútil krajinu judskú, aby mu platila daň. Assyria bola podmanená od Babylončanov r. 606 pr. Kr.

2. Sargon priviedol asi 27.280 Izraelitov do zajatia, a osadil ich v Ninive, v Ekbatane, v Rages, a pri rieke Habor v zemi Gozan. Národ izraelský bol roztrúsený medzi rozličné národy pohanské, tak že prestal byť ľudom.

3. Privedený cudzí ľud smiešal sa s čiastkou tam pozostaleho ľudu izraelského; z tohoto smiešania povstal ľud samaritánsky (Samaritáni), ktorý ctí Pána, ale aj svojím modlám sa klaňal.

Poučenie. Jak ďaleko zašiel ľud vyvolený, keď pohrdol milostou Božou! Čo bude tedy s krestanom? Jaký trest ho očakáva? Zachovávajúte prikázania Pána Boha svojho!

§ 47. Tobiáš.

Tobiáš, muž z pokolenia a mesta Neftali, bol za Salmanassara, kráľa assyrského, zajatý do Ninive, ale ani v zajatí neopustil cesty pravého Boha. On už od mladosti svojej ctí Pána a zachovával jeho prikázania. A keď všetci chodievali k zlatým telatám, ktoré bol spravil Jeroboam, kráľ izraelský, on jediný stránil sa spoločnosti všetkých, a chodil do Jeruzalema, a tam sa klaňal Pánu Bohu izraelskému. A že pamätovoal na Pána, dal mu Boh milosť pred tvárou Salmanassara kráľa, a tento mu dal dovolenie ísť, kdekoľvek chce. Tak chodil ku všetkým, ktorí boli v zajatí, tešil ich, dával im spasiteľné napomínania, a konal dobré skutky milosrdenstva. Ale keď panoval kráľ Sennacherib, vnuk Salmanassarov, ten nenávidel synov izraelských a po porážke jeruzalemskej vo veľkom hneve mnoho z nich pobil. Tobiáš pochovával ich telá.

Prihodilo sa, že jedného dňa, keď ustatý od pochovávania prišiel domov, ľahol si k stene a zaspal. A jako spal, padlo z lastovičieho hniezda teplé lajno na jeho oči a oslepol. On však neponosoval sa proti Bohu, že ho rana slepoty zastihla, ale sotrvával nepohnutelne v bázni božej, ďakujúc Bohu po všetky dni svojho života. A začal sa modliť s plačom, a riekol: „Spravodlivý si Pane, a všetky tvoje súdy sú spravodlivé, a všetky tvoje cesty sú milosrdenstvo a pravda. Ale teraz, Pane, učiň so mnou podľa tvojej vôle, a rozkáž, aby môj duch v pokoji bol prijatý; lebo lepšie mi je umrieť ako žiť.“

Keď sa Tobiáš domnieval, že jeho modlitba, aby mohol umrieť, bola vyslyšaná, zavolať k sebe Tobiáša, svojho syna, a riekol mu: „Slyš, synu môj, slová mojich úst, a polož ich ako základ do svojho srdca. Keď Boh vezme moju dušu, pochovaj moje telo: a maj v úcte svoju matku; a keď aj ona doplní čas svojho života, pochovaj ju vedľa mňa. A po všetky dni svojho života maj na myslí Boha: a chráň sa, aby si nikdy k hriechu neprivilil a prikázania božie nezanedbával. Pýche nedaj nikdy panovať v svojej mysli alebo v svojom slove, lebo od nej vzalo počiatok všetko zahynutie. Zo svojho majetku dávaj almužnu a neodvracaj svojej tvári od chudobného, lebo takto sa stane, že ani od teba neodvráti sa tvár Pánova. Neboj sa, synu môj, my síce chudobný život vedieme, ale mnoho dobrého mať budeme, jestli sa

budeme Boha báť a všetkým hriechom vyhýbať. Na vedomie ti tiež dávam, že som dal desať hrivien striebra G a b e l o v i v Rages, médskom meste, keď si bol ešte malučký, a jeho úpis mám pri sebe. Preto hľad' k nemu sa dostať, a peniaze od neho obdržať." Vtedy odpovedal T o b i á š svojmu otcovi: „Otče, učiním všetko, čo si mi rozkázal. Ale jako tie peniaze dostať, neviem, keď ani cesty, ktorou sa tam ide, som nikdy neznal." Tu mu riekol jeho o t e c: „Id', a vyhl'adaj si nejakého spoľahlivého muža, ktorý by za mzdu šiel s tebou, aby si to dostal, dokiaľ ešte žijem."

Tedy vyšiel T o b i á š, a našiel k r á s n e h o m l á d e n c a stáť podpásaného a jakoby hotového do cesty. Nevedel, že je to anjel Boží, a pozdravil ho a riekol: „Odkiaľže ťa máme, dobrý mládenče?" A on odpovedal: „Zo synov izraelských." A T o b i á š mu riekol: „Či znáš cestu, ktorá vedie do krajiny médskej?" Ten mu odpovedal: „Znám, lebo chodil som často po všetkých jej cestách." T o b i á š odišiel a oznámil to všetko svojmu otcovi, a otec zavolať mládenca, aby vošiel k nim. A keď sa ho pýtal, z ktorého rodu alebo pokolenia je, mládenec odpovedal: „Ja som Azariáš, syn veľkého Ananiáša." Potom p r i p r a v i l i všetko, čo sa malo vziať na cestu, a T o b i á š odobral sa od svojich rodičov, a išli obidvaja spolu.

P r v é h o d ň a k večeru prišli k rieke T i g r i s, a T o b i á š chcel si umyť nohy. A hľa, vyšla preveliká ryba, aby ho prehltla. T o b i á š sa jej zľakol a zvolal hlasom veľkým, ale anjel mu riekol: „Chyť ju za plutvy a vytiahni ju k sebe." A keď ju vytiahol, zasa mu riekol: „Vypytvaj tú rybu, ale srdce, žľč a jatrá odlož pre seba: lebo toto je potrebné k užitočným liekom." D r u h é h o d ň a išli ďalej a po dlhej ceste prišli do mesta Ekbatana, kde T o b i á š od svojho príbuzného R a g u e l a dostal jeho dcéru S á r u za manželku. Medzitým, čo slávil svadbu, odišiel anjel do Rages, a pri-niesol odtiaľ peniaze. Potom vydali sa všetci traja na cestu domov.

Keď však T o b i á š meškáľ pre svoju svadbu, strachoval sa jeho otec a začal sa veľmi zarmucovať, a Anna, jeho manželka s ním, pretože sa v ustanovený deň nevrátil domov. A plakala jeho matka plačom veľkým a hovorila: „Ach, ach, synu môj, prečo sme ťa pustili na cestu, svetlo našich očí, potechu nášho života a nádej nášho potomstva." I v y c h á d z a l a von v každý deň, a sedávala na ceste na vrchu hory, odkiaľ mohla vidieť ďaleko, a vyzerala na všetky strany, kde mala nádej, že ztade príjde. A keď pozerala, či už ide, videla ho z ďaleka, a hneď bežala a

oznámila svojmu mužovi: „Hľa, ide syn tvoj!“ A jeho slepý otec vstal, a išiel naproti svojmu synovi, a objal ho a pobožkal i s manželkou svojou, a začali obidvaja plakať od radosti. Potom klaňali sa Bohu a ďakovali mu. Vtedy vzal Tobiáš z rybacej žlči, jako mu to anjel kázal, a potrel oči svojmu otcovi, a čakal asi pol hodiny a hneď sa zrak navrátil. Potom všetci oslavovali Boha a klaňali sa mu.

Tedy povolal Tobiáš k sebe svojho syna a riekol mu: „Čo môžeme dať tomu svätému mužovi, ktorý prišiel s tebou?“ Syn mu odpovedal: „Otče, jakú odmenu mu môžeme za to dať? Popros ho, či by si azda nevzal polovicu zo všetkého, čo sme priniesli?“ A keď ho počali prosiť, on im riekol: „Zvelebujte Boha nebeského a chváľte ho, lebo učinil s vami svoje milosrdenstvo. Lebo dobrá je modlitba s pôstom a s almužnou; lepšia ako nakopiť poklady zlata. Keď si sa modlieval so slzami a mŕtvych si pochovával, ja som tvoju modlitbu donášal Pánovi. A že si bol Bohu milý, potrebné bolo, aby ťa pokušenie zkušalo. A teraz poslal ma Pán, aby som ťa vyliečil, lebo ja som R a f a e l anjel, jeden zo siedmich, ktorí stojíme pred Pánom. Ale už je čas, aby som sa navrátil k tomu, ktorý ma poslal: vy však oslavujte Boha, a vyprávajte všetky jeho divy.“ A keď to povedal, zmizol pred ich očami a viac ho nemohli vidieť. Vtedy padli na svoje tvári a za tri hodiny zvelebovali Boha.

Poznámky. 1. Udalosti zo života starého i mladého Tobiáša, opísané v knihe Tobiášovej, sú opravdivé, a ani rozprava o anjelovi sa neprotiví pravdivosti biblickej.

2. Tobiáš chcel vedieť, komu sveril, alebo od koho má požadovať svojho syna. Anjel mu dal zprvu vyhýbavú odpoveď, ale potom určite odpovedal. Azariáš, znamená: Boh pomáha; to meno zodpovedalo povolaniu anjela Božieho. Ananiáša však poznal Tobiáš ako vznešeného muža.

3. Na východe podpasujú svoje dlhé šaty, keď idú do cesty. Rafael tedy stál už tu ako posol, hotový za istý plat dať sa s Tobiášom na cestu.

4. Ekbatana ležala od Rages asi 37 geografických míľ; to bola cesta na štyri dni.

Poučenie. Boh nežiada, aby sme proti svojim bôľom bezcitní boli, ale aby sme sa v nich d'ô vôle Božej oddávali.

„Hľa, ja pošlem svojho anjela, aby šiel pred tebou, i chránil ťa na ceste, a priviedol ťa na miesto, ktoré som ti pripravil.“ (II. Mojž. 23, 20.)

§ 48. Judit.

Po zaujatí izraelskej krajiny kráľ assyrský (pravdepodobne Assurbanipal) chcel podmaniť i krajinu judskú a iné kráľovstvá na západe. I povolal Holofernesa, vodcu svojho vojska, a riekol mu: „Vytiahni proti všetkým kráľovstvám na západe, a zvlášte proti tým, ktorí opovrhli môj rozkaz, a podmaniš mi každé opevnené mesto.“ A keď Holofernes prešiel hranice assyrské, dobyl všetky mestá a pevnosti. Keď to počuli Izraeliti v zemi judskej, báli sa ho veľmi, a obsadili všetky vrchy hôr, a svoje mestečky obohnali múrami, a shromaždili obilia, aby sa pripravili k boju. A oznámené bolo Holofernesovi, že synovia izraelskí chystajú sa k odporu, a že cesty na horách zasekali. Tedy rozkázal Holofernes svojmu vojsku, aby vytiahlo proti Betúlii, ktorá pevnosť bola kľúčom ku kráľovstvu judskému. A keď obchádzal okolo mesta, našiel studnice, i rozkázal pretrhnúť ich vodovod, aby smädом umorení oddali mesto. Vtedy shromaždili sa synovia izraelskí, a vstal Oziáš zaliaty slzami, a riekol: „Bratia, buďte dobrej mysli, a ešte za päť dní čakajme milosrdenstvo od Pána, a jestliže nepríde pomoc, oddáme mesto.“

I stalo sa, že tieto slová slyšala Judit, bohabojná a veľmi pekná vdova, ktorá mala u všetkých najlepšie meno, lebo sa veľmi bála Boha, a nebolo, kto by o nej riekol zlého slova. I poslala k Oziášovi a k starším mužom izraelským, a riekla: „Kto ste vy, že pokúšate Pána? Vy ste Pánovi čas uložili k slútovaniu, a dľa vašej vôle ste mu deň ustanovili. Preto rieknime s plačom Pánovi, aby dľa svojej vôle učinil s nami svoje slútovanie.“ A odpovedali jej všetci shromaždení: „Teda modli sa za nás, lebo si žena svätá a bohabojná.“ A keď títo odišli, Judit vošla do svojej modlitebnice: a obliekla sa do kajúceho rúcha, posypala si hlavu popolom, padla na zem a modlila sa k Pánovi. Potom keď vstala s miesta, na ktorom sa modlila, odložila od seba rúcho pokánia, a obliekla si rúcho svojho veselia, a všetkými ozdobami sa okrášlila, a odobrala sa so slúžkou do assyrského ležania.

I stalo sa, keď schádzala s vrchu, na úsvite stretli sa s ňou vyzvedači assyrskí, a chytili ju a riekli: „Odkiaľ prichodíš alebo kde ideš?“ A keď im povedala, odkiaľ prichádza, doviedli ju k stánku Holofernesovmu a oznámili ju. A keď predstúpila pred jeho tvár, poklonila sa pred ním a padla na zem, ale

služobníci Holofernesovi zdvihli ju na rozkaz svojho pána. Vtedy riekol jej Holofernes: „Buď dobrej mysli, a nestrachuj sa v srdci svojom: ale teraz povedz mi, pre jakú príčinu si odišla od nich?“ A Judit mu riekla: „Utekám od ich tvári, lebo som videla, že budú vydaní vám na lúpež. Boh náš skrze svojich prorokov oznámil ľudu, že ho vydá pre jeho hriechy, a preto prišiel na nich tvoj strach. K tomu ešte aj hlad pripadol na nich, a keďže voda vyschla, počítajú sa už medzi mŕtvych. A teraz už aj nariadili pobiť svoj statok a piť jeho krv. Istá vec je, že budú vydaní k zhube, a poslal ma Pán, aby som to tebe oznámila.“ A ľúbily sa tieto slová Holofernesovi, a obdivoval jej múdrosť a krásu. I bolo jej dovolené, v noci a pred svetlom vychádzať von k modlitbe, a vzývať Pána Boha. A vychádzala v noci do údolia betulského, a umývala sa v prameni vody podľa obyčaje na východe. Ale štvrtého dňa učinil Holofernes svojim služobníkom veľkú večeru, na ktorú pozval i Juditu. A rozveselil sa Holofernes, a pil veľmi mnoho vína, tak jako nikdy za svojho života. Služobníci jeho tiež sa ponáhľali do svojich príbytkov, lebo všetci boli ustatí od vína, tak že Judit sama ostala s Holofernesom, ktorý ležal na posteli, premôžený prílišnou opilosťou. Tedy Judit stála pred posteľou a modlila sa so slzami k Pánu Bohu, a odviazala Holofernesov meč, a keď ho vytiahla z pošvy, udrela dvakrát na jeho krk a odťala mu hlavu. A dala Holofernesovu hlavu svojej slúžke, aby ju položila do svojho vrečka, ktoré sebou nosievala. A vyšly obe z ležania podľa ich obyčaje, a obíduc údolie, prišly k bráne mesta Betúlie.

I stalo sa, že keď počuli mužovia jej hlas, povolali starších mesta, ktorí mali kľúče od mestskej brány. A sbehlí sa k nej všetci od najmenšieho až do najväčšieho, a obstúpili ju; ona však vystúpila na vyššie miesto, a keď zvelebila Pána, ukázala im Holofernesovu hlavu. Tu riekol jej Oziáš: „Požehnaná si, dcéro, od Pána Boha najvyššieho, nad všetky ženy na zemi.“ Na druhý deň ráno vyvesili Holofernesovu hlavu na múry mesta, a mužovia izraelskí napadli Assyrských. A keď títo slyšali, že ich vodca Holofernes je statý, premôžený veľkým strachom, v úteku hľadali pomoc, a utekali po poľných cestách a hornatých chodníkoch. Ale Izraeliti ich prenasledovali, a pobili všetkých, ktorých mohli dohoniť. Tedy prišiel i najvyšší kňaz z Jeruzalema do Betúlie, aby videl Juditu, a keď ona vyšla k nemu, riekol

jej: „Ty si sláva Jeruzalema, ty radosť Izraela, ty česť ľudu nášho, lebo si konala zmužile, a smelé bolo srdce tvoje, a milovala si čistotú: preto budeš požehnaná na veky.“ A všetok ľud bol veselý, a radoval sa, a za tri mesiace slávil radosť toho víťazstva s Juditou.

Poznámky. 1. Betúlia bolo opevnené mesto na hore Gelboe a ležalo na juh od Naim; jestli tá padne, padne celá krajina.

2. Judit nehovorila pravdu pred Holofernesom, čo nebolo správne, lebo ľuď za žiadnych podmienok nesmieme. Ale ona chcela oslobodiť svoj národ, a tak zdal sa jej klam proti nepriateľovi dovoleným.

3. Judit vychádzala vo dne v noci z ležania assyrského, aby si zabezpečila možnosť úteku kedykoľvek po smrti Holofernesovej.

4. Assyrski boli by sa mohli vypomstiť za skutok Juditin, keby im Boh nebol odobral rozum, sily a smelosti. Však Perskí a Médski boli ich pomocné vojská, a tito boli považovaní za najudatnejších a najukrutnejších vojakov. Teda i toto víťazstvo, ako mnoho iných, nie zmužilosti židovskej, ale prozreteľnosti Božej treba pripisovať.

5. Judit bola predobrazom prebl. Panny Marie, ktorá pošliapala hlavu diablovu, úhlavného nepriateľa ľudstva, za čo je od všetkého ľudu velená. Svätí otcovia vidia v Judite obraz Panny Marie i pre jej zbožnosť a čistotu.

Poučenie. Len hriechom môžeme byť premôžení, pomocou Božou však stávame sa silnými a premôžeme všetku zlobu sveta.

§ 49. Babylonské zajatie.

Nabuchodonozor, kráľ babylonský, napadol krajinu judskú, keď kráľ Joakim (610—599) panoval v Jeruzaleme. A keď obliehal Jeruzalem, vyraboval chrám, sviazal kráľa reťazami, a odviedol ho s mnohými poprednejšími, medzi ktorými bol aj Daniel, do zajatia do Babylona r. 606 (odvedenie prvé). Ale onedlho ich prepustil, keď sa mu zaviazali ročitou daňou. Túto daň dával kráľ za tri roky, potom ju odoprel platiť, preto bol zasa chytený a do žalára vrhnutý, kde za krátky čas zomrel.

Miesto neho panoval jeho syn Joachin, ktorý len tri mesiace kráľoval v Jeruzaleme, lebo pritiahol Nabuchodonozor so svojimi služobníkmi proti mestu, aby ho dobýval. Tedy vyšiel Joachin, kráľ judský, ku kráľovi babylonskému a poddal sa mu, a kráľ babylonský zajal ho do zajatia. A odviedol do Babylona r. 599 (odvedenie druhé) všetok Jeruzalem, i všetky kniežatá, a všetkých udatných a bojovných mužov z voj-

ska, a všetkých najprednejších obyvateľov (10.000), medzi ktorými boli i Ezechiel a Mardocheus, a nezostalo tam ničoho okrem chudobných ľudí zeme. A vyniesol odtiaľ všetky poklady domu Pánovho, a poklady kráľovského domu: a porozbíjal všetky zlaté nádoby, ktoré bol zhotovil kráľ Šalamún podľa slova Pánovho. A ustanovil za kráľa jeho strýca, a dal mu meno Sedeciáš, ktorý jedenásť rokov (599—588 kráľoval v Jeruzaleme.

Sedeciáš však činil zlé pred očami Pána Boha svojho, ale aj všetky kniežatá kňazské i ľud ťažko hrešili podľa všetkých ohavností pohanov, a poškvrnili dom Pánov, ktorý si postavil v Jeruzaleme. A posielal Pán k nim svojich prorokov, ale oni posmievali sa poslom Božím, a pohrdali jeho slovami, kým sa nerozpálil hnev Pánov na jeho ľud, a nebolo viac uliečenia. Tak tiež odpadol Sedeciáš aj od kráľa Nabuchodonozora, ktorý ho bol zaviazal prísahou na Boha. Tedy pritiahol Nabuchodonozor, kráľ babylonský, on i všetko jeho vojsko k Jeruzalemu a obľahli ho: a vystavili okolo neho hradbu. A zavrené a obležané bolo mesto až za dva roky, tak že rozmohol sa v meste hlad a ľud zeme nemal chleba. A prelomené bolo mesto (múr mestský), a všetci bojovní mužovia utiekli v noci cestou brány, ktorá vedie medzi dvoma múrami k zahrade kráľovskej, ale utiekol i Sedeciáš cestou, ktorá vedie na roviny púšti.

A prenasledovalo vojsko kaldejské kráľa, a chytili ho na rovine jeriskej: a všetci bojovníci, ktorí boli s ním, rozprchli sa a opustili ho. A keď chytili kráľa, priviedli ho ku kráľovi babylonskému, ktorý vyriekol o ňom súd. Synov ale Sedeciášových dal pred ním pobiť a jemu oči vyklať, a dal ho sviazať reťazami a odviezol ho do Babylona, kde onedlho aj zahynul. A všetky nádoby domu Pánovho, a poklady chrámu, kráľov a kniežat preniesol tiež do Babylona. A vojaci podpálili dom Pánov i dom kráľov, a všetky paláce vypálili ohňom, a rozbúrali múry Jeruzalema vôkol. Ostatok ale ľudu, ktorý zostal v meste a ušiel meču, bol odvedený do zajatia babylonského r. 588 (odvedenie tretie). A zanechal tam kráľ len niekoľko chudobných ľudí, ako obrábačov viníc a rolí, a nad zemou judskou postavil miestodržiteľa Godoliáša, ktorého však mužovia izraelskí zabili. Tu povstal všetok ľud od malého do veľkého, i predstavení vojenski, a odišli do Egypta, lebo sa báli Kaldejcov.

Izraeliti, odvedení do babylonského zajatia, ť a ť k o n i e s l i tam svoj smutný osud. Źial' a ľútost' opanovaly ich srdcia, a dávali tomu výraz i svojimi nárekovými piesňami. Avšak tento ich stav sa zlepšil, keď E v i l m e r o d a c h, kráľ babylonský, prepustil J o a c h i n a, kráľa judského, zo žalára na slobodu. Od toho času synovia izraelskí mohli vyznávať svoju vieru, a mohli mať i svojich sudcov, proroci však neustále potešovali ľud, že prijde vyslobodenie zo zajatia.

Poznámky. 1. B a b y l o n i a bola najstaršia ríša v starom veku. Kaldejskí, v severnej Mezopotamii bývajúcí národ, zničili ríšu assyrskú, a založili v Babeli veľkú novobabylonskú (kaldejskú) drťavu (r. 625). Ich knieža obliehal aj Jeruzalem.

2. Babylonské zajatie trvalo od 606—536. Zajatie toto bolo v rukách boťích jednak trestom jednak liekom. Trestom, pretože Izraeliti pre páchané hriechy proti Bohu museli opustiť svoju vlasť a zanechať tam všetok svoj majetok; liekom však, lebo mnohí uznávali svoju hriešnosť, a vrátili sa od modľárstva k pravému Bohu. Ale prospelo to aj pohanom, keď Izraeliti, roztrúsení po celej ríši, oboznamovali pohanov s pravým Bohom a oťivovali nádeju v budúceho Vykupiteľa.

3. Nárekový spev zajatých Izraelitov je vylíčený v 136. ťalme: „Pri riekach babylonských, tam sme sedávali a plakali: keď sme sa rozpomínali na Sion. Na vrby zavesili sme nástroje svoje. Lebo tam ťiadali 'od nás tí, ktorí nás zajatých odviedli, slov pesničiek; a riekli nám: Radostnú pieseň nám spievajte z pesničiek sionských. Jako by sme my mohli spievať pieseň Pánovu na cudzej zemi? Dcéro Babylonská (mesto Babylon), nešťastnico! Blažený, kto ti odplatí, čo si spáchala zlého na nás. Blažený, kto pochyťí a bude rozrťať o skalú tvoje malé deti. Keby som zabudol na teba, Jeruzaleme, nech zabudnutiu prepadne pravica moja!“

Poučenie. Kým ťijeme na svete, v každom okamihu sa môťeme obrátiť k Pánu Bohu. — Jak veľké potešenie je to pre kresťana!

§ 50. Jeremiáš.

J e r e m i á ť, syn Helciášov, pochádzal z pokolenia Benjaminovho, a už v mladom veku bol povoláný k úradu prorockému za panovania kráľa Joziáša, a konal svoj úrad v Jeruzaleme. Účinkoval za nástupcov Joziášových (Joakim, Joachin, Sedeciáš) až do babylonského zajatia. Źivot jeho bol ustavičný boj proti ľiťiprorokom, proti bezboťným kráľom a kňazom, a proti zkazenému ľudu izraelskému. A keď stále karhal kráľov a ľud, a neprestával predpovedať blízke zajatie za sedemdesiat rokov,

bol od kráľov bitý a do žalára vrhnutý. Ale keď Nabuchodonozor, kráľ babylonský, zaujal mesto, prepustil Jeremiáša na slobodu, a dovolil mu ostať v Jeruzaleme. Tu zdržoval sa u niekoľko chudobných židov, ktorých Kaldejskí do zajatia neodviedli, a na troskách jeruzalemských nariekal nad smutným osudom dcéry Sionskej, t. j. svätého mesta Jeruzalema. A keď potom židia zabili miestodržiteľa Godoliáša, utiekli do Egypta, a vzali so sebou i Jeremiáša, ktorý vo svojom prorockom účinkovaní i tam pokračoval. Podľa jedného podania bol od židov, lebo ich pre modloslužobníctvo karhal, ukameňovaný; a podľa iného podania bol od Nabuchodonozora po premôžení Egypta do Babylona odvedený, kde potom aj zomrel.

Proroctvá Jeremiášove môžu sa deliť na dve častky. Prvá čiastka (hlava 1—45) obsahuje napomínania k pokániu, karhania a hrozby proti bezbožným pre modlárstvo, prislúbenia milosti kajúcim, proroctvá o zajatí do Babylona, ako i o vyslobodení zo zajatia; rozličné deje, týkajúce sa osoby prorokovej alebo jeho času. Druhá čiastka (46—51) vypravuje hrozby a proroctvá proti cudzím národom, zkažu ktorých nielen predpovedá, ale aj podrobne opisuje. Hlava posledná (52) je dejepisné dokončenie celej knihy, v ktorom je opísané srúcanie a spustošenie mesta i chrámu.

Po knihe proroctví Jeremiášových nasledujú *Nárek*y čiže *Plač* toho proroka. Je to päť žalospevov, v ktorých Jeremiáš narieka nad smutným osudom Jeruzalema a ľudu židovského. V prvých dvoch žalospevoch oplakáva dcéru Sionskú (mesto Jeruzalem), a dáva jej do úst výraz prevelkej bolesti. V treťom speve oplakáva prenasledovania a trápenia svoje i celého ľudu, napomína židov k polepšeniu, a oznamuje zahynutie ich nepriateľov. Štvrtý spev hovorí o odvedení židovského ľudu do zajatia babylonského. Piaty spev obsahuje modlitbu, v ktorej prorok ponosuje sa na veľkú biedu svojho ľudu, a prosí Boha za obrátenie a oblaženie ľudu.

Poznámky. 1. Jeremiáš svojou tichou povahou, čistotnou dušou, a celým životom bol predobrazom Ježiša Krista. Ako prorok predpovedal zkažu Jeruzalema, potom bol od svojich nenávidený, stále prenasledovaný, do žalára hodený a konečne zabitý. Pravý obraz Krista Pána.

2. Žalospevy Jeremiášove obsahujú hlboké poučenie a potešenie. Zahynutie mesta Jeruzalema hlasno svedčí o spravodlivosti Božej, avšak vyzývanie k pokániu je veľkým potešením pre opravdive kajúcich hriešnikov. — Cirkv dáva spievať tieto žalospevy vo veľkom týždni, aby ľudstvo pohla k pokániu. Lebo spustošené mesto Jeruzalem je obraz spustošenej duše skrze hriech, a keďže Kristus za hriechy celého ľudstva podstúpil smrť, preto sa vykladajú mnohé miesta *Náreku* o utrpení a smrti Ježiša Krista.

3. Ukážky z *Nárekov* Jeremiášových: Jako sedí samotné mesto kedysi plné ľudu, zostalo ako vdova pani národov; kňažná medzi krajinami stala sa poplatnou. Ustavične plače v noci, a slzy jeho tečú po lícach jeho; nemá nikoho, kto by ho potešil zo všetkých jeho milených; všetci jeho priatelia ho

opovrhli, a stali sa jeho nepriateľmi. Cesty sionské nariekajú, pretože niet, ktorí by chodievali ku slávnostiam; všetky jeho brány sú rozváľané, kňazi jeho vzdychajú, panny jeho sú bez ozdoby, a on sám je plný horkosti. Ťažko zhrešil Jeruzalem, a preto je v zmätku; všetci, ktorí ho oslavovali, pohrdajú ním, pretože videli hanbu jeho; a on sám stonajúc sa odvrátil.

4. Druh a pisár Jeremiášov bol prorok Baruch, ktorého kniha od najstarších časov sa pripojovala k proroctvu Jeremiášovmu. Po zaujatí Jeruzalema sprevádzal svojho majstra do Egypta, ale po jeho smrti odišiel do Babylona, kde aj zomrel.

Poučenie. „Skúmajme cesty svoje a spytujme, a navráťme sa k Pánovi. Pozdvihnime srdcia svoje, i ruky svoje k Pánovi v nebesiach.“ (Nár. 3, 40, 41.)

„Obráť nás k sebe, Pane, a obrátení budeme; obnov dni naše ako za starodávna!“ (Nár. 5, 21.)

„Jeruzalem, Jeruzalem, obráť sa k Pánu Bohu svojmu!“

§ 51. Ezechiel a Daniel.

V babylonskom zajatí boli dvaja veľkí proroci: *Ezechiel* a *Daniel*, ktorí sa navzájom doplňovali. Ezechiel pôsobil medzi ľuďmi, Daniel však pri dvore kráľovskom.

Ezechiel bol pri druhom dobytí Jeruzalema s kráľom *Jechoniášom* a mnohými židmi odvedený do zajatia babylonského, kde s hromadil ľud okolo seba (počiatok synagóg), poučoval a napomínal ho. On predpovedal, že Jeruzalem bude v najkratšom čase dobytý, a židia budú do zajatia odvedení, ale predpovedal aj vyslobodenie a návrat zo zajatia. Okrem toho prorokoval o sláve nového Jeruzalema, o príchode budúceho *Vykupiteľa*, o jeho kráľovstve ctností a pravdy, ako i o páde susedných národov. Ezechiel veľkú čiastku proroctví svojich dostal vo videniach, ktoré on zjavne popisuje a dokladá, že ich od Boha obdržal. *Obrázky* jeho sú veľkolepé, živé a plné najhlbších citov, preto sa pripočítuje medzi najväčších a najvznešenejších prorokov. Podľa ústneho podania bol od jedného židovského sudcu zabitý, pretože ho pre modlárstvo prísne karhal. Mauzoleum jeho pri meste *Bagdád* podnes sa veľmi uctieva.

Daniel bol odvedený do babylonského zajatia za času kráľa *Joakima*, a spolu s ním boli zajatí aj iní mladíci z kráľovského a kniežacieho rodu. A *Nabuchodonozor*, kráľ babylonský, kázal najvyššiemu komorníkovi vybrať zo synov izraelských vznešených mladíkov, aby ich vycvičil v kázni, a vyučil vo vše-

tkých vedách kaldejských. A ustanovil im kráľ stravu na každý deň zo svojich pokrmov, aby tak chovaní boli za tri roky, a potom konali službu pred kráľom. A boli medzi nimi zo synov Judových: Daniel a jeho traja spoločníci: Ananiáš, Mizael a Azariáš, ale predstavený komorníkov dal im mená: Baltazar, Sidrach, Misach a Abdenago.

Títo mládenci však zaumienili si v srdci svojom, nepoškrniť sa pokrmami s kráľovského stola, a preto prosili predstaveného komorníkov, aby im nedával z tých pokrmov. Ale ten riekol Danielovi: „Ja sa bojím svojho pána, kráľa, lebo keď uvidí, že sú vaše tváre chudšie než iných mláďencov, zatratíte moju hlavu pred kráľom.“ I riekol Daniel k Malazárovi, ktorého bol hlavný komorník ustanovil nad nimi: „Zkús nás, prosím, služobníkov tvojich za desať dní, a nech sa nám dáva s t r o v a k jedeniu a v o d a k pitiu.“ A dal si to povedať, a zkušal ich za desať dní. A po desiatich dňoch ukázaly sa ich tváre krajšie a plnšie, jako všetkých mláďencov, ktorí požívali kráľovský pokrm. Tedy jedávali i ďalej zo svojich pokrmov, a Boh obdaril ich vedomosťami vo všetkých vedách babylonských. A keď po uplynutí času boli privedení ku kráľovi, a keď sa rozprával kráľ s nimi, videl ich múdrosť a rozumnosť; a stávali pred obličajom kráľovým.

Kráľ Nabuchodonozor druhého roku kráľovania svojho videl sen, ale naľakal sa a sen zabudol. A rozkázal kráľ, aby boli povolaní všetci hádači, mudrci a kúzelníci, aby oznámili kráľovi sen a výklad jeho. Ale mudrci odpovedali kráľovi: „Ó kráľu, buď večne živý! Povedz sen služobníkom tvojím, a oznámime jeho výklad. Lebo vec, ktorú ty žiadaš, je ťažká, a niet človeka na zemi, ktorý by to kráľovi oznámil.“ Slyšiac to kráľ, veľmi sa rozhneval a z prchlivosti veľkej rozkázal, aby zahynuli všetci mudrci babylonskí. A keď hľadali aj Daniela i súdruhov jeho, aby boli pobití, Daniel prosil Boha, aby mu zjavil vec kráľovu, a tajomstvo bolo mu vo videní zjavené. Tedy odišiel Daniel ku kráľovi, a riekol mu: „Tajomstvo, na ktoré sa dopytuje kráľ, nemôžu mudrci oznámiť, ale je na nebi Boh, ktorý zjavuje tajomstvá, a ten ti ukázal, čo sa stane v budúcnosti.

Tvoj sen je tento: Hľa, jedna veľká socha stála proti tebe a pohľad jej bol hrozný. Hlava tej sochy bola z najlepšieho zlata, prsia a plecia zo striebra, brucho a ľadvie z medi; a stehná boly zo železa, a jedna čiastka nôh bola zo železa a druhá z hlíny. Keď si tak hľadel, odtrhol sa kameň s hory bez pričinenia rúk, a udrél sochu po nohách železných a hlínených, a smrivil ju. Vtedy smrvené bolo spolu železo, meď, striebro i zlato, ale kameň, ktorý udrél sochu, stal sa veľkou horou a naplnil celú zem. Toto je sen, a poviem i výklad jeho pred tebou: Ty si kráľ kráľov, a Boh nebeský dal ti kráľovstvo, silu, panovanie a slávu; preto ty si tá zlatá hlava. Ale po tebe povstane kráľovstvo iné, strieborné, a kráľovstvo tretie z medi, ktoré bude panovať nad všetkou

zemou. A štvrté kráľovstvo bude ako železo, ktoré rozmrví a sotne všetko. A že si videl nohy zčiasťky zo železa a zčiasťky z hlíny, i toto kráľovstvo bude rozdelené. A v tých dňoch vzbudí Boh nebeský kráľovstvo, ktoré nebude zrušené na veľky.“ Vtedy kráľ Nabuchodonozor padol na tvár, a poklonil sa Danielovi. Potom kráľ Daniela vysoko povýšil a ustanovil ho kniežatom nad všetkými krajinami babylonskými.

Onedlho Nabuchodonozor dal spraviť zlatú sochu, a postavil ju na rovine krajiny babylonskej. Potom dal vyhlásiť všetkým krajinám zeme: „V hodinu, v ktorú počujete hlas všelijakých nástrojov hudby, padnite a klaňajte sa zlatej soche, ktorú postavil Nabuchodonozor kráľ. A kto by nepadol a neklaňal sa: ešte v tú hodinu hodený bude do horiacej ohnivej pece.“ Tomuto rozkazu podrobili sa všetci ľudia, len Danielovi traja priatelia: Ananiáš, Mizael a Azariáš nechceli sa klaňať zlatej soche (Daniel vtedy nebol prítomný). Preto kráľ rozkázal ich hodiť do ohnivej pece, ktorá bola sedemkrát viac rozpálená, než mali obyčaj ju rozpaľovať. Avšak mládencom plameň neublížil, ale chodili uprostred plameňa, chváliac Boha a dobrorečiac Pánovi. Vtedy Nabuchodonozor kráľ ustrnul, a hneď vyviedol mládenčov z prostred ohňa, a povýšil ich nad krajinu babylonskú.

Vnuk Nabuchodonozorov a syn Evilmerodachov Baltazar, posledný kráľ babylonský, spravil veľkú hostinu svojim tisíc najprednejším mužom. A rozkázal priniesť zlaté a strieborné nádoby, ktoré bol odniesol Nabuchodonozor kráľ z chrámu jeruzalemského, aby pili z nich a oslavovali svojich bohov. Ale v tú istú hodinu ukázaly sa prsty ako ruky človeka, keď píše oproti svietniku na stene siene kráľovskej; a kráľ hľadel na články ruky, ktorá písala. Vtedy premenila sa tvár kráľova a myšlienky ho trápi; a celý sa triasol a klesal od strachu, tak že kolená jeho jedno o druhé sa udieraly. A skríkol kráľ silne, aby priviedli mudrcov a hádačov babylonských, ale títo nemohli ani písmo prečítať, ani jeho výklad oznámiť kráľovi.

Tedy na radu kráľovnej (matka kráľova, ktorá nebola na hostine) zavolať k sebe Daniela, a riekol mu: „Slyšal som o tebe, že môžeš zatemnelé veci vykladať, a záhadné rozlušťovať; preto ak môžeš toto písmo prečítať a jeho výklad mi oznámiť, do šarlátu oblečený budeš, a zlatú reťaz na hrdle nosiť budeš, a tretím kniežatom v kráľovstve mojom budeš.“ Na čo odpovedajúc Daniel riekol pred kráľom: „Dary tvoje nech tebe ostanú a dary domu tvojho daj inému; ale písmo ti prečítam a výklad jeho ti ukážem.

Ty, kráľu, pozdvihol si sa proti Bohu nebeskému, a nádoby domu jeho dal si priniest', aby ste z nich pili a svojich bohov oslavovali; ale Boha, ktorý má v ruke svojej ducha tvojho a všetky cesty tvoje, neoslavoval si, preto od neho poslaný bol prst ruky, ktorá toto napísala. A toto je písmo, ktoré je naznačené: *M a n e, T h e k e l, F a r e s*. A tento je výklad reči: *Mane*: spočítal Boh kráľovstvo tvoje, a spraví mu koniec. *Thekel*: zavesený si na váhe, a najdený si menej majúci. *Fares*: rozdelené je kráľovstvo tvoje, a dané je *Médom a Persom*." Vtedy na rozkaz kráľov oblečený bol Daniel do šarlátu, a zlatá reťaz daná bola na hrdlo jeho; a vyhlásené bolo o ňom, že ako tretí má moc v kráľovstve jeho. A tej istej noci zabitý bol *Baltazár*, kráľ kaldejský, a *Darius*, kráľ médsky, nastúpil na kráľovstvo.

Za jeho panovania Daniel predpovedal i veľké *p r o c t v o* o smrti Kristovej a o zkaže mesta Jeruzalema. Keď sa modlil k Bohu, zjavil sa mu anjel *Gabriel*, ktorý riekol: „Danielu, teraz som vyšiel, aby som ťa poučil a aby si rozumel. Teda vedz a pozoruj: Od toho času, ako vyšla reč, aby zasa bol vystavený Jeruzalem až po Krista vojvodu, sedem týždňov a šesťdesiatdva týždne budú; a ulice a múry zasa vystavené budú v úzkosti časov. A po šesťdesiatichdvoch týždňoch zabitý bude Kristus; a nebude ľud jeho, ktorý ho zaprie. A mesto i svätyňu rozmece ľud s vojvodom, ktorý príde a koniec jeho bude zkazenie.“

Po smrti Dariusovej, keď *Cyrus* sjednotil ríšu perskú, médsku a babylonskú, stal sa Daniel priateľom kráľovým, a bol v úcte u neho nad všetkých priateľov jeho. Toto šťastie však netrvalo dlho. Lebo keď Daniel odhalil klam modlárskeho kňazov, a zabil draka, ktorého ctili ako boha, *Cyrus* povstaním ľudu bol donútený Daniela do levovej jamy hodiť. A bol tam za šesť dní, a siedmeho dňa prišiel kráľ oplakávať Daniela. Ale keď ho videl sedieť medzi levami, zvolal kráľ veľkým hlasom rieknuť: „Veľký si, Pane Bože Danielov!“ A vytiahol ho z jamy levovej.

Poznámky. 1. Daniel zastával najvyšší úrad za tri dynastie: za babylonskej (*Nabuchodonozor* a *Baltazár*), za médskej (*Darius*) a za perskej (*Cyrus*). Jaký osud zastihol potom Daniela, a jak dlho žil, o tom nám sväté deje nevypravujú.

2. *Nabuchodonozor* sen predstavoval štyri predkresťanské ríše: assyrsko-babylonskú, médsko-perskú, macedonsko-grécku a rimanskú, z ktorých jedna druhú pohlty, dokiaľ všetkým neučinila koniec ríša Kristova (ríša mesianská).

3. Rozkaz, aby bol znova vystavený Jeruzalem, vydal perský kráľ Artaxerxes Longimanus v 20. roku panovania svojho. Artaxerxes vládnuť od r. 473—425 pred Kristom, a teda dvadsiaty rok panovania jeho je 453 pr. Kr. Od tohoto roku sa počítujú obyčajne týždne Danielove. Pod týždňom rozumieme ročný týždeň, t. j. dobu 7 rokov. Preto $7 + 62 = 69$ ročných týždňov je 483 rokov. Pán Ježiš v 30. roku vystúpil verejne; teda $453 + 30 = 483$ rokov. A v polovici 70. týždňa bol Kristus ukrižovaný, keď 3 roky verejne účinkoval.

4. Dejiny doby kráľovskej ličia štyri knihy Kráľov. Avšak vedľa týchto kníh v dejoch z doby kráľov podávajú nám zprávu ešte dve knihy Paralipomenon (hebrejské pomenovanie: Kroniky), ktoré opisujú celú dobu od Adama až do prepustenia židov zo zajatia babylonského.

Poučenie. Sebazaprenie a zachovávanie prikázaní božích v mladom veku Boh odmieňa tým, že dáva mláďencovi múdrosť a rozumnosť, aby sa zdokonalil vo vedách.

Daniel nám dáva príklad: Keď budeme vysoko povýšení, musíme byť hlboko ponížení.

§ 52. Nevinná Zuzanna.

V Babylone žil vznešený zajatec judský, menom Joachim. Manželka jeho bola Zuzanna, dcéra Helkiášova, veľmi krásna a bohabojná, ktorú jej rodičia vychovávali podľa zákona Mojžišovho. A Joachim bol najvzácnejší zo všetkých, a preto v jeho dome sa odbavovali sudcovské veci. Okrem toho bol veľmi bohatý, a mal ovocnú zahradu blízko svojho domu, kde sa často prechádzala jeho manželka. I vošla jedného dňa v poludnie do zahrady, keď naraz objavili sa tam dvaja mužovia, sudcovia ľudu, ktorí ju chceli sviest' k hriechu. A keď ona nijak neprivolila, pohrozili jej a riekli: „Jestli neprivoľíš, vydáme proti tebe svedectvo u súdu, že sme ťa dopadli v hriechu.“ Tu vzdychla Zuzanna a riekla: „Úzkosť obkľučuje ma so všetkých strán, lebo keď to učiním, smrť mi nastáva; ale keď neučiním, neujdem rukám vašim. Ale lepšie mi je bez skutku upadnúť do rúk vašich, ako hrešiť pred tvárou Pána.“ A skríkla Zuzanna hlasom veľkým; ale skríkli aj starci proti nej. A keď sa sbehli domáci sluhovia v zahrade, a počuli starcov hovoriť, veľmi sa zahanbili, lebo takej reči nikdy nebolo povedané o Zuzanne.

Na druhý deň prišiel ľud k Joachimovi, a prišli aj tí dvaja starci, a predyolali Zuzannu k súdu. I prišla s rodičmi a dieťkami a so všetkými príbuznými svojimi, a všetci plakali. Tu po-

vstanúc dvaja starci uprostred ľudu, predniesli svoju žalobu, a krivo svedčili proti nej. A uverilo im množstvo ako starcom a sudcom ľudu, a odsúdili Zuzannu na smrť. A ona plačúc pozrela k nebu, a zavolała hlasom veľkým a riekla: „Bože večný, ktorý znáš tajné veci, ktorý vieš všetko prv, nežli by sa stalo, ty vieš, že krivé svedectvo vydali proti mne. Hľa, zomieram, ač som ničoho toho nevykonala, čo títo zlostne vymysleli proti mne.“

A keď ju viedli na smrť, vzbudil Pán prorockého ducha v mužovi, ktorého meno bolo Daniel. A zvolal hlasom veľkým: „Vy ste bez súdu a bez poznania pravdy odsúdili dcéru izraelskú. Vráťte sa k súdu, lebo tí skrivodlivé svedectvo vydali proti nej.“ A keď sa vrátili, riekol im Daniel: „Odlúčte tých mužov ďaleko od seba, a ja ich rozsúdím.“ Potom sa pýtal prvého: „Povedz, pod akým stromom si ich videl spolu sa rozprávať?“ A odpovedal: „Pod mastixom (rozštiepený).“ I rozkázal prísť druhému, a riekol mu: „Povedz, pod ktorým stromom si ich pristihol rozprávajúcich sa jeden s druhým?“ On odpovedal: „Pod dubom.“ Tedy skríklo všetko shromaždenie, a povstali proti tým dvom starcom, lebo z ich úst dokázal Daniel, že vydali skrivodlivé svedectvo, a podľa zákona Mojžišovho ukamenovali ich. A všetci zvelebovali Boha, ktorý vyslobodzuje dúfajúcich v neho.

Poznámky. 1. Meno „Zuzanna“ znamená „ľalia“, čo veľmi dobre zodpovedá nevinnej Zuzanne nielen pre krásu, ale i pre čistotu srdca, ktorej tak hrdinský príklad dala.

2. Starci nevystupovali ako sudcovia, ale ako svedkovia. Rozsudok ponechali shromaždenému ľudu. Svedkovia kládli ruky na hlavu zločincovi, ktorý mal byť popravený.

3. Podľa Mojžišovho zákona skrivodlivý svedok podstúpil ten istý trest, ktorý mal byť vymeraný obžalovanému.

Poučenie. V ťažkých chvíľach svojej nevinnosti pozdvihni oči svoje k Bohu, a modli sa skrúšene za záchranie.

§ 53. Návrat zo zajatia.

Cyrus, kráľ perský, v prvom roku svojho panovania v Babilone (536 pr. Kr.) dal rozhlásiť a rozpísať po celom svojom kráľovstve toto: „Všetky kráľovstvá zeme mi dal Pán Boh nebeský, a on mi rozkázal, aby som mu vystavil dom v Jeruzaleme. Kto je medzi vami z ľudu jeho, nech ide do Jeruzalema, a nech

staví dom Pánu Bohu izraelskému.“ A povstali prední mužovia z Judu a Benjamína, kňazi a leviti a každý, v ktorom Boh povzbudil ducha, aby šli stavať chrám Pána. I vypravilo sa ich nazpäť asi 42.000 pod vedením Zorobabela, kniežata z rodu Davidovho, a hlavného kňaza Jozue. A ktorí pozostali, pomáhali im zlatými a striebornými nádobami, majetkom i dobytkom, a inými, čo dobrovoľne obetovali. Aj Cyrús kráľ vydal nádoby chrámu Pánovho, ktoré bol vzal Nabuchodonozor z Jeruzalema, a položil do chrámu svojho.

A druhého roku po ich príchode začali stavať chrám Boží, a postavili levitov dvadsaťročných a vyše, aby prihliadali k dielu Pánovmu. A keď stavitelia zakladali grunty chrámu Božieho, stáli kňazi v svojom rúchu s trúbami, a leviti s cymbalami, aby chválili Pána Boha. A všetok ľud hlasom veľkým chválil Pána, pretože bol chrám Boží založený. A veľmi mnohí z kňazov a levitov, a starci, ktorí boli videli chrám prvý, keď zakladali tento chrám pred ich očami, veľkým hlasom plakali; a mnohí zas pokrikovali od radosti a pozdvihovali hlas svoj. A nikto nemohol rozoznať hlas radostný od hlasu plačúceho ľudu: lebo ten ľud dohromady pokrikoval hlasom veľkým, a hlas jeho bolo ďaleko počuť.

V tom čase, keď sa stavala tento druhý chrám jeruzalemský, povzbudzovali a potešovali ľud izraelský dvaja proroci: Aggeus a Zachariáš. A stalo sa slovo Pánovo skrze Aggea proroka k Zorobabelovi, vodcovi judskému, k Jozuemu, veľkému kňazovi a k ostatnému ľudu rieknuť: „Teraz zmuž sa, Zorobabelu, a zmuž sa Jozue, veľký kňazu, a zmuž sa všetok ľud zeme, a pracujte, lebo duch môj bude uprostred vás, hovorí Pán zástupov. Ešte jedno máličko, a ja pohnem nebom i zemou, a morom i suchou zemou. A pohnem všetkými národami: a príde žiadaný všetkým národom, a naplním slávou dom tento. A veľká bude sláva domu tohoto, posledného viac ako toho prvého, a dám pokoj na tomto mieste, hovorí Pán zástupov.“ (Ag. 2, 5—10.) Prorok Zachariáš však zvestoval slávny vchod Kristov do Jeruzalema: „Plesaj veľmi, dcéro sionská; vesel sa, dcéro jeruzalemská: hľa tvoj kráľ príde, tebe spravodlivý a spasiteľ; on je chudobný, a sediaci na oslici, na mladom osliatku.“ (Zach. 9, 9.) O dvadsať rokov (r. 514) chrám bol dokončený a s veľkými slávnosťami posvätený.

Spolok pre podporovanie
chudobných študentov štátnej realky
v Bratislave

Po týchto udalostiach na rozkaz Artaxerxa (473—425), kráľa perského, v siedmom roku kráľovania jeho (r. 466) vrátil sa druhý zástup do Jeruzalema. Tento zástup, asi 2.000 ľudí, viedol Ezdráš, slávny kňaz a učený pisár, ktorého kráľ bohato obdaril a dal mu všetko, čo si žiadal. A dvadsiateho roku Artaxerxa kráľa (r. 453) vrátil sa aj Nehemiáš, čiašnik kráľovský. Keď tento počul o utrpení židov v Jeruzaleme, zarmútil sa veľmi a bol smutný pred tvárou kráľovou. A riekol mu kráľ: „Prečo je tvoja tvár smutná, a niečo ťažkého je na tvojom srdci?“ A odpovedal Nehemiáš kráľovi: „Ó, kráľu, ži na veky: jakoby nebola smutná moja tvár, keď mesto, dom hrobu môjho otca je spustošené, a jeho brány spálené sú ohňom“. Tedy prepustil kráľ Nehemiáša, aby sa vrátil do Judstva, a vydal kráľovský rozkaz, aby múry jeruzalemské boly znova vystavené.

A keď začali stavať múry, brány a veže jeruzalemské, povstali proti nim nepriateľské národy, najmä Samaritáni a strojili im úklady. Tedy Nehemiáš postavil stráž na múr vo dne i v noci, tak že polovica mládencov konala prácu, a druhá polovica bola hotová k boju. A aj tí, ktorí stavali, jednou rukou robili a v druhej držali meč, lebo každý z nich mal prepásaný meč na svojich bedrách. Keď mesto bolo dostavené, všetok ľud shromaždil sa v Jeruzaleme na slávnosť stánkov. Tedy Ezdráš kňaz priniesol zákon, a čítal z neho a vysvetľoval od rána až do poludnia po osem dní. A všetok ľud plakal, keď slyšal slová zákona: konal pokánie, a vyznával svoje hriechy i nepravosti otcov svojich, a obnovil smluvu s Bohom.

Za času Nehemiáša po vystavení chrámu a obnovení služby Božej účinkoval posledný prorok Malachiáš. V proroctve svojom sľubuje čistú obeť nového zákona: „Nemám vo vás zaľúbenia, hovorí Pán zástupov, a neprijmem dary z ruky vašej. Lebo od východu slnca až na západ veľké je meno moje medzi národami, a na každom mieste prinášajú mi temian a obetujú obeť čistú.“ (Mal. 1, 10, 11.)

Poznámky. 1. Izraeliti, ktorí sa navrátili zo zajatia, boli väčšinou z pokolenia Judovho, preto sa menovali od toho času Judaei = Židia, a územie ich Judaea (Judsko).

2. Boli ešte viacerí, ktorí videli starý chrám, lebo len pred 53 rokmi bol rozváľaný. Starci plakali, keďže videli veľký rozdiel medzi chrámom Šalamúnovým a týmto. Ten bol veľkolepý a slávny, ale tento sa mu ani zďaleka nemohol vyrovnáť.

3. V novom chráme nebolo archy smluvy. Keď Jeruzalem bol roz-
búraný (r. 588), prorok Jeremiáš ukryl ju v jaskyni na hore Nebo, a od toho
času nikto ju nenašiel.

4. Ezdráš a Nehemiáš sú druhí zakladatelia Jeruzalema. Títo dvaja
mužovia získali si veľké zásluhy o národ izraelský tak v hmotnom (opevnenie
mesta) ako i v duchovnom (poučenie a polepšenie národa) ohľade, preto sa
volajú: otcovia vlasti. Aj u kráľa Artaxerxa tešili sa veľkej vážnosti.

Poučenie. Ezdráš a Nehemiáš sú vzory pravých vlastencov,
ktorí sú presvedčení, že viera a mravy zachovávajú a povznášajú národy.

§ 54. Ester.

Izraeliti nevrátili sa všetci zo zajatia, ale mnohí dobrovoľne
zostali v Babylone. Taký bol i Mardochus, muž z poko-
lenia Benjaminovho, ktorý býval v meste Susan. Ten bol vy-
chovávateľom dcéry brata svojho, Edissy, ktorá sa druhým
menom volala Ester, a utratila oboch rodičov: a bola veľmi
krásna a peknej tvári.

Za času Asvera (Xerxes I. od r. 485—465), ktorý kráľoval
od Indie až po Etiopiu nad 127 krajinami, bolo mesto Susan hlav-
ným mestom jeho kráľovstva. Tretieho roku svojho káľovania
učinil veľkú hostinu všetkým svojim kniežatám a služobní-
kom, aby ukázal bohatstvá slávy svojho kráľovstva. A počas ho-
stiny rozkázal kráľ siedmim komorníkom priviesť Vasti kráľovnú
s korunou na hlave pred kráľa, aby všetkým ľudom i kniežatám
ukázal jej krásu. Ale tá odoprela a pohrdla prijsť na rozkaz
kráľovský, ktorý jej od komorníkov odkázal. Na to rozhneval sa
kráľ náramne, a vydal nariadenie, aby Vasti nebola viac kráľov-
nou, a aby jej kráľovstvo dostala iná. A zo všetkých panien Ester
našla milosť pred jeho očami, a bola povýšená za kráľovnú.

Potom povýšil kráľ Asver Amána, a vyzdvihol ho nad
všetky kniežatá, ktoré mal. A všetci služobníci, ktorí boli pri dve-
rách kráľovských, kľakali na kolená a padali pred Amanom; lebo im takto rozkázal kráľ; len Mardocheus neohyboval
kolená, ani pred ním nepadal. Preto rozhneval sa Aman, a chcel
všetok židovský národ, ktorý bol v Asverovom kráľovstve, vy-
hubiť. A na jeho naliehanie vydal kráľ rozkaz, aby v istý
deň všetci židia boli pobití, a aby ich majetky boli zhabané. Keď
to počul Mardochus, roztrhol svoje rúcho, obliekol sa do

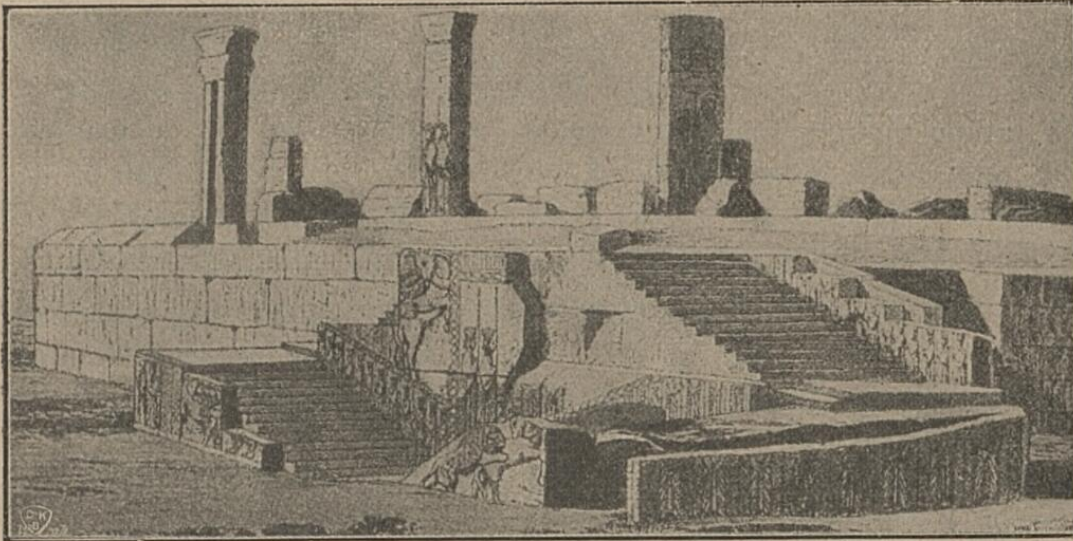
vreca, a posypal hlavu popolom: a kričal na prostred ulici hlasom veľkým, a všetci židia, ktorí boli v meste, plakali. Aj Ester sa zľakla veľmi, a odkázala Mardocheovi, aby shromaždil všetkých židov, a aby sa modlili za ňu, lebo pôjde, ačkoľvek proti zákonu, ku kráľovi nepovolaná, a vydá sa nebezpečenstvu smrti.

A tretieho dňa obliekla sa Ester do kráľovského rúcha, prešla všetky dvere po poriadku, a zastala pred kráľom, ktorý sedel na tróne svojho kráľovstva oblečený v rúchu kráľovskom. A keď kráľ pozdvihol tvár a iskriacimi očima zúrivosť svojho srdca ukázal, kráľovná padla a svoju hlavu naklonila na slúžku, ktorú vzala so sebou. Tu obrátil Boh ducha kráľovho na prívetivosť, a riekol jej: „Neboj sa, Ester, nezomrieš: lebo zákon tento je pre všetkých iných ustanovený, ale nie pre teba.“ I vztiahol k nej kráľovskú berlu, ktorú držal v ruke, a riekol jej: „Čo chceš, Ester kráľovná? Jaká je tvoja prosba? Hoci by si žiadala polovicu kráľovstva, bude ti daná.“ Ona odpovedala: „Jestli sa ľúbi kráľovi, prosím, aby si prišiel dnes ku mne a Aman s tebou na hostinu, ktorú som pripravila.“ Tak prišli kráľ a Aman na hostinu, na ktorej kráľovná nepredniesla svoju prosbu, ale povolala ich aj na druhý deň, keď potom oznámi kráľovi svoju vôľu.

Ale tej noci kráľ nemohol spať, a rozkázal si priniesť a čítať dejiny a letopisy predošlých časov. A keď prišli na to miesto, kde bolo napísané, jako objavil Mardocheus úklady dvoch kráľovských komorníkov, pýtal sa kráľ: „Jakú česť a odplatu dostal Mardocheus za túto vernosť?“ Riekli mu jeho služobníci a dvorania: „Zhola nijakej odmeny nedostal.“ Tedy zavolať kráľ Aman a, a riekol mu: „Čo sa má učiť mužovi, ktorého kráľ žiada uctiť?“ A rozmyslel sa Aman v svojom srdci, a domnievajúc sa, že kráľ jeho chce uctiť, odpovedal: „Človek, ktorého chce kráľ uctiť, nech sa oblečie do kráľovských šiat, a posadí na koňa, na ktorom jazdieva kráľ, a dostane na hlavu korunu kráľovskú, a prvý z kráľovských kniežat, idúc po ulici mesta pred ním, nech volá: Takto bude poctený, koho kráľ uctiť chce.“ Tedy riekol mu kráľ: „Id' a učiň všetko Mardocheovi, čo si povedal.“ A keď to Aman učinil, ponáhlal sa do svojho domu smutný a so zakrytou hlavou.

Medzitým prišli kráľovskí komorníci, a nútili Aman ísť ku kráľovnej na hostinu. A tak prišiel kráľ i Aman, aby hodovali s kráľovnou. I riekol jej kráľ: „Jaká je tvoja žiadosť, Ester, a čo chceš, aby sa stalo?“ Ona mu odpovedala: „Jestliže som našla milosť v tvojich očiach, o kráľu, a jestliže sa ti ľúbi, daruj mi môj život, o ktorý žiadam, a môj ľud, za ktorý prosím. Lebo ja i môj ľud vydaní sme, aby sme boli sotrení, a aby sme zahynuli.“ A odpovedal Asver kráľ, a riekol: „Kto je to, a jakú má moc,

žeby sa opovážil to činiť? A Ester riekla: „Protivník a nepriateľ náš najhorší je tento Aman.“ Keď to on počul, hneď zmeľavel, a nemohol sniesť tvári kráľa a kráľovnej. Kráľ však vstal rozhnevaný, a odišiel z miesta hostiny do zahrady, a keď sa navrátil, jeden z komorníkov ukazoval mu šibenicu, ktorú Aman pripravil Mardocheovi. Na to kráľ vydal rozkaz, aby Amana

Pozostatky paláca perského kráľa Asvera v Perzepolise.

obesili na ňu, a tak ukojil sa hnev kráľov. Potom prišiel Mardocheus pred tvár kráľovu ako najvyšší štátny úradník, a bol druhý po kráľovi Asverovi, a kráľ vydal nový zákon na zachránenie židov.

Poznámky. 1. Podľa perského zákona každý, kto by nepovolal a nebol vošiel do vnútornej siene kráľovej, mal byť hneď bez meškania zabitý; krome že by kráľ vztiahol k nemu zlatú berlu na znak milosti.

2. Kričať na ulici bol perský smútočný obyčaj. Mardocheovi to spôsobilo veľký bôľ, že svojím vystupovaním, hoci správnym, zapríčinil záhubu svojho národa.

3. Hnev kráľovský znamenal výrok smrti. Kráľ iste zabudol, že vydal rozkaz vyplieniť židov, ale potom sa rozpamätal na plnomocenstvo, ktoré dal Amanovi. A preto na dôkaz svojej nemilosti odišiel, aby ukázal, že Aman nemá čo dobrého očakávať.

4. Židia na večnú pamiatku zachránenia svojho ustanovili sviatok lósov (Purim) nazvaný tak, pretože Aman lósom určil deň, v ktorý židia mali byť vyvraždení.

5. Ester je predobrazom Panny Marie, ktorá pre jej duševnú krásu bola vyvolená za kráľovnú nebeskú, a bola vyňatá zo zákona hriechu dedičného.

Poučenie. Viera, nábožnosť a zachovávanie príkazov sú tie prostriedky, ktorými si človek milosť Božiu získava.

Jak podivuhodná je prozreteľnosť Božia, ktorá pyšných ponizuje a ponížených povyšuje.

§ 55. Izraeliti po zajatí babylonskom.

Izraeliti po návrate zo zajatia babylonského naďalej žili pod mocou perskou. Perskí králi nakladali s nimi dobroprajne, ale najmä Artaxerxes Longimanus (dlhoruký) bol k nim priateľsky naklonený. Keď potom Alexander Veľký, syn kráľa Filipa Macedonského, r. 333 zajaľ ríšu perskú, vtiahol s vojskom i do Jeruzalema, aby ho podmanil. On však dovolil židom, aby žili podľa svojich zákonov a mali úplný pokoj. Ale ríša Alexandra Veľkého čoskoro (r. 323) sa rozpadla na štyri čiastky (Syria, Egypt, Malá Azia a Macedonia), a Palestína pripadla k Egyptu.

Ptolomeus I. (320—284), kráľ egyptský, pritiahol proti Jeruzalemu, a odviezol veľký počet židov (asi 100.000) do Egypta, kde ich usadil v rozličných mestách, hlavne však v Alexandrii. Za vlády egyptskej (Ptolomeov) od r. 320—198 viedlo sa židom dobre. Bolo im dovolené zakladať osady po celej ríši, a obdržali i vysoké úrady pri dvore a vo vojsku. Stavali si všade školy a synagogy (modlitebne), a sriadili si synedrium, t. j. vysokú radu židovskú. Touto priazňou Ptolomeov, úrodnosťou zeme a bohatým obchodom boli prilákaní mnohí židia do Egypta. Egypt stal sa židom druhou vlastou.

Do tejto doby padá započatie gréckeho prekladu Pisma svätého roku 285 pred Kristom. Najprv byly preložené knihy Mojžišove, a potom postupne aj ostatné knihy sa prekladaly od rozličných prekladateľov. Preklad ten volá sa Alexandrína, lebo v Alexandrii bol učený, alebo Septuaginta (LXX), pretože pochádza od 70 prekladateľov. — Okolo roku 200 pr. Kr. bola písaná „knihá Múdrosti“, ktorú napísal ktorýsi egyptský vystahovalec za časov Ptolomejcov, aby svojich bratov v milovaní múdrosti, a menovite vo viere a mravoch proti nevere a nemravnosti posilnil. — Taktiež v tom čase napísal Jezus, syn Sirachov, zbožný a učený muž, svoju knihu Ecclesiasticus (Knihá pre chrám), ktorým názvom označuje sa povaha a cieľ knihy, t. j. nábožné učenie o mravnom živote.

Z poddanosti egyptskej židia prešli pod vládu syrských Seleucidov (198—142). Antioch III. Veľký, kráľ syrský, roku 198 zmocnil sa Palestíny, a od toho času táto zem bola dejiskom stálych bojov medzi syrskými a egyptskými kráľmi, ktorí ju stále znepokojovali a plienili. Za času syrských kráľov zastihol židov veľmi trpký osud, a museli znášať veľké utrpenia, kým si

nevydobyli znova samostatnosti, a boli spravovaní domácimi kniežatmi makabejskými (142—63 pr. Kr.).

Poznámky. 1. Alexander Veľký (Macedonský) založil grécku ríšu a prvý panoval v nej. Sviedol mnohé bitky, a zaujal všetky pevnosti, a porazil kráľov zeme. A nikto sa mu neodvážil vzdorovať, ale mlčky sa mu poddal.

2. O dejinách židovského národa asi od r. 400—200 pr. Kr. Písmo sväté nevypravuje; vieme to však zo svetových dejín. Židia za panovania perského, gréckeho a egyptského v náboženstve mali úplnú slobodu, a ich styk s pohanmi pripravoval cestu spasenia pohanského sveta. S druhej strany však grécka kultúra (filozofia, literatúra) v Egypte mala užitočný vliv na vývoj židovstva.

3. Ukážka z „knihy Múdrosti“: Milujte spravodlivosť, vy, ktorí súdíte zem. — Spravodliví budú sa skviet, a jako iskry v trsti prebehovať. — O jak krásné je čistotné pokolenie v skvelosti, lebo nesmrteľná je pamiatka jeho. — Zblúdili sme s cesty pravdy, a svetlo spravodlivosti nám nesvietilo a slnce rozumnosti nám nevyšlo. — Pominulo všetko ako tóna, a jako posol, ktorý cvalom beží.

4. Ukážka z „knihy syna Sírachovho“: Ver Bohu, a zaujme sa ťa; chodievaj rovnou cestou, a dúfaj v ňom. — Zlato a striebro zkusuje sa v ohni, ale ľudia Bohu milí v peci poníženia. — Dobrotivý a milosrdný je Boh, a ochrancom je všetkým, ktorí ho hľadajú v pravde. — Nehovor: zhrešil som, a čo zlého sa mi prihodilo? Lebo Boh je shovievavý odplatiteľ. — Srdce, ktoré dvoma cestami kráča, nebude mať šťastia.

Poučenie. Cesty Božie sú nevyskúmateľné: dnes si šťastný, a o nejaký čas v zármutku prebývaš. Len vytrvaj, a dúfaj v Bohu!

§ 56. Antiochus IV. Prenasledovanie židov.

Zo syrských kráľov najukrutnejším bol Antiochus IV. Epifanes (176—163), ktorý chcel vykoreniť Mojžišovo náboženstvo, a židov na pohanstvo obrátiť. Preto po porazení Egypta (r. 170 pr. Kr.) prišiel do Jeruzalema s veľkým množstvom, a vstúpil do svätyne s veľkou pýchou a nadutosťou, a vzal zlatý oltár a rozmrvil všetko. A pobral striebro a zlato i vzácne nádoby; pobral tiež aj skryté poklady, ktoré našiel, a soberúc všetko, odišiel do svojej zeme. Potom vydal rozkaz celému kráľovstvu svojmu, aby všetok ľud bol jedný, a aby jedonkaždý opustil svoj zákon. A tak zabránil židom svätiť soboty a slávnostné dni, a kázal im stavať oltáre, chrámy a modly, a obetovať sviňské mäso a nečisté zvieratá. A ktorí by neurobili podľa slova kráľa Antiocha, tí aby zomreli. Veľmi mnoho židov i kňazov židov-

ských odpadlo, ale zato mnohí z ľudu izraelského zaumienili si radšej zomrieť, nežli by sa zriekli viery otcov svojich. Tak zomreli smrťou mučeníckou Eleazar a matka makabejská so siedmimi synami (pravdepodobne v Antiochii r. 167).

Eleazar bol jedon z najprednejších zákonníkov, muž sošlého veku (90-ročný) a dôstojnej tvári, ktorého nútili, aby jedol sviňské mäso. Ale on voliac radšej slávnu smrť, než opovrzenia hodný život, šiel dobrovoľne na muky. Tí však, ktorí tam stáli, nepravou útrpnosťou pohnutí pre starodávne priateľstvo muža, prosili ho, aby si dal priniesť mäsa, ktoré bolo slobodno požívať, aby sa zdalo, že jedol z mäsa obety. Ale on počal rozmýšľať o dôstojnej vznešenosti veku a staroby svojej, a o skutkoch príkladného chovania od mladosti, odpovedal, že chce byť poslaný do hrobu. „Nesluší — vraj — na náš vek ošemetne sa pretvárať, aby mnohí z mládencov, domnievajúc sa, že 90-ročný Eleazar prešiel k životu cudzincov, pre malú chvíľu porušiteľného života podvedení boli. Lebo hoci by som teraz ušiel mukám ľudským, avšak ruke Všemohúceho ani živý ani mŕtvy neujdem. Pre ktorú príčinu zmužile opustiť život, ukážem sa hodným staroby, mládencom ale zanechám hrdinský príklad, keď pre najsvätejšie zákony poctivú smrť podstúpim.“ Po týchto slovách hneď ho vliekli na popravu. A tak on na taký spôsob dokončil život svoj, zanechajúc nielen mladým, ale celému národu pamiatku smrti svojej, ako vzor ctnosti a zmužilosti.

Matka makabejská a siedmi jej synovia boli tiež popadnutí a od kráľa nútení, aby požívali sviňské mäso proti zákonu. A keď oni nechceli odstúpiť od otcovských a božských zákonov, boli ukrutným spôsobom umučení. Antioch kráľ rozkázal panvy a kotle medené rozpáliť; a jakonáhle boly podpálené, kázal prvému jazyk odrezat', a kožu s hlavy stiahnuť, a konce rúk i nôh poodtínať. A keď už bol úplne nespôsobný, kázal ešte dýchajúceho na panve smažiť; a na to sa jeho bratia i matka dívali, a napomínali sa, aby udatne zomreli. Tedy keď zomrel ten prvý týmto spôsobom, priviedli k mučeniu aj ostatných a usmrtili ich. A keď ostal ešte najmladší, kráľ prisahou dotvrdzoval, že ho učiní bohatým a šťastným, jestli odstúpi od otcovských zákonov. Ale keď mládenec nijak sa k tomu nenakloňoval, povolal kráľ matku, a radil jej, aby hľadela mládenca zachovať. Ona však riekla k svojmu synovi v materinskej reči: „Synu môj, maj slúžobanie nado mnou! Prosim ťa, pozri na nebo, a na zem, a na všetko, čo je v nich; a poznaj, že to stvoril Boh z ničoho: preto neboj sa tohoto kata, ale buď hodným spoločníkom bratov svojich, a prijmi smrť!“ A keď ona ešte hovorila, riekol mládenec: „Koho čakáte? Neposlúchnem rozkazu kráľovho, ale poslúchnem príkazu Božiemu. A ty, nešľachetníku, nevypínaj sa daromne márnymi ná-

dejami, lebo si ešte neušiel súdu všemohúceho Boha.“ Vtedy kráľ zahoriac hnevom, ukrutnejšie zúrili proti tomuto ako proti všetkým, a tak i ten umrel dúfajúc v Pána. A naposledy po synoch bola i matka usmrtená.

Poznámky. 1. Antioch tiahol proti Izraelovi, lebo sa rozhneval na židov, že sa tešili zpráve, ktorá sa rozšírila o jeho smrti.

Siedmi bratia spolu i so svojou matkou menujú sa Makabejskými, nie akoby boli príbuzní Judovi Makabejskému, ale preto, že jako hrdinovia viery podstúpili mučenícku smrť v tej dobe, keď Juda a jeho bojovníci zápasili za slobodu vlasti a viery.

Poučenie. Mučenie pre vieru je najdokonalejšie vyznanie viery. Za vieru musíme obetovať nielen všetky poklady sveta, ale i život.

§ 57. Biedna smrť Antiocha IV.

Kráľ Antiochus napadol v Perzii mesto Elymais (Perzepolis), o ktorom počul, že je veľmi slávne a bohaté na striebro a zlato. A prišiel tam, a chcel zaujať mesto a olúpiť bohatý chrám; ale nemohol, lebo tí, ktorí boli v meste, povstali do boja, a on utiekol odtiaľ, a odišiel s hanbou a s veľkým zármutkom. A keď sa vracal do Babylona, a prišiel na okolie Ekbatany (hlavné mesto Medie), dozvedel sa, že bolo zahnané jeho vojsko od židov v zemi judskej.

Tedy pohnutý hnevom a zármutkom domnieval sa, že krivdu utrpenú od tých, ktorí ho zahnali, bude môcť na židov obrátiť. Preto rozkázal hnať voz svoj, a bez prestania konal cestu, lebo hovoril pyšne, že príde do Jeruzalema, a že urobí z neho hromadu hrobov pre židov. Ale ten, ktorí všetko vidí, Pán Boh izraelský, udrel ho nezahojiteľnou a neviditeľnou ranou; lebo ako dokončil tú reč, popadla ho hrozná bolesť čriev a ukrutné muky vo vnútornostiach. Ba čo viac, stalo sa, že prudko idúc vypadol z voza, a ťažko sa uraziac na tele, na údoch veľké bolesti trpel. A ten, ktorý nadľudskou pýchou naplnený sa nazdával, že nad vlnami morskými panuje, a že výšku vrchov na vázkach vážiť môže, teraz až k zemi pokorený bol na nosidlách nesený. A toho, ktorý málo predtým sa domnieval, že i hviezdy nebeské dosiahne, nikto nosiť nemohol, lebo z tela bezbožníka vychodili červy, a za živa v bolestiach padalo mäso s neho.

Teraz tedy počal, popustiac z veľkej pýchy, prichodiť k poznaniu seba, súc božskou ranou napomenutý, keď sa jeho bolesti

každým okamžením rozmáhaly. I riekol v srdci svojom: „Do jak veľkého súženia som prišiel, a do jakého vlnobitia zármutku, v ktorom som teraz, ktorý som býval veselý a milovaný v moci svojej. Teraz však rozpomínam sa na zlo, ktoré som učinil v Jeruzaleme, keď som poslal vyhubiť obyvateľov judských bez príčiny. Teraz poznávam, že pre toto prišli na mňa tieto biedy, a hľa, hyniem od veľkého zármutku a bolesti v cudzej zemi.“ A mesto, do ktorého idúc pospiechal, aby ho so zemou srovnal, a hromadou hrobov učinil, žiadal teraz slobodným učiniť. Židom však, o ktorých riekol, že ich neuzná za pochovávanie hodných, ale že ich vydá vtákom a divým zverom k roztrhaniu, sľubuje teraz, že ich Athenským rovnými učiniť. Aj chrást svätý, ktorý predtým olúpil, že najlepšimi darmi ozdobí, a sväté nádoby rozmnoží. Okrem toho, že pochodí všetky mesta zeme, a že moc Božiu ohlasovať bude.

Ale keď neprestávaly bolesti, lebo spravodlivý súd boží bol prišiel na neho, v zúfalstve písal k židom list na spôsob odprosenia. I modlil sa k Bohu, od ktorého nemal dosiahnuť milosrdenstva. Tak tedy nešťachetník tento v cudzine na vrchoch najbiednejšou smrťou život dokonil.

Poznámky. 1. Antioch kráľ sľuboval židom udeliť tie isté práva a výhody, ako to Athenským bol učinil.

2. Antioch nedosiahol milosrdenstva božieho, pretože jeho city nepochádzaly z kajúceho srdca, ale len nesmiernou bolesťou vynútené boly.

Poučenie. Modlime sa k Bohu, aby sme nezhynuli biedne vo svojich hriechoch.

§ 58. Matatiáš. Judas Makabejský.

Za času kráľa Antiocha povstal Matatiáš, hlavný kňaz, a odišiel s piatimi synmi (Ján, Šimon, Judas, Eleazar a Jonatás) a s ostatnými nábožnými židmi z Jeruzalema, a usadil sa na hore Modin. I prišli ta, ktorí boli poslaní od kráľa Antiocha, aby donútili tých, ktorí boli utiekli do mesta Modin, obetovať a odstúpiť od zákona Božieho. A mnohí z ľudu izraelského privolili a pristali k nim; ale Matatiáš a jeho synovia boli stáli. A keď ho nútili, aby vykonal rozkaz kráľov, sľúbili mu, že bude obohatený zlatom a striebrom a mnohými darmi. Ale Matatiáš odpovedal a riekol hlasom veľkým: „Keď i všetky národy poslúchnu Antio-

cha, a každý odpadne od služby zákona otcov svojich, a privolí jeho rozkazom, ja a synovia moji, i bratia moji, budeme poslušni zákonu otcov svojich.“

Potom vykrikoval v meste Matatiáš hlasom veľkým rieknuť: „Každý, ktorý horlí za zákon a pridrža sa smluvy, nech vyjde za mnou.“ A utiekol on i jeho synovia do hôr, a zanechali všetko, čokoľvek mali, v meste. A odobrali sa mnohí, ktorí chceli žiť dľa zákona božieho, a odišli za nimi. A Matatiáš a priatelia jeho obchádzali a rúcali oltáre; a v rozhorčenosti svojej porazili hriešnikov a nepravých mužov; ostatní však utiekli k národom, aby sa zachránili. I priblížily sa dni smrti Matatiášovej, a riekol synom svojim: „Teraz zmocnela pýcha, a priblížil sa trest a čas prevratu a prchlivosti hnevu. Preto teraz, o synovia moji, buďte silní, a horlite za zákon, a dajte duše svoje pre smluvu otcov vašich, a dôjdete veľkej slávy a večného mena. A Judas Mabej, udatný v sile od mladosti svojej, nech je vašim vojenským kniežatom, a on nech vedie boj ľudu.“ A keď ich požehnal, zomrel a bol pochovaný v hrobch otcov jeho v Modin, a oplakával ho celý Izrael veľkým plačom.

A povstal (r. 166) miesto neho Judas Mabej, syn jeho. A pomáhali mu všetci, ktorí sa boli pripojili k jeho otcovi, a bojovali boj izraelský s radosťou. A rozšíril slávu ľudu svojho a obliekol si pancier ako obor, a prepásal sa odením svojím vojenským v bitkách, a bránil vojsko mečom svojím. A zutekali nepriatelia jeho od strachu pred ním, a všetci páchatelia nepravosti boli zmätení; a zdarila sa spása skrze ruky jeho. A prešiel judské mestá, a plienil bezbožníkov z nich, a odvrátil hnev od Izraela. A strach padol na všetkých ľuďov ôkol, ba až ku kráľovi prišlo jeho meno; a o bitkách Judových hovorily všetky národy.

A vyslal kráľ Antiochus proti nemu veľmi veľkú silu vojska, ktoré by potrelo a vyplienilo moc izraelskú a vyhladilo ich pamiatku po všetkých končinách zeme. A keď videl Judas, že sa vojská približujú k ich hraniciam, riekol bojovníkom svojim: „Nebojte sa ich množstva, a ich napadnutia sa neľakajte; lebo smiluje sa Pán nad nami, a porazí dnes toto vojsko pred tvárou našou.“ A šli z ležania k boju; a keď sa srazili, porazení boli pohania, a utiekli na rovinu, a padlo ich do tritisíc mužov. Tedy druhého roku shromaždil vojvoda kráľov Lysias šesťdesiatisíc vyberaných mužov a päťtisíc jazdcov, aby ich premohol.

A prišli do Judska, i vyťahol proti nim Judas s desaťtisíc mužmi. Keď videl silné vojsko, najprv sa modlil k Pánovi, a potom pustil sa do bitky; a padlo zo syrského vojska päťtisíc mužov.

Tedy Judas a bratia jeho riekli: „Hľa, potrební sú naši nepriatelia; poďme teraz vyčistiť svätyňu a obnoviť. I shromaždilo sa všetko vojsko, a vystúpili na horu Sion. A videli svätyňu spustošenú, oltár znesvätený, brány vypálené, a v predsieňach naraštené krovie ako v lese. A roztrhli svoje rúcha, a padli na zem na tváre, a kvílili plačom veľkým, a volali k nebu. A keď vyčistili svätyňu (odstránili pohanské veci a modly), vystavili oltár, a zhotovili nové sväté nádoby, a vydržovali posvätenie oltára cez osem dní. Potom upevnili horu Sion a vystavili vokol vysoké múry a silné veže, aby mal ľud pevnosť proti pohanom. Keď to počul kráľ Antioch, s veľkým hnevom pospiechal z Perzie do Jeruzalema, ale na ceste biedne zahynul.

Za nástupcov jeho boje sa obnovily, v ktorých padol (r. 160) aj Judas ako hrdina (viac než 22 bojov vyhral), a pochovali ho v meste Modin. A oplakával ho všetok ľud izraelský plačom veľkým, a smútil za ním mnoho dní. Po jeho smrti kniežatom a vodcom ľudu izraelského stal sa Jonatás, brat Judov, ktorý tiež udatne bojoval proti nepriateľom svojim, ale i on zahynul v boji. Nástupcom jeho bol brat Šimon (143—135), ktorý vybojoval národu svojmu úplnú samostatnosť, a jako neodvislé knieža panoval. On bol i hlavným kňazom, pretože pochádzal z rodu kňazského. Za jeho slávneho panovania zem judská mala pokoj, a všetok ľud izraelský tešil sa veľkému blahobytu pozemskému. Okrem toho ozdobil svätyňu, a rozmnožil sväté nádoby, ale i mestá zaopatroval potravou, tak že meno jeho bolo spomínané až do končín zeme. Ale keď prechádzal mestá a prišiel do Jericha, prijal ho jeho zat, a učinil mu veľkú hostinu. A tam ho zabil, i jeho dvoch synov a niekoľko jeho služobníkov, lebo chcel opanovať krajinu (r. 135). Po ňom nasledoval jeho syn Ján Hirkánus (135—106), udatný bojovník, ktorý sa stal i kniežatom kňazským po otcovi svojom. On podmanil Idumejských, večitých nepriateľov židov, a rozšíril hranice kráľovstva Davidovho. S ním sa úplne skončily deje vyvoleného národa, a po ňom všelijaké neresti a biedy prišli na židov.

Poznámky. 1. Modin bolo mesto alebo obec na jednom brehu asi 30 km na severozápad od Jeruzalema, neďaleko mora. Sem utiekol Matatiáš, keď videl spustošenie svätého mesta.

2. „Makkabi“ hebrejské slovo znamená: kladivo alebo kladivom bijúci. Týmto bol nazvaný Judas pre jeho hrdinské činy. Meno to prešlo na celú rodinu a na tých, ktorí s ním a s jeho bratmi bojovali a trpeli pre vieru.

3. Šimon v spore o trón syrský pridal sa k zákonitému kráľovi Demetriovi II. proti votrelcovi Tryfonovi. Za to bol učinенý samostatným kniežatom.

Poučenie. Hrdinské boje za slobodu národnú i náboženskú zabezpečujú nám časnú a večnú slávu.

§ 59. Rimania v židovskej krajine.

Nástupcovia Hirkána I., kniežatá makabejské, ďalej vládli v zemi judskej, ale museli zápasit' s mnohými nerestami vnútornými i rodinnými. A keď dvaja bratia Hirkánus II. a Aristobulus II. (vnukovia Hirkána I.) začali medzi sebou krvavé nespáre o kniežací trón, a v tomto boji chceli sa opierať o pomoc Rimanov, títo učinili koniec panstvu ich.

Pompejus, vojvodca rímsky, pritiahol s vojskom, podmanil Jeruzalem a podrobil krajinu panstvu rímskemu (r. 63 pr. Kr.). Hirkána II. sice ponechal v úrade hlavného kňaza a kniežata, ale odobral mu titul kráľovský, a uložil mu platiť daň. Neskôršie však (r. 47) Julius Caesar pridal k nemu prokurátora, cudzinca Antipatra Idumejského, pretože mu proti Pompejovi v Egypte mnohé služby konal. Ale proti tomu sa postavil Antigonus, syn Aristobula II., ktorý podporovaný syrskými vojskami zaujal Jeruzalem, a Hirkánus II. upadol do zajatia, v ktorom aj zomrel. Tedy Rimania vymenovali Herodesa, syna Antipatra Idumejského, za kráľa židovského (r. 40. pr. Kr.).

Herodes príduc do Judstva, napadol na veľký odpor so strany Antigona, ale podporovaný od Rimanov prevládol ho, zaujal Jeruzalem (r. 37), a uväzneného Antigona dal zavraždiť. A chcejúc si zabezpečiť trón, vykorenil celú makabejskú rodinu, za čo sa mu dostalo názvu „Ukrutný“. Židia sa odvrátili od neho pre jeho ukrutnosť, ako aj preto, že uvádzal pohanské obyčaje. A bol pred nimi nenávidený až do smrti, hoci sa vynasnažoval ich priazeň si získať tým, že chrám jeruzalemský dal obnoviť a veľkolepe ozdobiť.

Za kráľa Herodesa Idumejca kráľovstvo židovské bolo prenesené na cudzí rod, a tak podľa proroctva Jakubovho berla bola odňatá od Judu, preto nastal čas („plnosť časov“), aby prišiel prisľúbený Messiaš. A skutočne v posledných rokoch Herodesových narodil sa Ježiš Kristus, Spasiteľ sveta.

Poznámka. Od doby Hirkánusovej upadol ľud izraelský do takého stavu, v ktorom žil v úplnom vymretí starého ducha a života židovského.

Poučenie. Vytrvať v dobrom až do konca, je najväčšia milosť Božia na svete.

DOSLOV.

§ 60. Stav židovstva a pohanstva pred Kristom.

V tom čase, keď mal prísť Kristus Pán na tento svet, pokolenie ľudské bolo v najsmutnejšom položení. Židia, ktorí boli od dôb Seleucidov rozštiepení na rozličné sekty a strany (farizeji, sadduceji a essenii), pod mocným vlivom farizeov upadli do neblahého stavu, v ktorom síce konali zákon, ale len zovnútorne. Predpovedi prorokov o príchode Messiáša upomínaly vyvolený národ izraelský, že došla plnosť času, v ktorej sa má narodiť Vykupiteľ sveta. Proroctvo Jakubovo o berle Judovej sa už splnilo, a doba Danielom predpovedaných sedemdesiatročných týždňov sa blížila ku koncu. A od toho času, že národ židovský trpel pod cudzím a nenávideným jarmom rímskym, túžba po Vykupiteľovi v ich srdciach tým väčšmi sa vzráňala.

Ale aj pohanstvo hlboko odpadlo od pravého Boha, takže mysle ľudské boli do krajnosti nespokojné. Túžba po obnovení ľudstva bola všeobecná, a vzdelanejší pohania očakávali veľké zmeny sveta. Temné tušenie o Vykupiteľovi zachovalo sa medzi nimi z prvotného prisľúbenia Božieho, ale mnohí uznávali i z púheho rozumu, že ľudstvo si vlastnou silou z hriechu nepomôže. Ale keď židia od časov zajatia boli roztrúsení v rozličných ríšach pohanských, a knihy Písma svätého boli preložené do gréčiny, snadno mohli poznať prisľúbenia Božie o Vykupiteľovi.

Celé pokolenie ľudské očakávalo Vykupiteľa, a volalo slovami proroka Izaiáša:

„Rosu dajte nebesá, a oblaky pršte spravodlivého; otvor sa zem a vydaj Spasiteľa“.
(Iz. 45, 8.)

OBSAH:

Úvod.

- § 1. Pojem, rozdelenie a dôležitosť biblických dejín 3

I. doba: Prazjavenie.

(Od stvorenia sveta po Abrahama.)

- § 2. Stvorenie sveta 5
§ 3. Stvorenie človeka 6
§ 4. Hriech prvých ľudí 8
§ 5. Trest prvých ľudí 9
§ 6. Kain a Ábel 10
§ 7. Potopa sveta 12
§ 8. Potomci Noemovi. Rozptýlenie národov 14

II. doba: Zjavenie patriarchálne.

(Od Abrahama po Mojžiša.)

- § 9. Vyvolenie národa židovského. Abraham 15
§ 10. Zajatie Lotovo. Melchisedech 17
§ 11. Sodoma a Gomornha 19
§ 12. Obetovanie Izáka 20
§ 13. Izák a Rebeka 22
§ 14. Ezau a Jakub 24
§ 15. Jakub v cudzine 26
§ 16. Jakub a jeho synovia 29
§ 17. Jozef Egyptský 31
§ 18. Jozef a jeho bratia 34
§ 19. Jakub berie sa do Egypta 37

III. doba: Zjavenie Mojžišské.

(Od Mojžiša po dobu kráľov.)

- § 20. Mladosť Mojžišova 40
§ 21. Povolanie Mojžišovo 42
§ 22. Desať egyptských trestov 43
§ 23. Izraeliti sa vŕstahujú z Egypta 45
§ 24. Izraeliti na púšti 48
§ 25. Izraeliti pri hore Sinai. Mojžišské zákonodarstvo 49

§ 26. Cesta do zaslúbenej zeme	55
§ 27. Jozue vydobyje Kanaan	60
§ 28. Sudcovia	62
§ 29. Víťazstvo Jeftovo a jeho sľub	65
§ 30. Rut a jej vernosť	66

IV. doba: Zjavenie prorocké.

(Od času kráľov po Krista Pána.)

§ 31. Vznik kráľovstva. Saul	68
§ 32. Saul miluje Davida. Goliát	70
§ 33. Saul prenasleduje Davida. Jonatan	73
§ 34. David oplakáva Saula a Jonatana	76
§ 35. David kráľ	77
§ 36. David a Absalom	80
§ 37. Davidove žalmy	82
§ 38. Šalamún	83
§ 39. Šalamúnove knihy	87
§ 40. Kniha Job	88
§ 41. Rozdelenie ríše izraelskej	90
§ 42. Proroci	92
§ 43. Krajina izraelská, Eliáš a Elizeus	93
§ 44. Jonáš	99
§ 45. Krajina judská, Izaiáš	101
§ 46. Assyrské zajatie	103
§ 47. Tobias	104
§ 48. Judit	107
§ 49. Babylonské zajatie	109
§ 50. Jeremiáš	111
§ 51. Ezechiel a Daniel	113
§ 52. Nevinná Zuzanna	117
§ 53. Návrat zo zajatia	118
§ 54. Ester	121
§ 55. Izraeliti po zajatí babylonskom	124
§ 56. Antiochus IV. Prenasledovanie židov	125
§ 57. Biedna smrť Antiocha IV.	127
§ 58. Matatiáš. Judas Makabejský	128
§ 59. Rimania v židovskej krajine	131

Doslov.

§ 60. Stav židovstva a pohanstva pred Kristom	132
---	-----

